

Mongolian Economy

Цахим мөнгө

Криптокономи

e-Money

Цаас уу, цахим уу?

2019 оны аравдугаар сар (157)

www.mongolianeconomy.mn

ҮНЭ 12,900Т

VALUABLE
INNOVATIVE
PEACEFUL
RESIDENCE

ХАН-УУЛ ДҮҮРЭГ
4-Р ХОРОО
ХҮННҮ МОЛЛ-ЫН
ЗАМЫН ЭСРЭГ ТАЛД

Байгальд ойр

2-р
УЛИРЛЫН **ЗАХИАЛГА**
АВЧ БАЙНА

WWW.VIPRESIDENCE.MN

YTAC: 95951111 95952222
95953333 95954444

МОНГОЛ, АНГЛИ ХЭЛЭЭР САР ТУТАМ

**Mongolian
Economy**

2019 оны зургадугаар сар (158)

www.mongolianeconomy.mn

Хөгжлийн түүх

Хувьсгалаас хувьсгалын
хооронд...

Цахимжилт

Мөнгө хэзээ ч унтдаггүй

**Жилийн
захиалга
120.000₮**

**III улирлын
захиалга
явагдаж
байна**

Утас: 7011-5477, 9409-2904

www.mongolianeconomy.mn

**Mongolian
Economy**

ҮҮСГЭН БАЙГУУЛАГЧ, ЭРХЛЭГЧ:

Д.Бэхбаяр (9999 4248)

РЕДАКТОР:

Б.Үүрийнтуяа (8807 8800)

"ДЭЛХИЙ" СЭТГҮҮЛИЙН

ОРЛОГЧ ЭРХЛЭГЧ:

Б.Энхцэцэг (9009 9880)

СЭТГҮҮЛЧИД:

Г.Даваадорж

Г.Орхон

З.Цэлмэг

Б.Мишээл

Т.Сарангуа (Хятад дахь
сүрвалжлагч)

Р.Ундаръяа (Япон дахь
сүрвалжлагч)

ОРЧУУЛАГЧ:

Н.Энхбаяр

ДИЗАЙНЕР:

Ш.Оюундарь

ГЭРЭЛ ЗУРАГЧИН:

М.Энх-Амгалан

МАРКЕТИНГИЙН АЛБА:

Б.Энхцэцэг (9009 9880)

Б.Номинзүл (9009 1991)

Т.Энхбаяр (8019 1078)

ХАЯГ: Улаанбаатар,

Чингэлтэй дүүрэг, I хороо,

Экспресс таур. 1101 тоот

ВЭБ: www.mongolianeconomy.mn

И-МЭЙЛ:

info@mongolianeconomy.mn

FACEBOOK: Mongolian Economy

TWITTER: EconomyMongolia

УТАС: 7011 5476, 7011 5477

15160 Улаанбаатар,

Төв шуудан, ш/ х-2762

Борлуулах цэгүүд:

"Интер ном"

"Номин" супермаркетин бүх салбар

BTSI супермаркет

"Аз орчлон" номын дэлгүүр

"Билэг" их дэлгүүрийн номын тасаг

"Good Price"-ийн салбарууд:

Сөүлийн гудамж

Зайсан

Их Монгол

- Харилцагчийн дээд зэрэглэлийн нууцлал бүхий банкны цогц үйлчилгээ
- Хөрөнгийн удирдлагын зөвлөгөө болон үйлчилгээ үзүүлэх мэргэжлийн өндөр чадвартай баг
- ВИП үйлчилгээ үзүүлэх тансаг зэрэглэлийн салбар нэгж
- Харилцагчдад зориулсан тусгай дижитал банкны систем
- Дээд зэрэглэлийн консьерж үйлчилгээ

+(976) 7716-9999

www.transbank.mn

secretary@transbank.mn

Шангри-Ла оффис, 15-р давхар, Олимпын гудамж 19А,
Сүхбаатар дүүрэг 1-р хороо, Улаанбаатар 14241, Монгол Улс

Цахим мөнгө 8

Криптоэкономи

Бодлого 12

Н.Учрал: Хатуу дэд бүтэц бий болгож байж шинэ технологи бойжино

Ярилцлага 16

Б.Лхагвасүрэн: Финтекүүдийг дэмжих sandbox үүсгэхээр судалж байгаа

Үзэл бодол 20

Ч.Ганхуяг: Монгол Улс тэмээн хяруул элсэнд толгойгоо нуудаг шиг нуугдаад байж болохгүй

Үзэл бодол 26

А.Сүхдорж: Хэн өрсөн нь хүн төрөлхтний мөнгийг гаргана

Үзэл бодол 30

П.Цэен-Ойдов: Цахим мөнгөний хэрэглээг эргэн харах цаг болсон

Үзэл бодол 32

Б.Гантиг: Биткойны хөгжил зоосоор худалдаа хийдэг байсан үе шиг байна

Үзэл бодол 35

Ө.Үнэнбүрэн: Монгол Улс цахим хөгжлийн яамтай болоосой гэж хүсдэг

Үзэл бодол 38

О.Болдбаатар: “ЛэндМН”-ийнхэн Sandy гэдэг шиг тусдаа мөнгө гаргахгүй

Үзэл бодол 40

М.Сайнбилэг: Дижитал шилжилтийн суурь зарчим нь интеграци буюу нэгдэл

Үзэл бодол 44

Б.Габит: Цахим мөнгөний дараагийн үед шилжиж байна

Үзэл бодол 46

Б.Чулуунпүрэв: Эрүүл мэндийн салбарт шинэчлэл одоо л хийгдэх гэж байна

Сонирхолтой орчуулга 48

Бэлэн мөнгөгүй дэлхий буюу мөнгөний ирээдүй

Байр суурь

Д.Цогтбаатар: Цахим элчин сайдын яам байгуулах ажил эхэлсэн 52

А.Ундраа: Цахим мөнгөний талаар нийгмийг хамарсан хэлэлцүүлэг өрнүүлэх нь чухал 53

Я.Содбаатар: Төр, хувийн хэвшил эрчимтэй хамтарч ажиллах хэрэгтэй 54

С.Чинзориг: Крипто валютын талаар ямар ч зохицуулалт байхгүй 54

Х.Алтай: Эрх зүйн зохицуулалт технологио дагаад явах нь зөв 55

Д.Дэлгэрдалай: Блокчейнд хөндлөнгөөс нөлөөлөх боломж бий, гэхдээ ашиггүй 55

Э.Анар: Блокчейн технологид суурилсан цахим мөнгө гаргахад эрт байна 56

С.Оргил: Хүн бүр цахим харилцааны оролцогч байж л цахим шилжилт амжилттай явагдана 58

З.Оюунцацрал: Дэлхий нийтэд цахим мөнгийг крипто валют гэж үзэж байна 59

Г.Хатанболд: Хүссэн, хүсээгүй цаасан мөнгө алга болно 60

e-Money 62

Цаас уу, цахим уу?

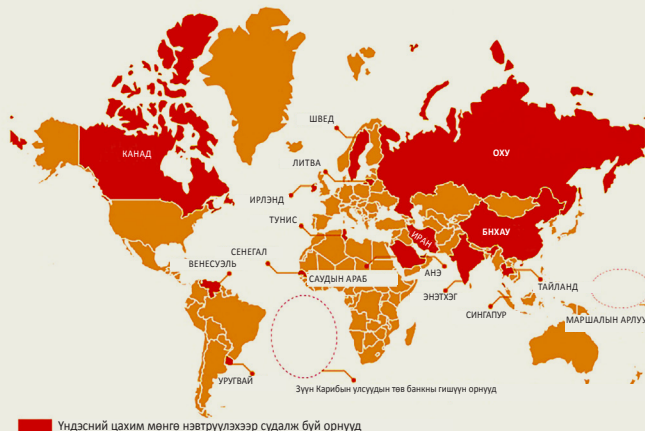
Mongolian Economy сэтгүүлийн асуулт 64

Та цахим мөнгө шилжилт болон крипто валютын хэрэглээнд бэлэн үү?

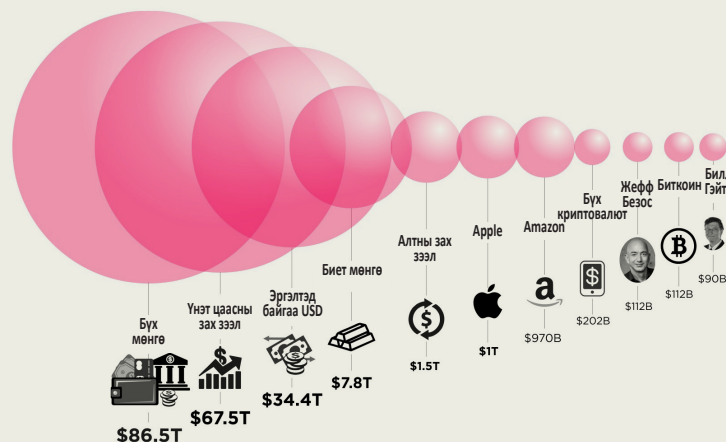
Хувийн хэвшил 68

Криптогийн эрсдэлийг бууруулсан АрдКойн

Цаас уу, цахим уу?

Дэлхийн мөнгийг дэнсэлж үзвэл

Бүх мөнгө=Цаасан, зоосон мөнгө болон банк дахь бүх төрлийн мөнгийг оруулав.

Биет мөнгө=Цаасан, зоосон мөнгө болон банк дахь зарим баланс зэрэг арилжааны хэрэгсэлд ашиглаж болох мөнгө

T=их наяд, B=тэрбум

Үзүүлэлтийг 2018.09.17-ны байдлаар авав

Биткойны тухай товч

Биткойн гэж юу вэ?

Харилцагчаас харилцагчийн хооронд арилжигддаг виртуал мөнгө

Хэн хариуцдаг вэ?

Төвлөрсөн удирдлага, хяналт байхгүй. Гүйлгээ бүрийг биткойн хэрэглэгчдийн компьютер багтсан сүлжээ бүртгэж, баталгаажуулна.

Ямар үнэтэй вэ?

Эрэлт, итгэлцэлд суурилж ханш нь хэлбэлздэг.

Нууцлалтай юу?

Ихэнхдээ хэрэглэгчийн нэр нууц байдаг. Сүлжээнд байгаа бүх хүнд харагддаг боловч эзнийг нь таних боломжгүй гүйлгээний “хаяг”-ийг хэрэглэгч үүсгэдэг.

Гүйлгээнд ямар хэмжээтэй байдаг вэ?

Биткойны байж болох нийт хэмжээ нь 21 сая ширхэг.

Хэзээ бий болсон бэ?

2009 онд.

Хэн бүтээсэн бэ?

Одоогоор хэн биткойныг бүтээсэн нь тодорхой биш.

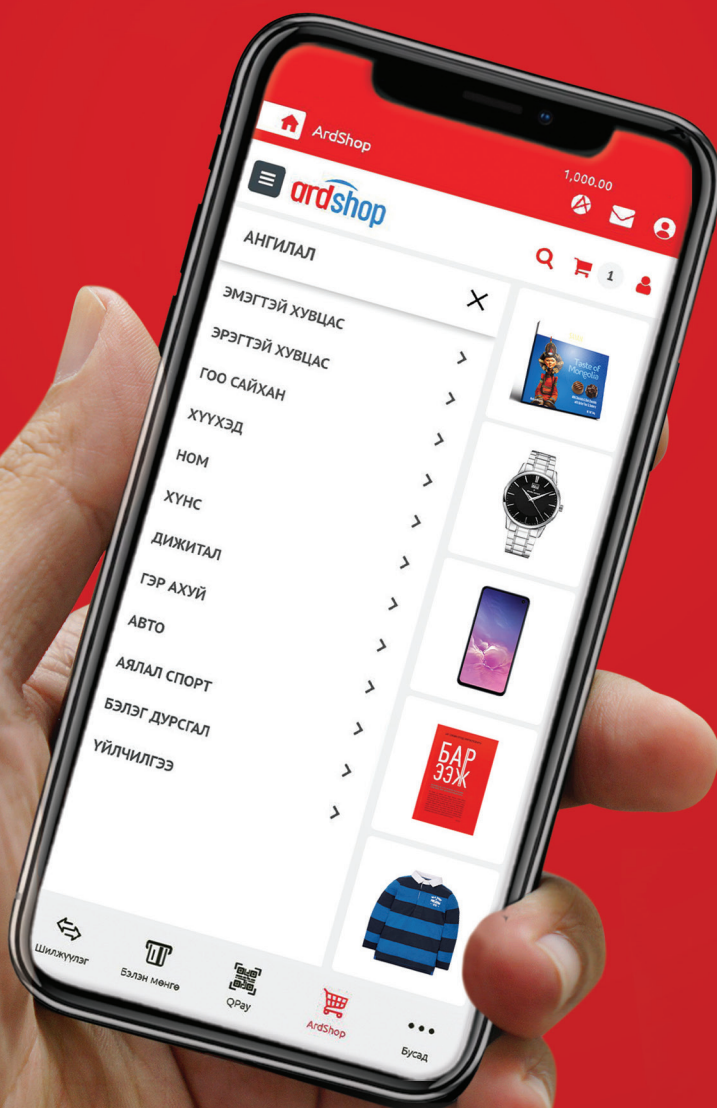
Биткойныг хэн хэрэглэдэг, хүлээн зөвшөөрдөг вэ?

Интернэтэд холбогдсон, санхүүгийн албан ёсны үйлчилгээ авах боломжтой хүмүүс биткойныг ашиглаж болно. Цөөн тооны улс, бизнесийн байгууллага биткойныг бараа, үйлчилгээний төлбөрт авахыг хүлээн зөвшөөрдөг.

АрдКойн

Ardshop-ийн худалдан авалт тутамд үнийн дүнгийн
1%-тай тэнцэх АрдКойн бэлэглэнэ

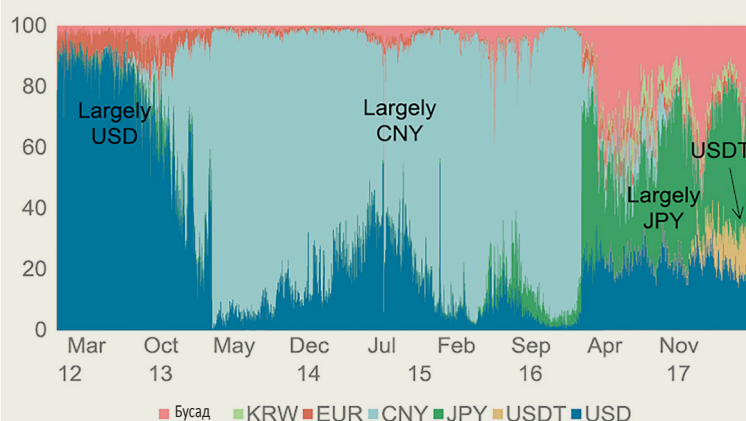

Цахим мөнгө

Криптокономи

Биткойн хэмээх зүйл олны “шуналыг” малтаж, автсан хэд нь олборлолт хийж, хүртсэн ашгаараа бусдын атаархлыг төрүүлж эхэлсэн. Супер цикл нь 2016-2017 онд тохиосон биткойн блокчейн гэх технологид суурилдаг, крипто валют гэх шинэвтэр ойлголт байсан учир энэ талаар мэдээлэл бас мэдлэгтэй хүн тийм ч олон байгаагүй. Одоо ч зарим хүн энэ төрлийн валютад итгэл үзүүлэхгүй хэвээр байна. 2018 оны есдүгээр сарын байдлаар дэлхийн крипто валютын нийт зах зээлийн хэмжээ 202 тэрбум ам.доллар байгаагийн 112 тэрбум нь биткойнд ногдож байна.

Биткойн арилжиж буй валют

Эх сурвалж: CryptoCompare, Morgan Stanley Research

Тайлбар: USD=төгрөг крипто валют

Дэлхийг харвал...

Технологид суурилсан цахим шилжилт нэг өдрийн уртыг үдийн цайнд ойртуулж буй нь ойрын 20, 30 жилд эрчээ алдахгүй үзэгдэл байх талаар судлаачид, шинжээчид ярих болсон. Дэлхийн томоохон бизнесмэнүүд, Засгийн газрууд блокчейн технологид хөрөнгө хаяж, хүчээ үзэж крипто валютаар өрсөлдөж байна. Хэрэглээ нь

санхүүгийн салбараар хязгаарлагдахгүй блокчейн технологи Америк, Хятад, Япон тэргүүтэй орнуудын дижитал чадавхын илэрхийлэл болоод зогсохгүй дэлхийн эдийн засгийн “Сангийн сайд” нь болохоор амбийцлаж буй. Хятад улс 2014-2017 оны нэгдүгээр сар хүртэл дэлхийн крипто валютын арилжааны 90 хувийг бүрдүүлж байсан боловч 2017 оны сүүлээр тохиосон биткойны ханшийн хөөрөгдлийн оргил үед тус улсын эрх баригчид крипто валютын арилжааг зогсоож, албажаагүй зах зээлийг “намнаж” байсан. Харин өнгөрсөн хоёр жилд өмнөд хөршийн бодлого тодорхойлогчид криптог дахин сонирхох болж Хятадын Ардын банк блокчейнд суурилсан цахим валют гаргахаар зэхэж буйг тус банкны Төлбөр тооцооны хэлтсийн дэд захирал Му Чангчун мэдэгдсэн. Дэд захирал Му Чангчун “Төв банк яагаад цахим валют гаргахаар шийдсэн бэ гэхээр цахим төлбөрийн харилцаа сайтар хөгжиж байгаагаас гадна цахим валют гаргаснаар мөнгөний бодлого, үндэсний мөнгөн тэмдэгтийн хууль ёсны статусыг хадгалж үлдэх юм” гэжээ. Тэгвэл хойд хөршид ч гэсэн блокчейн технологи ашиглан Сингапурт төвтэй Trafifura компанитай крипто валютын шилжүүлэг амжилттай хийсэн талаар “Сбербанк”-ны ТУЗ-ийн даргын нэгдүгээр орлогч Алесандр Ведякин Дорнын эдийн засгийн чуулганы үеэр мэдэгдсэн. Тэрбээр “Бид олон улсын түүхий эдийн зах зээлд тэргүүлэгч Trafifura-тай блокчейн ашиглаж анхны арилжаагаа хийсэн бөгөөд цаашид уг технологийг хөгжүүлэхээр төлөвлөж байна” хэмээн ярьжээ.

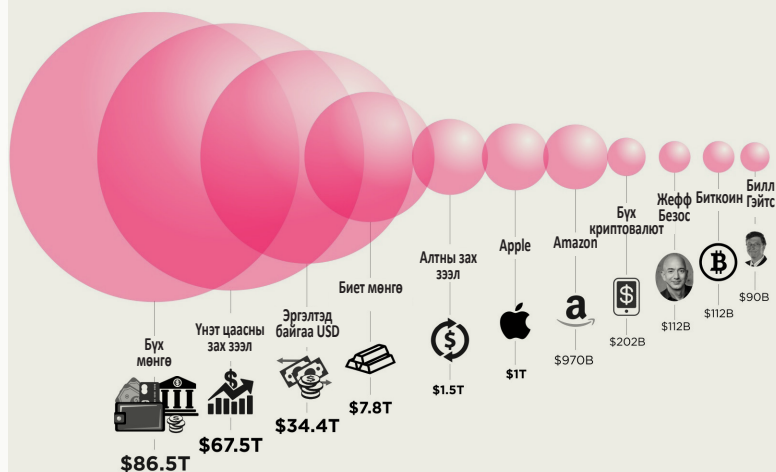
ОУВС-ийн гаргасан Casting light on Central Bank Digital Currency тайланд бэлэн мөнгөний үүрэг хумигдаж, цахим мөнгө олноор нэвтэрч буйг дурдаад “Төв банкууд цахим мөнгө гаргах нь мөнгөний хувьслын дараагийн эрин үе болно. Түүхэнд мөнгөний үндсэн үүрэг хэзээ ч өөрчлөгдөж байгаагүй, харин хэрэглээнд тааруулан дүр төрхөө хувьсган өөрчилж байсан. Эдийн засгийн олон салбар цахимжиж байгаа нь Төв банкуудыг өөрсдийн гэсэн цахим

► мөнгө гаргах хэрэгцээг нэмэгдүүлж байна. Төв банкуудын гаргаж байгаа цахим мөнгө нь нэг ёсны Засгийн газрын баталгаатай валют гэсэн үг. Ийм валютаар өнөө үед бидэнд байгаа технологийн хөгжлийн тусламжтай бүхий л төрлийн гүйлгээг найдвартай, өртөг багатай, шуурхай гүйцэтгэх боломжтой” гэж дүгнэсэн байгаа юм. Гэхдээ маш олон орон тус технологид суурилсан валютыг бүрэн нэвтрүүлэхээс татгалзаж байгааг орхиж болохгүй. Тухайлбал, 2.4 тэрбум хэрэглэгчтэй Facebook компани Libra хэмээх крипто валют ирэх онд гаргахаар зарласан ч Францын Ерөнхий сайд Брюно Ле Мэр хэрэглэгчдийн эрсдэл, мөнгөний бодлогод учруулж болзошгүй сөрөг үр дагаварыг шийдвэрлэх арга хэрэгсэл бий болох хүртэл libra валютыг Европт хөгжүүлэх ямар ч алхмыг хүлээж авахгүй гэдэг байр суурь илэрхийлсэн. ОУВС болон бусад нөлөө бүхий орнуудын Төв банкууд цахим эдийн засгийн системийн эргэлт болсон валютыг блокчейн технологид суурилсан, төвлөрсөн удирдлагатай гаргах нь дээрх эрсдэлийг бууруулах боломж хэмээн харж буй аж.

Мода Монголд

Хоёр жилийн өмнө монголчууд ч мөн “Эгэрэг”-тэй болж крипто үндэстэн болох дөхсөн. Гэвч 2017 онд цахим төлбөр тооцоо, цахим мөнгөтэй холбоотой баталсан хууль, түүнийг дагасан журмаар бол “Эгэрэг” цахим мөнгөний шаардлага хангаж чадаагүй. Хуульд зааснаар “Цахим мөнгө” гэж Монгол Улсын мөнгөн тэмдэгт-төгрөгтэй адил үнэ цэн бүхий Монголбанкны зөвшөөрөлтэй гаргасан бэлэн бус төлбөрийн хэрэгслийг хэлэх бөгөөд цахим хэтэвчинд байршина гэжээ. Монголбанкны тодорхойлолтоос үзвэл манай улс крипто валютыг хориогүй ч бас хүлээн зөвшөөрөөгүй, гэхдээ цахим мөнгө гэж үзэхгүй. Энэ талаар Төв банкны Төлбөр тооцооны газрын захирал Э.Анар “Эгэрэг” хэмээх крипто валют гараагүй шалтгааныг “Блокчейнтэй холбоотой ямар нэг бодлогын зохицуулалт байхгүй учраас бид зөвшөөрөл өгөх этгээд биш байсан. Төвлөрсөн удирдлагагүй байвал бид цахим мөнгөний зөвшөөрөл олгохгүй” гэлээ. Өдгөө манай улсын Төв банкны албан ёсны зөвшөөрөлтэй ганц л цахим мөнгө байгаа нь “Мобифинанс” ББСБ-ын гаргасан sandy. Монголын зах зээлд одоогийн байдлаар тав орчим

Дэлхийн мөнгийг дэнсэлж үзвэл

Бүх мөнгө=Цаасан, зоосон мөнгө болон банк дахь бүх төрлийн мөнгийг орууулав.

Биет мөнгө=Цаасан, зоосон мөнгө болон банк дахь зарим баланс зэрэг арилжааны хэрэгсэлд ашиглаж болох мөнгө

T=их наяд, B=тэрбум

Үзүүлэлтийг 2018.09.17-ны байдлаар авав

тэрбум төгрөгтэй тэнцэх хэмжээний цахим мөнгө эргэлдэж буй бөгөөд үүнийг 1.4 сая хүн “Мобиком корпораци”-ийн гэрээт болон гэрээт бус худалдаа, үйлчилгээний 6000 цэгт төлбөр тооцоо хийхэд ашиглаж буй.

Candy болон цахим мөнгөний зөвшөөрөл хүссэн төлбөрийн хэрэгслүүд нь блокчейнд суурилагүй, төгрөгөөс өөр валютад хөрвөх боломжгүй бөгөөд бусад төрлийн цахим мөнгө эсвэл цахим төлбөрийн үндсэн хэрэгслээр л дамжин гүйлгээнд орох ёстой гэх мэт сул тал ихтэй байгаа юм. Гэтэл “Дэлхий нийтээрээ л крипто валютыг цахим мөнгө гэж үзэж байна” хэмээн СЭЗИС-ийн Санхүүгийн удирдлагын тэнхимийн эрхлэгч, профессор З.Оюунцацрал онцолсон. Хэдий энэ төрлийн мөнгө нь финтекүүдийг дэмжсэн, эдийн засгийн давуу тал олонтой гэж буй ч манай улсын хувьд дэлхийн технологийн чиг хандлагатай хөл нийлүүлж чадаагүй, бодлогын бичиг баримт огт байхгүй, өдгөө ►

Хувь хүний датаг
хэрхэн ашиглах
талаар маш нарийн,
тодорхой зохицуулалт
шаардлагатай

ШИНЭЧЛЭЛ

Финтек үйлчилгээнд суурилсан цахим мөнгөний хэрэглээ нэмэгдэх тусам төлбөрийн системийн ачаалал нэмэгдэж буй. Иймд Монголбанкинд Азийн хөгжлийн банкны дэмжлэгтэй хэрэгжиж буй төлбөрийн системийн шинэчлэлийн хүрээнд өнгөрсөн наймдугаар сард бага дүнтэй гүйлгээний Automated Clearing House (ACH) төлбөр тооцооны систем ашиглалтад оруулав. ACH системтэй болсноор өдөрт 100-150 орчим мянгаар хязгаарлагдаж байсан бага дүнтэй гүйлгээний тооны дээд хязгаар 3-5 сая болох болохтой. Харин гүйлгээний төрлийн хувьд direct debet буюу харилцагчийн данснаас тогтмол төлбөр тооцоо татах үйлчилгээ банк хооронд болж өргөжсөн. Мөн багцын гүйлгээ буюу олон дансанд нэг зэрэг гүйлгээ хийх боломж ч бий. Өмнө нь шилжүүлэг хийхэд 2-3 өдөр зарцуулдаг байсан хүүхдийн мөнгийг наймдугаар сард нэгэн зэрэг 970 мянган дансанд шилжүүлсэн байна. Түүнчлэн урьд нь банк бүрт тусдаа байсан дансны нэгдсэн санг Монголбанкинд төвлөрүүлснээр банк хоорондын шилжүүлэгт заавал данс эзэмшигчийн овог, нэр, регистер шаардлагагүй, зөвхөн дансны дугаар л байхад хангалттай болжээ. Энэ системээр 13 банк болон candy-ийн төлбөр тооцоо хийж байна.

► баталсан тодорхойлолтууд хангалттай бус гэж дүгнэж болохоор. Тодруулбал, Монголбанкны хувьд блокчейны талаар технологийн болоод хүний нөөцийн чадавх байхгүй, хууль эрх зүйн орчин ч бүрдээгүйг Монголбанкны Төлбөр тооцооны газрын захирал Э.Анар хэллээ. Гэхдээ улс бодлогоо гаргаад явбал Монголбанк судалгаа хийж, төлбөрийн системийг бүрдүүлэхэд идэвхтэй ажиллах боломжтой хэмээн тэрбээр мөн онцолсон. Финтек компаниудын зүгээс ч Монголбанкнаас блокчейн технологид суурилсан цахим валют гаргаж, төвлөрсөн удирдлагаар хангах санал тавьж байгаа аж.

Үүрэн холбооны операторууд, финтек болон зарим банк хамтран блокчейнд суурилсан монгол төгрөгийг stable coin буюу тогтвортой валют хэлбэрээр гаргахаар ажиллаж байна. Энэ ажлын үр дүнд төгрөгийн хөрвөх чадвар сайжирна гэж тэд харж буй. Гэвч блокчейнд суурилсан крипто валютыг цахим мөнгө гэж үзэх хууль эрх зүйн үндэс бүрдэхгүй, улмаар хэрэгжихгүй бол хувийн хэвшлийн санаачлагууд ажил хэрэг болж, ард

түмэнд үр ашгаа өгөх, цаашлаад Монгол Улсын цахим мөнгөний шилжилтийг эрчимжүүлж чадахгүй.

Олон улсын цахим валют арилжааны www.coinmarketcap.com цахим хуудаст 2810 крипто валют бүртгэлтэй байгаагийн 70-80 хувь нь цаанаа ямар нэг баталгаагүй, хэн гаргасан нь тодорхойгүй буюу эрсдэл өндөртэй гэж trade.mn-ийн гүйцэтгэх захирал Б.Хатанболд тайлбарласан. Энэ нөхцөлд үүсэх эсрдэлийг тухайн хувь хүн өөрөө л даахаас аргагүй. Харин эртхэн шиг бодлогоо гаргаад, зохицуулалтаа хийж, нэгдсэн удирдлагаар хангаад явбал сайн дурын үндсэн дээр явж буй крипто валютын арилжаа албажиж, тэр хэрээр Монголд орох валютын урсгал ч нэмэгдэх давуу талтай. Гэвч наана нь ядаж хувь хүний датаг хэрхэн ашиглах талаар маш нарийн бөгөөд тодорхой зохицуулалт шаардлагатайг финтекийн төлөөлөл анхааруулж буй. Тэрчлэн финтек болгон хэрэглэгчийн датаг цуглуулж, хүн бүр гарч ирсэн цахим мөнгөний тоогоор цахим хэтэвч буюу апп ашиглавал хэрэглэгчид өөрт нь асар төвөгтэй. Мөн цахим хэтэвч болон цахим хэлбэрээр байршиж буй дансны ялгаа, крипто валют гэж яг юуг хэлэх гэх мэт тодорхой болгох зүйлс олон байна. Монгол Улсад цахим мөнгөний шилжилт амжилттай хийхийн тулд нийтээрээ ойлголцох нэг хэлтэй болоход энэ мэт ойлголтуудыг нэгтгэх нь чухал.

Өдгөө дэлхий дахинд цахим мөнгөний хэрэглээг карт, электрон болон ухаалаг хэрэгсэлд байршсан мөнгө, крипто валютын түвшинд харж

Блокчейнд суурилсан монгол төгрөгийг stable coin буюу тогтвортой валют хэлбэрээр гаргахаар ажиллаж байна

болж байна. Илүү том зургаараа бол банкны болон харилцаа холбооны дэд бүтцэд суурилсан цахим мөнгөний хөгжлийн дараагийн үе нь блокчейн технологид

суурилсан крипто валют болж таарах нь. Гэхдээ манай улсад крипто валютыг хуулиар хүлээн зөвшөөрөөгүй учраас цахим мөнгө гэж үзэх арга байхгүй. Шинэ технологийн давалгаа тэртээ тэргүй биднийг дижитал ертөнц рүү хаман авч байна. Тиймээс нэгэнт эхэлсэн дижитал шилжилт банк, санхүүгийн салбарт хүчээ авч байхад айж, зугатаад байх учиргүй гэдгийг “Ард Санхүүгийн Нэгдэл”-ийн Ч.Ганхуяг манай сэтгүүлд өгсөн ярилцлагадаа (16-р хуудас) дурдсан юм. ■

Дэлхий 2020

тун удахгүй

19 секц бүхий 146 нийтлэл, 81 улс, 13 салбарын чиг хандлага, мэдээлэл,
үзүүлэлтүүд болон ирэх оны цагалбараас бүрдэнэ

Айсуй жилийн дэлхийн чиг хандлагыг угтан таамагладаг The World In буюу Дэлхий сэтгүүлийг
The Economist-ийн тусгай зөвшөөрлийн хүрээнд Mongolian Economy тав дахь жилдээ гаргах гэж байна.

12 сарын 20-нд гарах **дэлхий 2020** сэтгүүлийн урьдчилсан захиалга
12 сарын 10 хүртэл авч байна.

ҮНДСЭН ҮНЭ: 30.000₮

УРЬДЧИЛСАН ЗАХИАЛГЫН ҮНЭ: 19.000₮ /40% off/

Мөн уг сэтгүүлийн хүрээнд хамтарч ажиллах,
сурталчилгаа байршуулах боломжтой

7011-5476; 9009-1991

marketing@mongolianeconomy.mn

Бодлого

Н.Учрал: Хатуу дэд бүтэц бий болгож байж шинэ технологи бойжино

УИХ-ын гишүүн, Цахим бодлогын түр хорооны дарга Н.Учралтай цахим мөнгөний шилжилтэд бэлэн байхын тулд Монгол Улс юу хийх шаардлагатай талаар ярилцлаа.

-Цахим бодлогын түр хорооны хувьд цахим мөнгөний хэрэглээний талаар ямар бодлого баримталж байгаа вэ?

-Манай улс анх удаа Цахим бодлогын түр хороо байгуулсан. Төрөөс цахим орчныг боловсронгуй болгох, цахим шилжилт зохион байгуулах, мэдээллийн аюулгүй байдлаа хангах, өгөгдөл солилцох эрх зүйн орчин болон техникийн нөхцөлийг сайжруулах зэрэг олон ажил хийж байна. Саяхан парламент, Засгийн газрын гишүүд Эстони улсад зочилж, төрийн үйлчилгээг иргэдэд нээлттэй, шуурхай хүргэхэд тэндэхийн X-road загварыг хэрхэн ашиглах талаар нэлээд туршлага судаллаа.

Төр цахим орчинд баримтлах нэгдсэн бодлого гаргаж байж цахим мөнгөний тухай ярина. Нэгдсэн бодлогогүй байж цахим мөнгийг дэмжинэ, дэмжихгүй гэсэн ойлголт нэвтрүүлж болохгүй. Эрх зүйн орчныг бүрдүүлэхийн тулд Харилцаа холбооны, Радио долгионы, Шуудангийн гэсэн үндсэн суурь гурван хуулиа баталлаа. Мөн Мэдээллийн өгөгдөл хамгаалал, Мэдээллийн

аюулгүй байдлын гэсэн хоёр хууль Засгийн газраас УИХ-д өргөн барьсан. Өнөөдөр Монголд төрийн үйлчилгээ явуулах болон улсын хэмжээнд мэдээллийн аюулгүй байдлыг Үндэсний дата төв ганцаараа хангаж ажиллаж байна. Уг нь энэ хоёр үйл ажиллагааг тус тусад нь хариуцаж ажиллах байгууллага шаардлагатай. Үүнийг одоо өргөн баригдсан хуулиудаар зохицуулна.

Нөгөөтэйгүүр, хэдийгээр Монгол Улсын хууль тогтоомжид цахим мөнгөний талаар дурдсан байдаг ч бид цахим мөнгийг янз янзаар ойлгож байна. Нэгдсэн ойлголтгүйн улмаас иргэд хохирсон тохиолдол ч гарсан шүү дээ. Өөрөөр хэлбэл, төр нэгдсэн зохицуулалт хийгээгүй учраас бид ийм асуудалтай тулгарч байгаа юм. “Ард Санхүүгийн Нэгдэл” АрдКойн гэх крипто валют гаргасан байна, мөн үүрэн холбооны операторуудын Candy зэрэг төлбөрийн хэрэгсэл бас цахим хэлбэрээр гүйлгээ явуулж байна. Хувийн хэвшил практик дээр ийм тодорхой үйл ажиллагаа явуулаад байхад төр энэ талаар баримтлах бодлого нь тодорхойгүй байна. Үүнээс болж олон хүн хохирч, компаниуд алдагдалд орвол хэн хариуцлага хүлээх вэ. Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хуулийг УИХ хэлэлцэж байхад би цахим мөнгө гэж яг юу вэ, candy цахим мөнгө мөн юм уу гэдгийг тодорхой болгоогүй байж хуульд цахим мөнгө гэдэг үг оруулбал эргээд иргэдэд төөрөгдөл үүснэ, талууд ч хохирол амсаж болохгүй гэдэг байр суурь илэрхийлж байсан. Энэ байр суурь одоо ч хэвээрээ.

-Өгөгдөл хамгаалал, мэдээллийн аюулгүй байдлын тухай хуулиудад крипто валютын эрсдэл болон боломжийг ашиглах ямар суурь зохицуулалтууд орж байгаа вэ?

-Эдгээр нь цахим бодлогын хүрээнд л гарч байгаа хуулиуд. Мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах, төрийн үйлчилгээг явуулах, салбарын байгууллага хоорондын хамтын ажиллагааг зохицуулах зохицуулалтыг оруулсан. Монголд зах зээлийн зарчмаараа гараад ирсэн крипто валютын харилцаанд тодорхой зохицуулалт хийхээс өөр ▶

► аргагүй боловч одоохондоо хуулиар зохицуулалт хийх бололцоо байхгүй, цаг нь болоогүй байна. Юуны өмнө дээр дурдсан хуулиудаа батлаад авбал криптогийн талаар баримтлах бодлого гаргахад Засгийн газарт чиглэл өгөх зэрэг ажил зохион байгуулж болно. Банкны салбартай холбоотой учраас Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо болон санхүүгийн байгууллагуудтай Ажлын хэсэг байгуулж, нэгдэж ажиллах шаардлагатай. Хоёр жилийн өмнө блокчейн технологид суурилсан крипто валютын хөөсрөлт болох үеэр бид Ажлын хэсэг байгуулж, тодорхой хэмжээний судалгаа хийж үзсэн. Ямар ч байсан цахим бодлогоо тодорхой болгож, байгууллагуудын уялдааг сайжруулж байж крипто валютад хандах төрийн зохицуулалтаа хийх байх.

-Олон улсын жишгээс харахад блокчейнд суурилсан крипто валютын хөгжлийг хууль эрх зүйн болон зах зээлийн хязгаарлагдмал орчинд туршдаг. Монголд ийм sandbox хөгжүүлэх талаар бодож төлөвлөсөн зүйл бий юу?

-Байхгүй. Блокчейн бол гуравдагч этгээд шууд халдах боломжгүй, нэгэнт оруулсан мэдээллийг өөрчлөх боломжгүй. Тиймээс энэ технологид крипто валютын арилжаа хийвэл эрсдэл багатай гэж үзсэн учраас улс орнууд ийшээ анхаарлаа хандуулж, байгууллагууд койн гаргаад байгаа юм. Түүнээс биш candy зэрэг олон төрлийн цахим мөнгө гаргаж, сурталчилгаагаар дамжуулж зарж, борлуулна гэвэл амжилт олохгүй.

-Эстони крипто валютад нээлттэй ханддаг улс. Тэдний туршлагаас хуваалцана уу?

-Эстонид крипто валюттай холбоотой тодорхой зохицуулалтууд хийдэггүй юм байна. Иргэний үнэмлэх нь ухаалаг болсон учраас унших төхөөрөмжид хийхэд л бүх мэдээлэл нь гарч ирдэг. Нэг л ID дугаараар төрийн бүх үйлчилгээ, мэдээллийг цахимаар авч, иргэдийн 44 хувь нь сонгуульд санал онлайнгаар өгдөг. Тухайлбал, гадаад паспорт авахаар бол хураамжаа л төлөхөд хангалттай, бусад баримт материалыг төр бүрдүүлчихдэг учраас иргэд нь төрийн үйлчилгээнд бухимдахгүй байна. Эстонийн Засгийн газар дунджаар 15 минут хуралдаж 45 асуудлыг шийдвэрлэдэг. Төрийн үйл ажиллагаа ийнхүү цахимжихаар авлигагүй, аз жаргалын индексээр тэргүүлэгч таван улсын нэг болсон байна. Энэ мэтээр цахим шилжилт амжилттай хийчихсэн орнууд блокчейн, крипто валют зэрэг шинэ зүйлд

бэлэн, ямар нэг цохилт авахгүй байгаа юм. Цахим шилжилтээ бүрэн хийж чадаагүй, мэдээллийн аюулгүй байдал нь хангагдаагүй, өгөгдлийн нөөцийн төвүүд хангалтгүй нөхцөлд крипто валют нэвтрүүлж, хуульчлаад, түүнийг нь хувийн хэвшил гардаж хийнэ гэвэл хэцүү. Ядаж л дата төвүүдийн тоог нэмэх шаардлагатай байна. Монгол Улсын хувьд хүйтэн сэрүүн цаг агаар, газар нутаг томтой нь томоохон дата төвүүдийг байгуулах хангалттай бололцоо байгааг харуулж байна. Өөрөөр хэлбэл, технологийн хатуу дэд бүтцээ хөгжүүлж байж зөөлөн дэд бүтэц гэж нэрлээд буй шинэ технологи, программууд өсөж бойжих нөхцөл бүрдэнэ. Замаа засчихаад дүрмээ тодорхой болгоно шүү дээ.

-Цахим шилжилт эдийн засгийн бүтцийг төрөлжүүлэхэд ямар хувь нэмэр оруулах вэ?

-2010 оноос хойш мэдээллийн технологийн салбар 1.8 их наяд, нэг жилд 267 тэрбум төгрөг төгрөгийн орлого төсөвт төвлөрүүлсэн. Ийм салбар Монголд байхгүй. Цахим шилжилт хийснээр авлига, төрийн хүнд суртал, шат дамжлага, төрийн албан хаагчдын тоо багасгаж, хөгжлийг хурдасгана. Бүх салбарт технологи нэвтрэхэд бүтээмж нэмэгдэж, хөрөнгө оруулалтаар дамжиж технологи, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн гарч, эдийн засаг төрөлжинө. Үр дүнд нь айл бүрийн хөргөгчинд байгаа хүнсний тоо, нэр төрөл нэмэгдэнэ. Мэдээллийн технологи, харилцаа холбоо нь газар зүйн хувьд ч, хүний нөөцийн хувьд ч хил хязгааргүй ажиллах хамгийн том боломж. Өнөөдөр 16 настай хүүхэд 5000 ам.долларын цалин авдаг салбар байхгүй шүү дээ. Хөгжлийг яаж хурдасгаж болдогийг 1.3 сая хүн амтай Эстони улсын мэдээллийн технологийн салбарт оруулсан хөрөнгө оруулалтаас харж болно. Эдийн засгийнх нь 70 хувийг энэ салбар бүрдүүлдэг.

-Цахим бодлогын төлөөлөл Facebook компанийнхантай нэлээд хэд уулзлаа. Ямар чиглэлд хамтран ажиллаж байгаа вэ. Удахгүй libra хэмээх крипто гаргахаар ярьж байна. Монголчууд libra-г хэрэглээд эхэлбэл яах вэ?

-Ямар ч байсан хатуу дэд бүтцээ байгуулж, хууль эрх зүйн орчноо тодорхой болгож, төрийн 97 үйлчилгээг операторын горимд оруулах зэргээр бэлдэж байна. 2020 оны дөрөвдүгээр сар гэхэд иргэд гар утаснаасаа төрийн бүх үйлчилгээг авах ►

Нэгдсэн бодлогогүй байж цахим мөнгийг дэмжинэ, дэмжихгүй гэдэг ойлголт нэвтрүүлж болохгүй

► боломжийг бүрдүүлэхээр зүтгэж байгаа. Үндэсний хэмжээнд 330 сумын 319-ийг нь 4G сүлжээнд холболоо. Төр, хувийн хэвшил, мэргэжлийн холбоод, экспертүүдийн нэгдэл үүсгэх замаар харилцаа холбооны салбарын экосистемийг тэлж

Цахим орчинд хатуу чанга зохицуулалт хийхээс илүү иргэдийн зөв хэрэглэх хандлага, боловсролыг нь дээшлүүлэхэд анхаарч байна

байна. Өнөөдөр харилцаа холбоо, мэдээлэл технологийн салбарт дутагдаад байгаа нэг зүйл нь чадах зүйлээ чадах хүн нь хийх ёстой гэдэг зарчим. Төр хувийн хэвшилтэй өрсөлдөж болохгүй, зөвхөн бодлогоо л явуулж, хувийн хэвшилд чаддаг ажлыг нь даатгах хэрэгтэй. Монголчууд Facebook-ийн хэрэглээгээр бүс нутагтаа тэргүүлдэг атлаа дижитал өрсөлдөх чадварын индексээр 63 орноос 61 дүгээрт бичигддэг. Олон улсад ийм сул үзүүлэлттэй атлаа 4G системийн

хэрэглэгчийн тоо 4.2 сая. Нэг ёсондоо иргэд ийм хурдтай байхад төр маш хурдтай бодлогоо тодорхой болгож, гүйцэхгүй бол энэ бүхнээс болж гарах эрсдэлийг хариуцах эзэн өнөөдөр алга. Тиймээс нэн тэргүүнд төр зарим үүргээ мэргэжлийн байгууллагад шилжүүлж гэсэн байр суурьтай байгаа юм.

Facebook компанитай бид цахим орчинд хүний эрхийг хангаж, хуурамч цахим хаягуудыг цэгцлэхэд хамтарч ажиллана. Гар утасны дугааруудыг нэлээд цэгцэллээ. Одоо бүртгэлгүй дугаар 4000 орчим л үлдсэн. Харилцаа холбооны тухай хуульд утасны дугаар бүр иргэдийн регистрээр баталгаажсан байх зохицуулалт оруулсан. Facebook компанийн хувьд утасны дугааруудаа бүрэн бүртгэлжүүлж байж хуурамч цахим хаягийг цэгцэлж, хувийн нууцлал, мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах боломжтой гэж үзэж байна. Цаашдаа цахим орчинд хатуу чанга зохицуулалт хийхээс илүү иргэдийн зөв хэрэглэх хандлага, боловсролыг нь дээшлүүлэхэд анхаарч байна.

-Цахим мөнгөний чиглэлээр Монголд хэд хэдэн финтек үйл ажиллагаа явуулж байна. Мөн крипто валютын арилжааны платформууд ч гараад ирлээ. Тэгэхээр таны ярианаас энэ бүхэн одоохондоо зах зээлийн хуулиараа явж байсан нь дээр гэж ойлголоо. Зөв үү?

-Бид ямар нэг байдлаар хориглож, хязгаарлалт тавихгүй. Зах зээлийнхээ журмаар зохицуулж байгаа зүйлд төр оролцоод, хязгаарлаад эхлэнгүүт

компаниудад маш хохиролтой. Харин өргөн хэмжээнд яригдаад эхэлбэл төр нэгдсэн бодлогоо бариад л явна. Би Мэдээлэл, харилцаа холбооны үндэсний ассоциацийн ерөнхийлөгчөөр саяхан сонгогдсон. Манай салбарын залуучуудын хэлж буйгаар төр бидний үйл ажиллагаанд оролцохгүй байгаа нь маш том хөрөнгө оруулалт. Төр энэ салбараа дэмждэг, олон улсад компаниудынхаа нэр хүндийг хамгаалдаг байхад л хангалттай гэж ярьж байна. Дээрээс нь эрүүл мэнд, боловсрол зэрэг бүх нийтийг хамарсан салбарт хийгдэж байгаа цахим шилжилтийн энэ олон ажлаа бидэнд даатгачихаж яагаад болдоггүй юм бэ гэдэг санал тавьж байна. Өнөөг хүртэл энэ салбарт 800 гаруй тэрбум төгрөгийн төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлсэн атлаа цахим шилжилтээ бүрэн хийж дууссан уу!

-Цахим шилжилт, цахим хөгжлийг дагаад кибер халдлага, эрсдэл маш өндөр болж байна. Үүнээс сэргийлэх бэлтгэлээ хэр зэрэг хангасан бэ?

-Энэ чиглэлд их хэмжээний хөрөнгө оруулалт шаардлагатай. Мөн боловсон хүчин, техникийн чадавхаа сайжруулах хэрэгтэй байна. Ялангуяа хүний нөөцийн бодлогын хувьд мэргэжилтнүүдээ маш сайн цалин, хангамж олгохгүйгээр мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах талаар яриад ч хэрэггүй. Мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах үндэсний төвийг Үндэсний дата төвөөс тусдаа байгуулж, кибер аюулгүй байдлаа хангахад тагнуулынхантай хамтрах хэрэгтэй. Ер нь энэ чиглэлд гаднын маш сайн туршлага үгүйлэгдээд байгаа юм. Яваандаа сансрын хиймэл дагуул хөөргөхөөр төлөвлөж байна. Засгийн газрын тогтоол нь ч гарсан. Ингэвэл манай улсын мэдээллийн аюулгүй байдал маш өндөр түвшинд хүрнэ.

-Крипто валютын чиглэлээр маш санаачлагатай ажиллаж байгаа “Ард Санхүүгийн Нэгдэл”-ийн гүйцэтгэх захирал Ч.Ганхуягтай та Эстони явах замдаа таарсан байсан. Та хоёр крипто валютын талаар ямар санал солилцсоныг асууж болох уу?

-Би тэдний үйл ажиллагааг дэмждэг гэдгээ илэрхийлсэн. Ардынхан бол энэ бүхнийг системтэй хийсэн сонгодог жишээ болж чадсан. Цахим хэтэвч нь гэхэд бодит биеллээ олсон. Төр хуулийн хүрээнд бодитой явагдаж буй ийм үйл ажиллагаанд нарийн оролцох шаардлагагүй. Төрийн оролцоо чухам ямар байх талаар нээлттэй ярилцах шаардлагатай гэсэн байр суурьтай байна. Цаашдаа энэ чиглэл илүү эрчимтэй яригдах байх. ■

ARDCOIN

Нэр

АрдКойн

Тикер

ARDX

Нийт гаргасан хэмжээ

5,158,308,000

ERC-20 технологи

АрдКойныг ICT Групп хөгжүүлэн ERC-20 ухаалаг гэрээний платформ дээр гаргасан бөгөөд банкны шийдлийн үйлчилгээгээр улсдаа тэргүүлэгч ГрэйпСити Монгол компани Ард Дижитал Банкинг аппликэйшнтэй холбоход хамтран ажилласан.

Тусгай зориулалтын компани

АрдКойныг Ард Бит тусгай зориулалтын компани гаргасан бөгөөд тус компани нь Ард Санхүүгийн Нэгдлийн 15 хувийг эзэмшдэг.

Крипто биржид бүртгэгдсэн

Одоогоор АрдКойн нь дотоодын цахим арилжааны бирж болох Trade.mn болон STEX.com BTCEXA.com дээр арилжаалагдаж байна.

Төлбөрийн хэрэгсэл

АрдКойн нь Ард Санхүүгийн Нэгдлийн хөрөнгө оруулалттай компаниудын бүтээгдэхүүн үйлчилгээг авах төлбөрийн хэрэгсэл болно.

Лоялти хөтөлбөр

Ард Санхүүгийн Нэгдэл болон түүний охин компаниудын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг авахад АрдКойныг урамшуулал болон буцаалт байдлаар олгоно.

АВ, БАРЬ

Ярилцлага

Б.Лхагвасүрэн: Финтекүүдийг дэмжих sandbox үүсгэхээр судалж байгаа

Монголбанкны дэд ерөнхийлөгч Б.Лхагвасүрэнтэй цахим мөнгө болон төлбөрийн системийн талаар ярилцлаа.

-Финтек үйлчилгээ болон цахим төлбөр тооцоо өдөр ирэх бүр нэмэгдэж байна. Энд бий болох ачааллыг одоогийн АСН+ (Automated Clearing House plus) систем даах чадвар хэр зэрэг вэ?

-Азийн хөгжлийн банкны төслийн санхүүжилтээр Монголбанк “Төлбөрийн системийн шинэчлэл” төслийн хүрээнд төлбөрийн системийн оролцогч хоорондын бага дүнтэй гүйлгээний АСН+ системийг хоёр сарын өмнө амжилттай нэвтрүүллээ. Энэхүү ажлын үр дүнд банк, санхүүгийн байгууллагын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний нэр төрөл нэмэгдэж, шинэ дэвшилтэт технологид суурилсан гүйлгээ, төлбөр тооцоог гүйцэтгэх таатай боломж бүрдсэн. Энэ системийг нэвтрүүлсэн нь цаашид төлбөр тооцооны системд бий болох шинэ бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг дэмжих, системийн ачаалал даах чадварыг

нэмэгдүүлэх, төлбөр тооцооноос үүсэх эрсдэлийг хаах үндсэн зорилготой. АСН+ систем нэвтрүүлснээр санхүүгийн гүйлгээний мэдээллийн олон улсын ISO20022 стандарт, дансны дугаарын давхардлыг арилгах олон улсын IBAN стандарт, санхүүгийн дэд бүтцийн олон улсын суурь зарчмуудыг (pFMI) хангах, гаднын халдлага, мэдээлэл алдагдахаас хамгаалах

аюулгүй байдлын стандарт хангасан банк хоорондын бага дүнтэй гүйлгээний төлбөрийн үйлчилгээг бүх системийн оролцогч болох нийт 21 байгууллагад үзүүлэх юм.

Үндэсний цахим гүйлгээний төв (ҮЦГТ) өмнө нь Монголбанкны дотооддоо хөгжүүлсэн системээр банк хоорондын бага дүнтэй гүйлгээг бодит цагийн 24/7 горимоор дамжуулдаг байсан нь баяр наадмын үе зэрэг гүйлгээний ачаалал оргил үед систем ачааллаа даахгүй болох, банк хоорондын төлбөр буюу хэрэглэгчийн гүйлгээ саагах зэрэг эрсдэл гардаг байсан. Харин АСН+ нэвтэрч төлбөрийн системийн оролцогч хоорондын төлбөр тооцоог бодит цагийн болон багц гүйлгээний хоёр суваг ашиглан дамжуулж эхэлснээр ачааллыг хуваарилах боломжтой болж (яаралтай бус гүйлгээг илүү бага шимтгэлтэй багц гүйлгээний горимоор дамжуулж) системийн ачаалал буурч, үр ашиг нэмэгдсэн. Нэг ёсондоо Монгол Улс олон улсын төлбөр тооцооны стандартад Европын холбооноос түрүүлээд бага дүнтэй гүйлгээний АСН+, их дүнтэй гүйлгээний RTGS системүүдээ нэвтрүүлээд байна гэсэн үг.

-Монголчуудын цахим мөнгөний хэрэглээ хэр зэрэг байна вэ. Картын болон цахим хэтэвчний хэрэглээнд ямар өөрчлөлт ажиглагдаж байна вэ?

-Банк хоорондын мобайл болон интернет шилжүүлэг, цахим мөнгөний төлбөр тооцооны хэрэглээ өсөж байгаа. Монголбанкнаас гаргадаг судалгаанаас харахад иргэдийн дунд хамгийн өргөн хэрэглэгдэж буй төлбөрийн хэрэгсэл нь төлбөрийн карт хэвээр байна. Төлбөрийн карт дундаа манай үндэсний төлбөрийн “Т” гэгдэх дотоодын картаар хийгдэж буй гүйлгээ нийт картын төлбөр тооцооны 70 орчим хувийг эзэлдэг. Гэхдээ энэ статистик бэлнээр хийж буй төлбөр тооцоог оруулахгүйгээр, зөвхөн бэлэн бус төлбөрийн хэрэгслүүдийн дунд хийгдсэн судалгаа гэдгийг онцлох хэрэгтэй. “Төлбөрийн системийн шинэчлэл” төслийн хүрээнд бид үндэсний Т картын технологийг шинэчилж, EMV/NFC буюу чип болон зайнаас унших боломж нэвтрүүлэхээр ажиллаж байна. Үндэсний төлбөрийн Т картыг шинэчилж, нууцлал аюулгүй байдлыг сайжруулснаар, цахим мөнгө болон цахим хэтэвч ашигласан төлбөр тооцоо хөгжиж, ▶

Хэрэглэгчийн цахим мэдээллийг аливаа хэлбэрээр авах, хадгалах, боловсруулалт хийх нь бизнесийн бодит хэрэгцээ болж байна

► иргэдийн дунд эдгээр төлбөрийн хэрэгслийн хэрэглээ нэмэгдэнэ гэж тооцож байна. Цахим мөнгө, цахим хэтэвчний хэрэглээний цаашдын өсөлт нь үндэсний ₮ картын технологийг шинэчлэх, нууцлал аюулгүй байдлыг сайжруулах, нэгдсэн EMV/NFC стандартад шилжих ажилтай салшгүй холбоотой.

-Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хууль болон Цахим мөнгөний журмаар тодорхойлсон цахим мөнгөний ойлголт нь техник, технологи хурдтай хөгжиж буй энэ цаг үетэй хэр нийцсэн тодорхойлолт вэ. Шинэчлэх хэрэгцээ шаардлагыг хэрхэн харж байна вэ?

-Цахим мөнгө нь олон улсад төлбөрийн картанд агуулагдаж буй мөнгө буюу electron money, зөвхөн технологид суурилсан, үүсмэл мөнгө буюу crypto currency, мөн digital currency гэсэн гурван янзаар ойлгож, хэрэглэж байна. Гэвч аль аль нь монгол хэлэнд цахим мөнгө гэсэн нэг л үгээр буудаг. Харин Монголбанкны зүгээс хуульд оруулсан ойлголт бол digital currency юм. Өөрөөр хэлбэл, ухаалаг утасны цахим хэтэвчинд агуулагддаг, цахимаар төлбөр тооцоо хийдэг мөнгийг digital currency гэж нэрлээд байгаа юм. Үүнд мэдээж төлбөрийн картанд байгаа мөнгийг ч ойлгож болно.

Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хуулийг Монголбанкнаас санаачлан, УИХ-аар хэлэлцүүлэн батлуулж, 2018 оны нэгдүгээр сарын 1-ээс хэрэгжүүлж эхэлсэн. Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хуульд цахим мөнгөтэй холбоотой харилцааг анх удаа зохицуулахаар тусгасан. Харин хуулийг дагалдуулан гаргасан төлбөр тооцооны асуудлуудыг зохицуулах олон зохицуулалт байгаагийн нэг нь Цахим мөнгөний журам. Хуулийг хэрэгжүүлж эхлээд бараг хоёр жил болох гэж байгаа ч амьдрал байнга өөрчлөгдөн хувьсаж, шинэ зохицуулалтуудын хэрэгцээ шаардлага гардагийн адил Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хуулийг сайжруулах, зохицуулалтыг тодорхой болгох хэрэгцээ шаардлага харагдаж эхэлж байна. Мэдээллийн технологийн байнгын хурдтай хөгжил, үүнийг дагаад төлбөрийн системийн хөгжил, шинэ бүтээгдэхүүн, хандлага тасралтгүй өөрчлөгдөж байгааг тооцвол энэ зайлшгүй үзэгдэл юм.

-Цахим төлбөр тооцооны үйлчилгээ үзүүлдэг финтекүүд гарч ирэх тусам хэрэглэгчдэд ч тус бүрт нь апп ашиглах, QR уншуулах зэрэг төвөгтэй байдал үүсээд байх шиг. Яг л нэг үе банкууд өөрийн гэсэн АТМ, ПОС машинтай байж, бие биенийхээ картыг харилцан уншдаггүй байсантай адил. Энэ тал дээр Монголбанк цаашдаа ямар зохицуулалт хийхээр төлөвлөж байгаа вэ?

-Тийм ээ. Цахим төлбөр тооцооны хөгжлийг дагаад, финтек компаниуд болон банкууд тус бүртээ өөр стандарттай, тусгай апп, өөр өөр QR код ашиглах хандлага гарч байна. Монголбанк үндсэн зохицуулагчийн хувьд үндэсний жишиг стандарт тогтоон гаргах үүрэгтэй. Саяхан Монголбанк үндэсний ₮ картыг EMV/NFC технологид шилжүүлэх ажлын хамтрагч компаниар дэлхийн картын төлбөр тооцооны тэргүүлэгч “MasterCard интернейшнл” компанийг сонгосон. Тус компанийн дэлхий нийтээр ашигладаг технологийг бид үндэсний төлбөрийн ₮ картын стандарт болгож ашиглахаар гэрээ байгуулж байна. Монголбанкны хувьд энэ ажлыг гүйцэтгэхдээ нэг бол өөрсдөө хөгжүүлсэн шинэ жишиг стандарт бий болгох эсвэл олон улсад хүлээн зөршөөрөгдсөн бэлэн стандартыг үндэсний болгон нутагшуулах гэсэн хоёр сонголтын дундаас цаг хугацаа хэмнэх, цаашдын хурдтай хөгжилтэй хөл нийлүүлэх боломжийг бодолцон ийм сонголт хийсэн. Мөн энэ ажлын хүрээнд QR кодоод суурилсан болон мобайл төлбөр тооцоо, цахим хэтэвч зэрэг шинэ дэвшилтэт төлбөр тооцооны улсын нэгдсэн стандартыг “MasterCard интернейшнл” компанийн нэгэнт батлагдсан, олон улсад өргөн ашигладаг, EMVCo байгууллагын шаардлагад нийцсэн туршлагад үндэслэн бий болгоно. Улмаар банкууд болон финтек компаниудын шинэ дэвшилтэт бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ харилцан бие биеэ дэмждэг зохицуулалт хийнэ. Энэ тал дээр QR код ашигласан болон бусад шинэ төлбөр тооцооны бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ нэвтрүүлж буй, нэвтрүүлэхээр ажиллаж байгаа банк болон бусад байгууллага, компанитай хамтран ажиллана. Нэгдсэн стандартууд бий болгоход эдгээр байгууллагын санал, хүсэлтийг тусгаж ажиллана. Цаашдаа төлбөр тооцооны системийн оролцогчид үндэсний стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүн үйлчилгээ гаргадаг болно гэсэн үг.

-Цаашдаа sandy зэрэг өөрийн гэсэн тусгай нэршил бүхий цахим мөнгөнүүд гарч ирвэл бие биедээ хөрвөх боломж болон төлбөрийн системээр дамжин харилцан солилцоход ямар нэг хүндрэл гарах уу, үүнийг хэрхэн зохицуулдаг вэ?

-Би өмнө дурдсанчлан Монголбанк ерөнхий зохицуулагч байгууллагын хувьд өөр өөр нэршил бүхий цахим мөнгө цаашид гарч ирвэл цахим мөнгө хоорондын нийцэл, харилцан хөрвөх боломж, ►

Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хуулийг сайжруулах, зохицуулалтыг тодорхой болгох хэрэгцээ шаардлага харагдаж эхэлж байна

► нэгдмэл байдлыг хангана. Цахим мөнгөний тухай журамд нэгдмэл байдлыг хангахад чиглэгдсэн үндсэн зохицуулалт болох цахим мөнгө нь төгрөгтэй 1:1 байдлаар хөрвөх, цахим мөнгийг хадгаламж, зээл хэлбэрээр байршуулахгүй байх, олон улсын нийтээр хүлээн зөршөөрч дагаж мөрддөг жишиг стандарт гэх мэт гол зохицуулалт суулгаж өгсөн. Нэмж хэлэхэд, Монголбанкны “Төлбөрийн системийн шинэчлэл” төслийн хүрээнд ҮЦГТ-д нэвтрүүлсэн АСН+ систем цахим мөнгө хоорондын гүйлгээг дамжуулах, нэгдмэл байдлыг хангах, гүйлгээний хаалтыг төлбөр тооцооны төлөөлөгч банк ашиглан RTGS буюу их дүнтэй гүйлгээний төлбөрийн системд дамжуулах боломжтой болсон.

-Хэрэглэгчийн өгөгдөл солилцоо, мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангахад хууль эрх зүйн орчинд шийдвэрлэх ямар зохицуулалт шаардлагатай вэ. Төлбөрийн системийн гол хоёр оролцогч болох банк болон харилцаа холбооны компаниуд хэрэглэгчийн мэдээлэл, өгөгдлийг тус бүртээ цуглуулдаг. Үүн дээр финтекүүд нэмэгдээд ирлээ. Энэ бүхнийг цэгцлэхэд Монголбанкны зүгээс ямар оролцоотой ажиллах вэ?

-Мэдээллийн зуун, Аж үйлдвэрлэлийн IV хувьсгалын эрин гэж тодотгож байгаа өнөө үед хэрэглэгчийн хувийн мэдээллийг хамгаалах, мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах асуудал нь зөвхөн төлбөр тооцооны системд оролцогч банк, харилцаа холбооны компаниудын төдийгүй бүх байгууллагын асуудал болж байна. Төр болон хувийн хэвшлийн байгууллагууд хэрэглэгчийн цахим мэдээллийг аливаа хэлбэрээр авах, хадгалах, боловсруулалт хийж

ажиллах нь түгээмэл, бизнесийн бодит хэрэгцээ болж байна. Монголбанкнаас банкууд, төлбөрийн системийн оролцогчдод тавьж буй гол шаардлагуудын нэг нь мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах, хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах явдал юм. Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хууль болон түүнийг дагалдаж гарсан журмууд, төлбөрийн системийн оролцогчийн зөвшөөрлийн асуудалд мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах, хэрэглэгчийн мэдээллийг найдвартай хамгаалах гэсэн гол шаардлага тавьдаг. Мөн Монголбанк нь өөрийн банк хоорондын

төлбөрийн системүүд болох RTGS, АСН+ болон картын төлбөр тооцоо дамжуулах системүүдийн мэдээллийн аюулгүй байдлыг сайжруулахын тулд техникийн шинэчлэл хийж байна. Жишээ нь, “Төлбөрийн системийн шинэчлэл” төслийн хүрээнд мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах нэмэлт системүүд болох цахим гарын үсгийн систем (PKI – Public Key Infrastructure), төлбөрийн картын гүйлгээний нууцлал, аюулгүй байдлыг хангах Tokenization service зэрэг системийг Монголбанкны ҮЦГТ-д нэвтрүүлж байна. Өмнө нь тодорхой хэлсэнчлэн үндэсний төлбөрийн ₮ картыг EMV/NFC технологид шилжүүлэх ажил мөн мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах, хэрэглэгчийн мэдээллийг хамгаалах чиглэлд хийх томоохон шинэчлэлийн нэг юм.

-Банкны болон үүрэн холбооны операторуудын дэд бүтэц, технологийн тусламжтай үүссэн цахим мөнгөний хувьсал технологийн хувьд нэг шат ахиж блокчейнд суурилсан крипто валют болсон гэж дэлхий нийт ойлгож байна. Монголд ч гэсэн крипто валют гаргасан финтек бий. Мөн Facebook компани Libra гэх крипто валют гаргахаар ажиллаж байна. Хүссэн хүсээгүй цахим төлбөрийн нийм харилцаа Монголд өргөн хүрээг хамрах нь гарцаагүй гэж мэргэжилтнүүд хэлж байна. Үүнд Монголбанк ямар байр суурь баримталж байгаа вэ?

-Крипто валют, түүнийг ашиглах, цаашдын чиг хандлагын талаар Монголбанк судалж, тодорхой зөвлөмжүүд гаргасныг та бүхэн санаж байгаа байх. Дэлхийн бусад улс орон, Төв банкууд нийтээрээ крипто валютын талаар судлах, төлбөр тооцооны одоогийн тогтсон системд ямар нөлөө үзүүлэх, хэрхэн үр ашигтай ашиглаж болох талаар судалгааны ажлууд хийж байна. Монголбанк ч энэ чиглэлээр ажиллаж, бусад Төв банктай мэдээлэл солилцох, Facebook компанийн Libra гэх крипто валютын талаарх шинэ санаачлагууд, төслүүдийн цаашдын өрнөл, төлбөр тооцооны системүүдэд үзүүлэх үр ашигтай болон сул талуудыг судлан ажиллаж байгаа. Иргэд, олон нийтийн хувьд өөрсдөө сонголт хийн хөрөнгөө оруулж байгаа бол эрсдэлийг сайн үнэлэх, өөрсдөө хариуцахыг байнга сануулан ажиллаж байна. Мөн аж үйлдвэрийн парк, инкубатор гэдэг шиг финтекийн шинэ бүтээгдэхүүнийг турших орчин буюу sandbox үүсгэх зохицуулалт, техникийн судалгааны ажил эхлүүлэн, олон улсын байгууллагын зөвлөхүүдтэй санал солилцон ажилаж байна. ■

Үндэсний төлбөрийн ₮ картыг EMV/NFC технологид шилжүүлэх ажил мөн мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах, хэрэглэгчийн мэдээллийг хамгаалах чиглэлд хийх томоохон шинэчлэлийн нэг юм

WG7750F | WG7740 BUSINESS INKJET6

Танай байгууллагад өмнө хэзээ ч байгаагүй инк буюу Шингэн хортой хувилах төхөөрөмжийг санал болгож байна. Энэ бол эдийн засгийн хэмнэлттэй ч, өндөр хүчин чадалтай, ашиглахад маш энгийн, хялбар оффис төхөөрөмж юм.

ӨНДӨР ХҮРД
Минутад 80 хүртэлх
хуудас хэвлэнэ

ХАРЬЦУУЛАШГҮЙ ЧАНАР
Өнгөний өндөр чанартай

УХААЛАГ ХЭРЭГЛЭЭ
Ашиглалтын хугацаа урт,
үйлдлүүд автоматчлагдсан.

ХЯЛБАР ҮЙЛДЭЛ

Автомат 2 талт
хэвлэгч болон
сканнер

ИЛҮҮ БАГТААМЖТАЙ

2250ш
цаасны (80гр/м²)
багтаамжтай

ХЭМНЭЛТТЭЙ

1 удаагийн хор
цэнэглэлтээр
16'500-20'000 хуудас
хэвлэнэ.

Ч.Ганхуяг: Монгол Улс ТЭМЭЭН хяруул элсэнд толгойгоо нуудаг шиг нуугдаад байж болохгүй

*Монголд анхны крипто валют болох
АрдКойныг гаргасан “Ард Санхүүгийн
Нэгдэл”-ийн гүйцэтгэх захирал
Ч.Ганхуягтай Монгол дахь цахим
мөнгөний шилжилтийн өнөөгийн байдал
болон ач холбогдлын талаар ярилцлаа.*

-Цахим мөнгөний хувьсгал гэж та юуг томъёолж байна вэ?

-Цахим мөнгөний ойлголт одоо гэнэт яригдаж буй сэдэв биш. Банкны карт хэрэглэж эхэлсэн үеэс л мөнгө цахим хэлбэртэй данс байж ирсэн. Өдгөө дэлхий дахинд "Аж үйлдвэрийн IV хувьсгал" өрнөж, блокчэйн суурилсан крипто валют хэмээх цахим мөнгөний цоо шинэ ойлголт гараад ирлээ. Үүний ачаар орлогын дахин хуваарилалт явагдаж, уламжлалт банкны салбарын байр суурь ганхаж байна. Гэхдээ нөгөө талаас банк, санхүүгийн салбар хүмүүст их ээлтэй болж эхэллээ. Бүгдээрээ энэ боломжийг ашиглаж Монголд банкны салбарыг либералчилъя. Банкны салбарыг шинэчлэхийн тулд учир утгагүй шүүмжлэхээс илүү технологийн тусламжтай шинэчилж, хүн бүр банкны эзэн байх боломжоо ашиглая.

-Цахим мөнгөний талаарх Монгол Улсын хандлагыг та хэрхэн харж байна вэ?

-Засгаас сүүлийн хоёр жилд блокчэйн, цахим мөнгө, крипто валют зэргийг ойлгоод, Ажлын хэсэг байгуулаад, энэ чиглэлээр Харилцаа холбооны зохицуулах хороо болон агентлагууд тодорхой ажлууд хийж байна. Мөн 2011 онд баталсан Цахим гарын үсгийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэхэд санаачлаад хийж буй ажлууд бий. Иргэд цахим лавлагаа авах боломжийг орон нутгийн иргэдэд хүргэхээр ажиллаж байгаа гэж ойлгосон. Санхүүжилт нь энэ оны төсөвт суусан. ▶

► Ирэх оныхт ч суух байх. Мэдээж олон нийт аливаа хөнгөвчилсөн зүйлийг таашааж хүлээж авна. Манай "Ард Бит" гээд компани АрдКойн хэмээх блокчэйн суурилсан лоялти оноо гаргаж, Монголдоо анхдагч болсон. Энэ нь илүү шударга, нээлттэй урамшууллын систем гараад ирлээ гэсэн үг. Өмнө нь хүмүүс бонус картаа барьж очоод өмнөх худалдан авалтуудаас цуглуулсан оноогоо ашиглан дахин худалдан авалт хийдэг байсан. Харин АрдКойноор манай бүтээгдэхүүн үйлчилгээг авахаас гадна шилжүүлэх, эргэлтэд оруулах, хадгалах, үнэ цэнийг нь өсгөж, хөрөнгө оруулалт хийх, сугалаанд оролцох зэрэг шинэ, сонирхолтой боломж нээж буйгаараа цахим мөнгөний хувьд хувьсгал хийж байгаа юм. АрдКойныг 300 мянган хүн авч, хэрэглэж байгаа нь амжилт. Олон нийт цахим мөнгийг хэрхэн хүлээж авч байгаагийн илрэл. Аль ч улсаас дутахгүй байна.

Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо шууд зарлаад хийгээгүй ч гэсэн миний ажигласнаар зохицуулалтын элсэн хайрцаг буюу sandbox-д биднийг туршилтаар оруулж, ажиглаж, бид ч мөн мэдээллээ нээлттэй хуваалцаж, суралцаад, Монгол Улс энэ чиглэлээр дэлхийд манлайлах боломж бий болгохын төлөө санаа тавьж ажиллаж байгаа болов уу. Хүний нөөцийн хувьд ч монголчууд гологдохгүй байна. Интернэт холболтоор мөн дажгүй. Гэхдээ хөдөө орон нутагт харьцангуй бага байгаа нь үнэн. Хамгийн гол нь өөрсдийгөө голоод суух биш байгаа бүхий л боломж, нөхцөлдөө тулгуурлаад зүтгэхэд болохгүй гэх зүйл алга.

-Цахим мөнгөний хувьсгалд хувийн хэвшлийнхний оролцоо ямар түвшинд байна вэ?

"Мобифинанс" ББСБ Candy хэмээх цахим мөнгө гаргасан. Гэхдээ энэ нь блокчэйн суурилагагүй, "Мобиком" корпорацийн серверт бүртгэгддэг цахим мөнгө. Монголбанкнаас Цахим мөнгөний журам гаргаж, холбогдох хуулийг нь ч батлуулсан. Бидний хувьд "Ард Кредит" ББСБ дээр цахим мөнгөний эрх авахаар Монголбанкт хамтран ажиллаж байна.

-Үндэсний төлбөрийн системийн хуульд заасан цахим мөнгөний тодорхойлолт технологи ийм хурдтай хөгжиж буй өнөө үед хэр оновчтой гэж та хэлэх вэ?

-Цаг үе хурдан хувьсаж, технологи шинэчлэгдэж, хүмүүсийн мэдсэн, харсан зүйл ч

өөрчлөгдөж байна. Тиймээс манай зохицуулалтын арга механизм, хууль тогтоомж ч гэсэн хоцрохгүйгээр хөгжөөд явах ёстой. Монголын хувийн хэвшлийн 20-оод компани монгол төгрөгийг stable coin буюу тогтвортой валют байдлаар блокчэйн суурилсан гаргах санаачлага эхлүүлээд явж байна. Үүнд үүрэн холбооны операторууд, финтекүүд, блокчэйны чиглэлээр ажилладаг компаниуд, тэргүүлэх банкууд нэгдсэн. Ажил хэрэг болвол монгол төгрөг олон улсад хөрвөх чадвартай болно. Жишээлбэл, Өмнөд Солонгост байгаа монгол хүн төгрөгөөр худалдаа хийж чадахгүй. АНУ-д суугаа залуучууд хөдөө суугаа аав, ээждээ төгрөгөөр мөнгө шилжүүлэх боломжгүй байдаг. Эсрэгээрээ, төгрөгөөр тэтгэврээ авчихаад, хөдөөнөөс тодорхой хэмжээний мөнгө Европ руу шилжүүлэх боломж бас хаалттай. Тиймээс бидний санаачлага энэ хил хязгаарыг байхгүй болгох юм. Энэ ажлын маань үр дүн энэ ондоо багтаад гарах болов уу гэж найдаж байна.

-Монголд блокчэйн, крипто валютын талаар баримталсан тодорхой бодлого байхгүй. Тиймээс шинэ технологид суурилсан цахим мөнгөний шилжилтийг сааруулж байгааг салбарын төлөөлөл хэлж байна. Таны хувьд төсөөлөл хэр өөдрөг байгаа вэ?

-Сангийн яам, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хорооноос өнөөг хүртэл барьж ирсэн бодлого зөв. Маш олон хурал дээр эдгээр байгууллага энэ чиглэлийн ажлыг дэмжиж буйгаа илэрхийлж байсан. Монгол Улс инновацийн толгойд нь явах ёстой, үгүй гэхэд хоцрохгүй байх ёстой гэдэгт бүгд санал нэгддэг. Блокчэйн суурилсан төслүүдийг засаг бол үндсэндээ дэмжиж байгаа. "Сангийн яам 2019 оны хоёрдугаар сард монгол төгрөгийн бондыг блокчэйн суурилсан гаргана" гэсэн шийдвэр Засгийн газар гаргасан шүү дээ. Энэ мэт ахиц дэвшилтэй шийдвэрүүд бий. Гэвч үүнийг олон нийт болон гадаад, дотоодод сурталчлах ажлыг тааруухан хийж байна.

Монголбанк ч гэсэн гаргасан мэдэгдэлдээ иргэдийг крипто валютын арилжаанд оролцохыг хориглоогүй. Гэхдээ ямар нэг эрсдэлд орлоо гэхэд засаг хариуцахгүй гэдгийг л хэлсэн. Блокчэйн суурилсан крипто валют нь шинэ зүйл учраас дэлхий нийтээрээ л тодорхойгүй байдалтай байна. ►

Монгол Улсад хил хязгааргүй эдийн засгийн бодлого явуулах боломж олгоно

► Тухайлбал, АНУ-ын Конгресс дээр ч гэсэн Facebook компанийн гаргах гэж буй Libra койныг дэмжих эсэхээр мэтгэлцээн өрнөж байна. Бид яг ингэж мэтгэлцэх ёстой.

-Хөгжлийн энэ чиг хандлага Монгол шиг жижиг улсад ямар боломж, давуу тал олгох вэ?

-Далайд гарцгүй, хоёр их гүрнээр хүрээлэгдсэн Монгол Улсын хувьд энэ бол эрх чөлөө, эдийн засгийн бие даасан бодлого явуулах боломжийг тэлж буй зүйл юм. Эдийн засагчид, улстөрчид, төр нийгмийн манлайлагчид ерөнхийдөө эергээр харж, монголчуудад ашигтай гэдгийг нь ойлгоод байна. Боломжтой бол Монгол Улс Facebook-ийн Libra койныг дэмжиж буйгаа хамгийн түрүүнд дэлхий нийтэд зарлах хэрэгтэй гэдэг санал би зарим хүнд тавьж байгаа. Нэгэнт л өнөөдөр хоёр сая монгол Facebook хэрэглэж, үүгээр дамжуулж харилцаж, хаана юу хийж яваагаа мэдээлж, ажлаа амжуулж байгаа тул яагаад бас мөнгөө шилжүүлдэг байж болохгүй гэж! Дэлхийн хамгийн том компанид хоёр сая монгол бүртгүүлсэн байна. Энэ бол бид хил хязгааргүй эдийн засагтай болох боломж.

Блокчэйны тусламжтай дэлхийд хүчний дахин хуваарилалт явагдана

Энэ цаг үе бол хүн амын тоо, далайд гарах гарц зэрэг шалтаг, шалтгаан хэлж өрсөлдөх чадвараа тодорхойлж болохгүй.

Тийм ч учраас АрдКойн дэлхийд манлайлж гарч ирж байна. Төгрөгөө чулуу болгохын төлөө бүгд хамтарч ажиллах ёстой. Цахим мөнгөний хувьд монголчууд Филиппин хэмээх хэдэн арван сая хүн амтай улсаас илүү хэрэглээтэй болчихлоо. Энэ ондоо багтаад бид нэг сая иргэндээ хүрье гэсэн зорилттой ажиллаж байна.

-Facebook-ийн Libra-г Европт хориглож байгаа шалтгаан нь хэрэглэгчийн аюулгүй байдал, мөнгөний бодлогод учруулж болзошгүй эрсдэлийг хаах арга хэрэгсэл одоо болтол байхгүйтэй холбоотой гэж Францын Сангийн сайд тайлбарласан. Нэг ёсондоо дэлхий нийтээрээ криптогийн эрсдэлийг удирдах шийдлээ олоогүй гэж ойлгогдож байна?

-Франц бол маш их төвлөрсөн, нүсэр засагтай улс. Facebook бол АНУ-ын асар том компани. Европын холбоонд манлайлах үүрэгтэй оролцдог улсын хувьд Франц мөнгөний бодлогод аюул, занал учруулж байна гэдгээр хүлээж авах нь мэдээж. Нөгөө талаар, америкчууд ч гэсэн libra-г

эсэргүүцэж байгаа. Гэхдээ Францын энэ үйлдлийн хариуд америкчууд байр сууриа өөрчилж мэдэх юм. Ингэснээрээ Facebook-т ашигтай нөхцөл байдал үүсэх болов уу. Тэгээд ч францчууд Facebook-ийг хааж чадахгүй. Европын бусад том улс дуугарахгүй байна. Америк ч гэсэн Facebook-ийг хааж чадахгүй. Нэг ёсондоо энэ сэдэв геополитикийн том асуудал болж байна. Тиймээс Монгол шиг жижигхэн улсын хувьд энэ нөхцөл байдлыг угтаж аваад, манлайлах байр суурьт гарах бодлого явуулах нь хамгийн ашигтай. Тайландад блокчэйнд тулгуурлан, токен байдлаар хувьцаа гаргаж, арилжаалахыг зөвшөөрчихлөө. Арилжааны платформыг нь хийгээд явж байна. Хонконг, Сингапур, Мальта болон Европын жижиг орнууд криптогийн талаар ямар бодлого явуулж буйг хараарай. Блокчэйн бол ийм жижиг орнуудад ашигтай технологи. Яагаад гэвэл блокчэйны тусламжтай хүчний дахин хуваарилалт хийгдэнэ. Жижиг орнууд томчуудтай адил дуу хоолойтой болох боломжийг олгож байгаа учраас том орнууд жийрхэж байна.

-Тэгвэл Монголд эрх зүйн ямар орчин бүрдүүлсэн нь дээр вэ. Зохицуулахгүй, үл тоосноороо бид илүү их боломжоо алдаж байгаа юу?

-Муу зохицуулалт байснаас байхгүй нь дээр. Яг үнэндээ одоо криптог хуулиар хориглоод ямар ч нэмэргүй, ямар нэг хил хязгаарт захирагдахгүй. Тиймээс зохицуулах, өөрсдөө зохицох замаар хөгжлийг угтан ажиллах ёстой гэж хууль тогтоогчдод хэлдэг.

Монгол Улсад хийх нэг чухал зүйл байна. УИХ, Засгийн газар, Төв банк, зохицуулах агентлагууд нийлээд криптод ээлтэй улс гэдгээ тод томруунаар дэлхийд зарламаар байгаа юм. Блокчэйн, криптогийн гайхамшгийг үндэстнээрээ мэдэрсэн дэлхийн хамгийн анхны улс болж, өөрсдийгөө крипто үндэстэн гээд зарлая. Өнөөдөр швейцарчууд Цюрихт Крипто хөндий байгуулж, дэлхийн компаниудыг урьж, туршилт судалгаа хийсээр байна. Латви, Эстони, Гүрж улс маш санаачлагатай ажиллаж байгаа. Хятадын Төв банк мөн крипто гаргахаар боллоо. Хойд хөрш ч гэсэн энэ тал дээр маш нээлттэй байгаа. Манай засаг гадаадын хөрөнгө оруулалт татах тал дээр криптод нээлттэй, энэ чиг хандлагыг угтсан бодлого явуулах хэрэгтэй. Орж ирж байгаа шинэ технологи, шинэ компани, чадварлаг боловсон хүчнийг татаж, ►

► үйл ажиллагаа явуулах таатай орчныг бүрдүүлэх хэрэгтэй. Крипто валют, блокчэйн технологийн чиглэлээр инноваци, хөрөнгө оруулалт бариад ирж байгаа хүмүүст урамшуулал олгох, энэ чиглэлээр ажилладаг залуучууддаа татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлээс чөлөөлөх, орон сууцаар хангах гэх мэт таатай нөхцөлүүд санал болгох хэрэгтэй. Яг л хятадуудыг дууриагаад л гадаад, дотоод гэлтгүй чадварлаг боловсон хүчин татах бодлого үгүйлэгдэж байна.

Түүнээс биш зохицуулах гээд яарах хэрэггүй. Мэдээж хэрэг мөнгө угаах, хар тамхи, мансууруулах бодис, терроризмыг санхүүжүүлэх мөнгийг Монголд оруулж угаах гэсэн оролдлогыг хаах, банкны хувьд харилцагчаа таньж мэдэх, татвараас зайлсхийсэн орлогыг угаагаад, гаргах зэрэг эрсдэлийг хаахад төр, хувийн хэвшил хамтарч ажиллавал бид олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдөж чадна.

-Блокчэйн технологийг бүх салбарт ашиглах боломжтой. Хамгийн түрүүнд ямар салбарт ашиглах боломж байна вэ?

-Хөрөнгийн зах зээлээ блокчэйнд түрүүлээд шилжүүлчихмээр байна. Хөрөнгийн зах зээл дээр хувьцаа, бондыг тэр чигтээ л цахимаар арилжиж байна. Ийм нөхцөлд бүх гүйлгээг нь блокчэйн технологиор хийж, хувьцааг токен хэлбэрээр гаргаад ажиллавал Монгол Улсад гадаадын хөрөнгө оруулалт татахад нээлттэй болно.

Төгрөгийн ханш унаж, гадаадын хөрөнгө оруулагчид дайжихын зэрэгцээ Хөрөнгийн бирж ч гэсэн сайнгүй байна. Яаж ч хичээгээд хүмүүсийн Хөрөнгийн биржид итгэх итгэл сэргэж өгөхгүй, индексүүд нь уналттай байна. Дэд бүтэц, технологи нь мөн өнгөрсөн зууныхаараа, хоцрогдсон энэ салбарт бодит өөрчлөлт, шинэчлэлт хиймээр байна. Компаниуд хувьцаагаа токен хэлбэрээр гаргавал дэлхийн хаанаас ч, хэн ч худалдаж авах боломж нээгдэнэ. Их мөнгө эргэлдээд эхэлмэгц гадаадын компаниуд манай бирж дээр бүртгүүлэх сонирхол нэмэгдэнэ. Тайланд яг ийм зохицуулалт хийснээр асар их хэмжээний мөнгө татаж эхэлсэн. Бид шинэлэг байхгүй бол нөгөө л нэг улир болсон аялал жуулчлал, нүүдэлчин ахуй, эсгий углааш ярьсаар бүхэл бүтэн нэг үеийнхний амьдралыг барлаа.

-Цахим мөнгөний хувьсгал иргэдэд ямар ашигтай юм бэ?

-Орлогын дахин хуваарилалт явагдаж байгаа

учраас блокчэйн, криптог ард иргэд дэмжээд байгаа юм. Хэдхэн гэр бүлийн гарт байсан мөнгөний бодлого, банкны эздийн эрх мэдлийг нь крипто валют булааж аваад иргэдэд өгчихөж байна гэсэн үг. Өндөр шимтгэл, хүү, хүнд суртлыг байхгүй болгож, хүмүүсийн мөнгөний бололцоог нь нэмэгдүүлж байгаа юм. Биткойныг нэг ам.доллараар аваад үнийн өсөлтийн ид үед нь зарж, 10 мянган ам.доллартай болсон залуучууд хамгийн их хожсон. Энэ бол сүүлийн 10 жилд өрнөж буй үйл явдал. Өөрөөр хэлбэл, мөнгөний урсгал биткойноор дамжаад мөнгөтэй хэсгээс мөнгөгүй хэсэг рүү шилжсэн. Орлогын дахин хуваарилалт хувь хүмүүсийн түвшинд явагдсанаас гадна нэг биткойны ханш 20 мянган ам.доллар шүргэхэд ядуу зөдүү амьдралтай байсан улсын иргэд баруунаас хамаг ам.долларыг нь өөрсдөдөө татсан. Зүүн Европын залуучууд биткойныг аваад буцаагаад зарахад мөнгө Баруун Европоос Зүүн Европ руу нүүсэн. Тиймээс "Аж үйлдвэрийн IV хувьсгал" блокчэйны тусламжтай улс орнуудын хооронд орлогын дахин хуваарилалт хийж байгаа учраас Монгол ч гэсэн оролцох хэрэгтэй гэж би уриалаад байгаа юм. Миний уриалгыг сонсоод, дэмжсэн хүмүүс нэг, хоёр биткойн аваад, үнэ нь өсөхөд зараад, ам.доллараа Монголдоо оруулаад ирсэн болов уу гэж боддог. Уг нь үүнийг зохион байгуулалттай, бодлогоор хийвэл илүү ашигтай.

-Шинэ зуунд учирч байгаа эрсдэлүүдийн эхний тавд кибер халдлага явдаг. Бид энэ эрсдэлийг яаж удирдах вэ?

-Маш зөв оношилж байна. Тэмээн хяруул урт хүзүүтэй, жижигхэн толгойтой атлаа асар том биетэй амьтан. Аюул таармагц толгойгоо элсэнд зоогоод "нуугдчихдаг". Тийм том биетэй мөртлөө анчдаас нуугдах арга нь гэнэн. Монгол Улс ийм байж болохгүй. Шинэ технологийг хааснаар, үл ойшоосноор эрсдэлээс сэргийлж, эрсдэлгүй амьдардаг гэсэн үг биш. Харин ч нээлттэй бодлого явуулснаар тэрхүү эрсдэлүүдийг илүү тод харна. Кибер эрсдэлээс сэргийлэхийн тулд бид маш их хэмжээний хөрөнгө оруулалт хийж, дэлхийн шилдэг компаниудыг Монголд оруулж ирээд, хамтран ажиллах ёстой. Хамгийн дээд түвшний мэргэжилтнүүдийг Засгийн газартаа зөвлөхөөр ажиллуулах ёстой. Энэ бол бидэнд учирч буй хамгийн том аюул. Одоо бол Монгол яг л цоорхой ►

Криптод ээлтэй
улс гэдгээ тод
томруунаар дэлхийд
зарлах хэрэгтэй

▶ шанага шиг байгаа.

-Цахим мөнгөний шилжилтэд бэлэн байхын тулд өөр ямар бэлтгэл ажил хангах вэ. Тухайлбал, хэрэглэгчийн дата гэх мэт?

-Эрх зүйн зохицуулалт дээр юуны өмнө хувь хүний нууцлал, хувийн мэдээлэл, кибер аюулгүй байдлын талаар нэн түрүүнд ажиллах шаардлагатай. Ер нь Монгол Улсад эрсдэлийн удирдлагын бодлого гэдэг зүйл зайлшгүй хэрэгтэй байна. Энэ чиглэлээр асар их ажил хийхгүй бол нэлээд хоцорч байна. Бусад улсад зочид буудалд бүртгүүлэх, банкаар үйлчлүүлэхэд нууцлах болзолтойгоор хувийн мэдээллийг авдаг. Өөрөөр хэлбэл, тухайн хүний хувийн мэдээллийг нууцлах, алдсан тохиолдолд компаниуд, байгууллагад хариуцлага тооцдог механизм бий. Яагаад гэвэл хувийн мэдээллийг нь алдсанаар тухайн хүний амьдралыг бусниулж болзошгүй эрсдэл учруулж буй хэрэг. Харин Монголд энэ тал дээр ямар ч зохицуулалт алга. Уг нь Европын холбооны GDPR (General Data Protection Regulation) хуулийг тэр чигт нь хуулаад хэрэгжүүлэх боломжтой. Хүн аливаа байгууллагаар үйлчлүүлэхээс өмнө тухайн байгууллага хүний хувийн мэдээллийг ямар арга замаар нууцалж, хариуцлага хүлээх талаар маш тодорхой зохицуулалт хийх цаг болсон. Одоо бол бүх л байгууллага овог, нэр, утас, регистрийн

дугаар, зураг гэх мэт хувийн мэдээллийг нээлттэй, замбараагүй авч байгаа. Гэтэл энэ бүх мэдээллийг байгууллага алдах, ажилтан нь муу зорилгоор ашиглавал яах вэ гэдэг тодорхойгүй байна.

-Танайх үйл ажиллагаагаа Казахстанд өргөжүүлнэ гэж сонссон. Энэ талаар мэдээлэл өгөөч?

-Казахстаны нэг компанид хөрөнгө оруулахаар ажиллаж байна. Энэ компанийн менежмент их сайн, бүтээгдэхүүн нь бас тун боломжийн боловч дотооддоо хөгжүүлж чадахгүй байгаа учраас олон улсын зах зээлд гарахад нь туслах зорилготой ажиллаж байна. Казахстан бол крипто гэлтгүй олон зүйлд их болгоомжтой ханддаг улс.

-Дэлхий даяар крипто валютыг төвлөрсөн бус, хэн гаргаж байгаа нь тодорхойгүй байгаа нь хүмүүсийг болгоомжлоход хүргэдэг. АрдКойны хувьд үүнийг яаж шийдсэн бэ?

-АрдКойн бол блокчэйн технологид

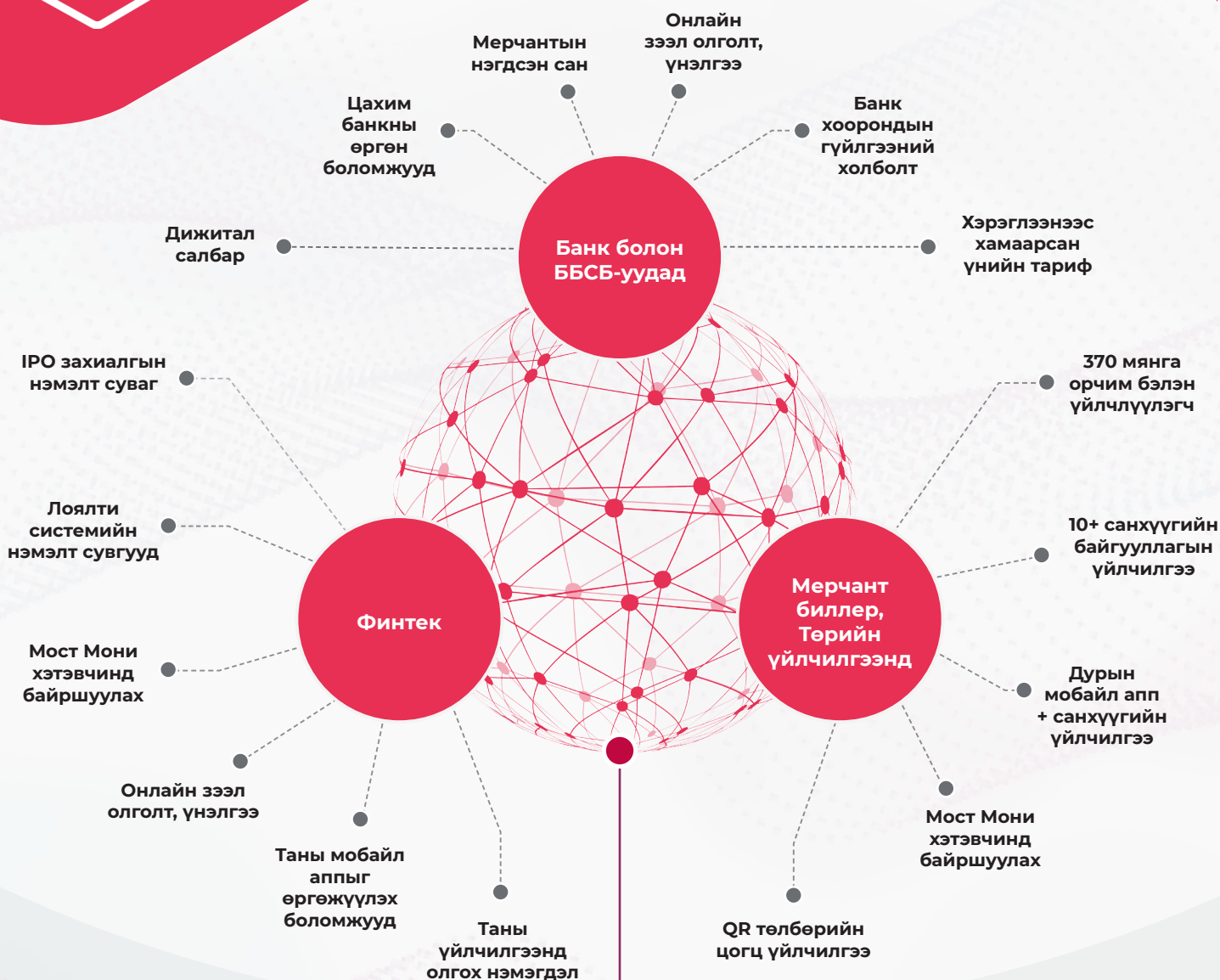
суурилсан Монголоос гарч байгаа анхны крипто валют. Концепцийн хувьд ч шинэ. Дэлхий нийтээрээ ашигладаг урамшууллын оноог блокчэйн технологиор хийсэн юм. Хүмүүс "Ард Санхүүгийн Нэгдэл"-ийн үйлчилгээг авсны хариуд үйлчилгээний үнийн дүнгийн тодорхой хувьд нь тааруулаад АрдКойноор урамшуулж байгаа. Нэгэнт хэрэглэгч энэ урамшууллыг авсан бол эргээд зөвхөн манай үйлчилгээг л дахин авахад ашигладаг бус хадгалж, үнэ цэн нь өсвөл ашиглах, бусад төрлийн арилжаа хийх, бусад бэлэглэх гэх мэт энгийн урамшууллын онооноос илүү уян хатан боломж олгож байна. Trade.mn дээр арилжаалаад мөнгө болгосон ч болно.

АрдКойныг гаргасан "Ард Бит" компани нь "Ард Санхүүгийн Нэгдэл"-ийн 16 хувийг эзэмшиж байгаа юм. Үүгээрээ биткойн, эфериум зэрэг хэн гаргасан нь тодорхойгүй, эзэнгүй бусад койноос найдвартай гэсэн үг. Тиймээс ч бид цахим хуудаастаа АрдКойныг танилцуулахдаа "Энэ койн нь олон нийтэд чөлөөтэй арилжаалагддаг компанийн хувьцаагаар баталгаажсан байна" гэж тодорхой бичиж өгсөн. Facebook компани гаргах гэж буй libra койнодоо биднийх шиг ийм баталгаа өгч байгаа. Түүнээс биш ийм шийдэл дэлхийд тийм олон бол биш. Хамгийн алдартай биткойн, этериум ч гэсэн буух эзэнгүй, баталгаагүй крипто. Харин бид өөрсдийн зохицуулалттай, бүртгэлтэй, нэртэй устай, үйл ажиллагаатай, орлоготой компаниудын хувь эзэмшлийг тавьсан гэсэн үг. Тодорхой хугацааны дараа АрдКойн маань дараагийн алхмыг хийхдээ эзэмшигчдэдээ сонголт өгнө. Токенжуулсан үнэт цаасны биржид бүртгүүлэх үү, эсвэл олон улсын томоохон хөрөнгийн бирж дээр бүртгүүлэх үү гэдэг сонголт, боломж өгнө. Өөрөөр хэлбэл, АрдКойн үнэ цэнээ алдахгүй гэсэн баталгааг нь гаргаж өгч байгаа юм. Нөгөө талаар, АрдКойн урамшууллын оноо учраас тасралтгүй эргэлттэй байна. 5.1 тэрбум ширхэг гаргасны 80 хувийг олон нийтэд түгээчихсэн. Үүнийгээ буцаагаад мөн худалдан авч буйгаараа онцлогтой. Бодит эдийн засагт оролцож байгаа бизнесийн байгууллага буцаагаад бодит мөнгөөр худалдан авч эргэлдүүлж байгаа хэрэг. Үүгээрээ давхар баталгаа өгч байна. Хязгаартай гаргасан учир хязгаартай хүрээндээ л эргэлдэнэ. Блокчэйд суурилсан учраас бүх гүйлгээ нь нээлттэй харагдаж байгаа. ■

Төгрөгөө чулуу
болгохын төлөө
бүгд хамтарч
ажиллах ёстой.

Төлбөр тооцоо, үйлчилгээний МОСТ платформ

Програм хангамжийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ

Поларис	Каспо	White Label	Дижитал банк
Банк бус санхүүгийн байгууллагын суурь бүртгэлийн систем	Үнэт цаасны компанийн суурь бүртгэлийн систем	МОСТ платформд суурилсан цахим санхүүгийн үйлчилгээний мобайл аппликэйшн	Салбаргүй, цахим банкны шийдэл

www.mostmoney.mn
(976) 11 327210
info@most.mn

www.grapecity.mn
(976) 7575 6622
mongolia@grapecity.mn

Үзэл бодол

А.Сүхдорж: Хэн өрссөн нь хүн төрөлхтний мөнгийг гаргана

Грэйпсити Монгол ХХК-ийн үүсгэн байгуулагч А.Сүхдоржтой дэлхийн дахины крипто валютын зах зээл болон ирээдүйн чиг хандлагын талаар ярилцлаа.

-Монгол Улсад цахим мөнгийг зохицуулж буй хууль дүрэм өнөөгийн нөхцөлд хэр тохиромжтой байна гэж үзэж байна вэ?

Биткойн гарч ирснээр фиат валютыг төрийн мөнгө, харин криптог олон нийтийн мөнгө гэсэн ойлголт бий болсон. Олон нийт яагаад өөрийн мөнгөө гаргаж болохгүй гэж?

-Цахим мөнгөний тухай журам гарч журмынхаа дагуу анхны цахим мөнгийг гаргагч этгээд зөвшөөрлөө авсан. Гэхдээ энэ цахим мөнгө гээд байгаа зүйл нь цахим хэтэвч гэх оффлайн төхөөрөмжинд мөнгөө хийгээд зарцуулдаг буюу бэлэн мөнгө өвөртлөөд явдаг байснаас их ялгаагүй зүйл юм. Дэлхий тэр чигээрээ онлайн болчихоод буй үед манай цахим мөнгөний тухай хууль, журам гарсан. Миний

ойлголтоор тэр журамд заасан цахим мөнгө гэдэг тодорхойлт нь хоцрогдсон ойлголт. Бид мөнгөө гар утсаараа шилжүүлэх зэргээр янз бүрээр зарцуулж болоод байхад оффлайн цахим мөнгө ямар хэрэгтэй юм бэ?

-Тэгвэл жинхэнэ утгаараа дижитал мөнгө гаргах шаардлага байна гэсэн үг үү?

-Төгрөгийг дижитал болгох хэрэгтэй байна.

Ингэснээр цаасан дэвсгэрт хэвлэх, тэрийг тээвэрлэх, үнэтэй сейфэнд хадгалах хэрэггүй болохоос гадна тэр нь цаасан мөнгө шиг урагдаж хуучрахгүй гээд маш их зардал хэмнэнэ. Бидний зүгээс дижитал мөнгөний техникийн нарийвчилсан тодорхойлолтыг гаргаад Төв банкинд хандсан боловч цаг нь болоогүй байна гэсэн. Яагаад ч цаг нь болоогүй юм бүү мэд. Би бол цаг нь аль эрт болчихсон гэж бодож байгаа. Цахим мөнгийг Монголбанкны эмиссийн бодлогын хүрээнд гаргах хэрэгтэй. Өөрөөр хэлбэл, цахим мөнгийг гаргагч нь ямар нэг санхүүгийн байгууллага биш Төв банк байх нь зөв.

-Дэлхий нийтээрээ криптод анхаарлаа хандуулж буй энэ үед Монгол ямар чиглэлийг баримтлах нь зөв гэж үзэж байна вэ. Блокчэйн технологийг төлбөр тооцооны системд нэвтрүүлэх нь зөв үү?

-Дэлхий даяар мөнгийг эргэлтэд гаргадаг үнэмлэхүй эрх нь тухайн улсын Төв банкинд л байдаг. Гэтэл 2009 онд Сатоши Накомото гэгч нөхөр шинэ технологи гаргаж ирээд, виртуал алтыг олборлоод, эргэлтэд оруулчихав. Үүнд нь дэлхий даяараа шуураад, хэрэглээнд нэгэнт нэвтэрчихлээ. Одоо энэ үйл явцыг хэн ч зогсоож чадахгүй. Үүнээс үүдээд фиат валютыг төрийн мөнгө, харин криптог олон нийтийн мөнгө гэсэн ойлголт бий болсон. Олон нийт яагаад өөрийн мөнгөө гаргаж болохгүй гэж? Дээрээс нь үүнд хил хязгаар гэж алга, учир нь крипто гүйлгээг хөтөлж буй журнал руу дэлхийн хаанаас ч хандаж, залгагдаж болдог. Иймд бид үүнд бэлтгэлтэй байх хэрэгтэй. Энэ чиглэлд эрэл хайгуул хийж, шинжлэх ухаан, технологи гээд бүх зүйлдээ анхаарлаа хандуулахгүй бол болохгүй.

-Үүнд төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаа, хувийнхны оролцоо ямар байвал дээр вэ?

-Заавал төр, хувь гэж ялгахгүй нэг улс л юм хойно бүгдээрээ л оролцох хэрэгтэй гэж бодож байна. Манайд байдаг нэг зовлон нь төр аливаа шинэ технологи, үйлчилгээ хөгжихөд шаардлагатай орчинг бүрдүүлэхэд төдийлөн анхаардаггүй. Ямар ▶

► нэг шинэ зүйл гараад ирэхэд тэрийг дэмжих талаас нь ханддаг болчихвол, төр хувийн хэвшлийнхэн уулзаад ярилцаж болно шүү дээ. Гэхдээ энэ чиглэлд Монгол Улсын баримталж буй бодлого надад таалагддаг. Шинээр гарч ирж буй энэ технологийг хориглохгүй, гэхдээ эрсдэлээ та бүгд өөрсдөө хүлээнэ гэсэн. Өөрөөр хэлбэл, биткойныг олноор нь худалдаж авчихаад тэрийгээ хакердуулаад алдчихвал төр хариуцахгүй гэдгээ мэдэгдсэн. Мэдэхгүйгээ хүлээн зөвшөөрч, харзая, хааж боомилохгүй байя гэсэн бодлого баримталж байгаа нь зөв. Харин хувийн хэвшил үүнийг нь сайн ашиглаж эрэл хайгуул, туршилтыг чөлөөтэй хийх хэрэгтэй. Олон улсад байгаа технологиуд ч туршилтын шатандаа явж байгаа бөгөөд эцсийн хувилбараар ашиглахад бэлэн болчихсон зүйл одоогоор алга. Үүнд өндөр өртөг, цаг хугацаа ихээр шаарддаг, аливаа эрсдэлүүд гээд олон хүчин зүйл нөлөөлж байгаа. Бид ч энэ хандлагаас хоцролгүй туршаад, суралцаад явахаас өөр аргагүй.

-Тэгвэл турших боломжийг олгох үүднээс sandbox маягийн зохицуулалтыг хийх шаардлагатай юу?

-Нэг талаасаа туршилт хийх тодорхой хязгаар тавьж, зохицуулалт хийх, энэ тухай ярилцаж хэлэлцэх шаардлага байна. Гэтэл энэ технологи, sandbox гэдгээ ч томъёолж мэдэхгүй байна шүү дээ. Гэхдээ бид мэдэхгүй юм чинь та нар дураараа бол гээд суугаад байж бас болохгүй. Эрдэм шинжилгээ, судалгааны тодорхой байгууллагууд байгуулаад эрэл хайгуул хийж, мэдэхгүйгээ мэдэхийн төлөө байгаа хэсэг бүлэг хүмүүсээ төсвөөс санхүүжүүлэх маягаар дэмжих хэрэгтэй. Хувийн хэвшлийнхэн энэ чиглэлд ажиллаж байгаа.

-Танай байгууллага энэ тал дээр юу хийж байгаа вэ?

-Бидний хувьд фиат валютын орчинд ажиллаад өдийг хүрчихсэн. Яг криптод зориулсан ямар нэг технологи бид хийдэггүй, үүнийг хийдэг монгол залуус олон бий. Харин бид тэдэнтэй хамтарч, энэ сүлжээнд холбогдох технологийг хийхээр ажиллаж байгаа. Өөрөөр хэлбэл, фиат болон криптогийн дунд буй ханыг нурааж, интеграци хийх чиглэлд явж байна. Одоо бид фиат валютыг ашиглахын тулд нэг хэтэвч буюу аппликэйшн, криптогоор гүйлгээ хийхэд өөр нэгийг ашигладаг. Иймд дуртай цагтаа төгрөгөө криптод, криптогоо төгрөгт хөрвүүлдэг, шилжүүлдэг нэг аппликэйшн бүтээхээр ажиллаж байна. Харин худалдан авалт тал дээр манай улсад

гэлтгүй аль ч улсад зөвхөн тухайн улсын валютаар төлбөр тооцоо хийнэ гэж хууль заасан. Гэтэл бид биткойн ашигламаар байдаг. Тэгэхээр үүнийг sandbox зарчмаар буюу биткойн хүлээж авдаг кафе, пабуудыг туршилтаар ажиллуулах зэргээр зохицуулах хэрэгтэй.

-Блокчэйн технологид нээлттэй хандаж, энэ чиглэлийн туршилтуудыг хийж, улмаар нэвтрүүлснээр манайх шиг улсад ямар давуу болон сул талтай вэ?

-Давуу тал маш олон. Төгрөгийн хөрвөх чадвар маш муу. Гадагшаа мөнгө шилжүүлэхэд доллар, евро эсвэл крипто болгох шаардлагатай. Би түрүүн крипто валютыг дэлхий дамнасан журнал дээр хөтөлдөг, үүнд хаанаас ч хамаагүй залгагдаад гүйлгээ хийж болно гэж хэллээ. Тэгвэл бид төгрөгөө тэр журнал дээр хөтлөөд эхлэх боломжтой. Гагцхүү төгрөгийг тэнд хөтлөх эсэхийг Төв банк шийднэ. Сүүлийн үед stable coin гээд зүйл гараад ирлээ. Гэтэл хэн хүссэн нь ийм койн гаргаад, өөрөөр хэлбэл мөнгө хэвлээд эхэлвэл хувийн сектор бизнес хийгээд эхлэх аюултай шүү дээ. Жишээлбэл, 9911-тэй дугаар одоо хэд гэдэг билээ, үүгээр юу авч болох вэ гээд бодоод үз. Машин хүртэл авч болохоор байна. Энэ бол хөөргөчихсөн мөнгө. Тэгэхээр бид юуг нь дэмжиж, юунаас сэргийлэхээ сайтар тодорхойлох хэрэгтэй.

-Криптог эрсдэлтэй эсвэл эрсдэл харьцангуй бага гэж хоёр хуваагдаж байна. Энэ талаарх таны бодол?

-Эрсдэлгүй зүйл гэж үгүй. “Амьдрах өөрөө эрсдэл” гэх үг хүртэл байна. Крипто валют төгрөгөөс илүү эрсдэлтэй бол биш. Тийм ч учраас хүмүүс хадгаламжинд мөнгөө хийснээс крипто аваад дарчихъя гэж боддог болж. Өөрөөр хэлбэл, биткойнд илүү итгэж байна. Нэг ёсондоо фиат нь илүү эрсдэлгүй гэдэг ойлголт худлаа болох нь батлагдаад байна.

-Фэйсбүүк өөрийн крипто валютаа гаргана гээд зарлачихсан. Манайх шиг фэйсбүүкийн хэрэглээ өндөр улсад энэ хурдтай тархах байх. Гэтэл криптогоор гүйлгээ хийх орчин бүрдээгүй гээд бас ашиглахгүй байх уу?

-Libra бодитой болоход эрх зүйн орчин нь бүрдэх байх гэж бодож байна. Эрх зүйн орчин нь бүрдэхээр ►

Монгол Улсын
крипто валютыг
хааж боомилохгүй
гэсэн бодлого зөв.
Харин хувийн хэвшил
үүнийг нь сайн
ашиглах хэрэгтэй

► Libra гарна гэж байхгүй, шинэ технологиуд гарч ирэхээр араас нь эрх зүйн орчин нь бүрдээд явж байгаа. Монголд орж ирэх нь тодорхой учир манай Төв банк тэр үед нь яаж зохицуулахаа бодох хэрэгтэй. Олон нийтийн мөнгөнд хил хязгаар гэж байхгүй, энэ бол ирээдүйн мөнгө. Ийм мөнгө гараад ирэхэд би төгрөгөө ам.доллар болгоод, тэрийгээ сингапур доллар болгож байж шилжүүлэх шаардлагагүй болж, бүгд хүлээн зөвшөөрдөг валюттай болно. Дэлхий нийтийн мөнгө гарч ирэх нь гарцаагүй. Харин энэ мөнгө хэний хяналтад байх вэ гэдэг л

Дэлхий нийтийн мөнгө гарч ирэх нь гарцаагүй. Харин энэ мөнгө хэний хяналтад байх вэ гэдэг л асуудал болоод байна

асуудал болоод байна. Тухайлбал, Facebook АНУ-ын Холбооны нөөцийн санг “Та нар биднийг дэмжихгүй бол бид Швейцарийн банкуудтай хамтарлаа, биднийг дэмжиж хөдлөхгүй бол Хятад түрүүлээ шүү” гэх мэтээр сүрдүүлж байна. БНХАУ, ОХУ ийм валют гаргах санаатай байна.

Хэн өрсөсөн нь л хүн төрөлхтний мөнгийг гаргах болчихоод байна. Тэгэхээр ганц Libra ч биш, үүнтэй төстэй олон валют гарна. Харин хүн төрөлхтөн чухам алийг нь сонгож ашиглах вэ гэдэг асуулт үлдэж байгаа юм. Нэгэнт энэ чиглэлд явж байгаа учир ийм мөнгийг ашиглахад шаардлагатай технологийг хөгжүүлээд явах нь зөв.

-Энэ өрсөлдөөнд улс орнууд, эвсэлүүд хүртэл орчихсон юм бол хэнийх нь санаачлагыг дэмжих вэ гэдэг асуудал бас чухал байх?

- Хэдий тийм боловч технологи талаасаа эдгээр нь хоорондоо тийм ч өөр биш. Эд бүгд нээлттэй API-тай, тэрэнд нь бид залгагдаад өөрсдийнхөө шийдлүүдийг ажиллуулаад эхлэх боломжтой. Тэгэхээр бид аль руу нь ч холбогдоход бэлэн технологийг хийгээд явж байгаа. Улс төрийн хувьд Монгол Улс яаж оролцохыг мэдэхгүй. Нөгөө талаасаа энэ нь улс төрөөс бас төдийлөн хамаарахгүй асуудал. Энэ асуудал урсгалаараа явсаар аяндаа тодорхой болох байх.

-Libra-г гаргахыг Монгол Улс дэмжиж буйгаа хамгийн түрүүнд илэрхийлэх нь зөв гэж “Ард Санхүүгийн Нэгдэл”-ийн гүйцэтгэх захирал Ч.Ганхуяг бидэнд өгсөн ярилцлагадаа хэлсэн. Та үүнтэй санал нийлэх үү?

-Энэ бол маш зөв улс төрийн алхам. Үүнийг дэмжиж байна гэснээрээ нэгдүгээрт бид энэ хийж байгаа зүйлийнх нь ач холбогдлыг ойлгоод байна гэдгээ илэрхийлнэ. Хоёрдугаарт, бид өөрсдийн талаас үүнд шаардлагатай технологийг туршаад,

замдаа гарчихсан явж буйгаа ойлгуулна. Монгол гэдэг жижигхэн улс үүний ач холбогдлыг ойлгоод, өөрсдөө шийдэл боловсруулаад, дэмжиж буйгаа илэрхийлээд явах нь чухал гэж бодож байна.

-Олон нийтийн мөнгө гарч ирснээрээ баялгийн хуваарилалтыг дахин хийсэн гэдэг. Тэгэхээр үүнийг баялгийг удирддаг хэсэг бүлэг заналхийлэл гэж хүлээн авч, эсэргүүцээд байна гэж ойлгож болох уу?

-Хүн угаас аливаа нэг зүйлийг өөрийн мэдэлд байлгах дуртай, хүн төрөлхтөнд хэрэгтэй гэдгийг нь мэдэж байвч өөрийнх нь мэдлээс гарчихна гэхээр тавьж явуулах тун дургүй. Хүн нэгэнт ингээд заяагдчихсан болохоор яаж ч болохгүй, шүүмжлээд ч хэрэггүй. Үүнийг давж л таарна. Гэхдээ нэг зүйл маш тодорхой болж байна. Жишээ нь, чи АПУ эсвэл Тавантолгойн хувьцааг авъя гэвэл аль нэг брокерийн компанид очиж данс нээлгэх, өргөдөл бичих, урьдчилж мөнгө байршуулах, арилжаанд зуучлуулсны шимтгэл төлөх хэрэгтэй гээд маш төвөгтэй үйл явц болдог. Гэтэл криптогийн тусламжтайгаар энэ бүх шат дамжлагыг үгүй хийж, гар утаснаасаа ганцхан үйлдлээр аливаа компанийн хувьцааг шууд худалдаад авчих боломж бүрдэнэ. Дараа нь тэр койноо дуртай цагтаа хувьцаа болгоод авчихаж болно. Бид “Эрдэнэс Тавантолгой” ХК-ийн хувьцааг Хонконгийн бирж дээр гаргана гээд хөөцөлдөөд л байна. Гэтэл тэгэх ямар ч хэрэг байхгүй, хувьцаагаа дэлхий дамнасан журнал дээр гаргачихад л болно шүү дээ. Ийм маягаар бид Монголынхоо ямар ч компанийн хувьцааг дэлхийн зах зээлд маш хямд зардлаар гаргах боломжтой. Уг технологи хөрөнгө арилжаалах механизмыг маш хялбар болгож байна. Энэ нөхцөлд мэдээж хуваарилалт тэс өөр болно гэсэн үг шүү дээ.

-Тэгэхээр бидэнд өнөөг хүртэл бүрэлдэн тогтсон сэтгэлгээгээ өөрчлөх шаардлага гарах нь ээ?

-Компанийнхаа хувьцааг дэлхий нийтэд нээлттэй арилжаалахаар гаргаад тавьчихсан, тэрийг нь дэлхийн хаанаас ч хэн дуртай нь худалдаад авах боломжтой байхад Хөрөнгийн бирж яаж ч дургүйцээд зогсоож чадахгүй. Тэр сэтгэлгээг чинь цөмлөн орж ирэх энэ технологийн давалгаа хүссэн хүсээгүй өөрчилнө. Нэг ёсондоо хаалт, хязгаар гэж үгүй болж байна. Тийм болохоор бид эрх зүйн орчин зэрэг элдэв зүйлд санаа зовоод байх шаардлагагүй, үүнийг орж ирэх үед хүлээж авах технологио бэлдээд л байж байхад болно гэж бодож байна. ■

ДЭЛХИЙН ЦАГ, ГОЁЛ ЧИМЭГЛЭЛИЙН ҮЗЭСГЭЛЭН ХУДАЛДАА

WORLD WATCH AND JEWELLERY FAIR 2020

2019/10/18-11/03

Ω
OMEGA

TAG
HEUER
TAGHeuer

LONGINES

RADO
SWITZERLAND

TISSOT

SEIKO

swatch+

SWAROVSKI

📍 **НАРАН ЦЕНТР**
/Улсын Их Дэлгүүрийн
баруун талд/

☎ **8808-7692**

📷 Swiss Watch Mongolia
SEIKO Mongolia
SwarovskiPartnerStores

📌 Swiss Watch Shop Mongolia
SEIKO Mongolia
Swarovski Partner Stores Mongolia

ЭНЭХҮҮ СЭТГҮҮЛИЙГ
АВЧ ИРВЭЛ
ХУДАЛДАН АВАЛТАНД
БЭЛЭГТЭЙ.

Үзэл бодол

П.Цэен-Ойдов: Цахим мөнгөний хэрэглээг эргэн харах цаг болсон

Монголд цахим мөнгөний хамгийн анхны зөвшөөрөл авч, үйл ажиллагаа явуулж буй “Мобифинанс” ББСБ-ын гүйцэтгэх захирал П.Цэен-Ойдовтой ярилцлаа.

-Цахим мөнгөний шилжилт Монголд ямар түвшинд байгаа вэ?

-Хэдийгээр холбогдох хууль 2017 онд батлагдаж,

Цахим мөнгө бол мэдээлэл харилцаа холбооны технологийн хөгжлийн шийдлээр заавал банкны данс, карт гэлтгүй гар утсанд холбогдсон цахим дансандаа урьдчилан байршуулсан мөнгөөрөө хаана ч хүссэн үедээ төлбөр тооцоо, мөнгөн шилжүүлэг хийх боломжийг олгосон үйлчилгээ

2018 оноос хэрэгжиж эхэлсэн ч тодорхойлолт, шинж чанарын агуулгаар нь харахад 2007-2008 онд нэвтэрсэн банкны дансаа гар утсаараа удирдан ашиглах мобайл банкны үйлчилгээ болон Санхүүгийн зохицуулах хороо (СЗХ)-ны 2010 онд батлагдсан “Цахим мөнгөний үйлчилгээ”-ний журмын дагуу хэрэгжиж байсан Мобифинанс ББСБ-ын “Моби экспресс” үйлчилгээгээр цахим мөнгөний үйлчилгээний эхлэл Монгол Улсад тавигдсан. Хүн хүссэн үедээ

гар утсаараа дамжуулан төлбөр тооцоо, шилжүүлэг хийдэг болсон нь одоогийн цахим мөнгөний

үйлчилгээний үндсэн шинж чанартай нийцэж байгаа юм.

“Мобифинанс” ББСБ 2010 онд цахим мөнгөний үйлчилгээ эрхлэх санаачлага гарган, улмаар СЗХ-оос цахим мөнгөний үйлчилгээний журам гаргаснаар цахим мөнгөний үйлчилгээ анхлан зах зээлд нэвтэрч байлаа. Бид цахим мөнгөний үйлчилгээгээ хэрэглэгчдийн эрэлт, хэрэгцээ, мэдээлэл харилцаа холбооны технологийн дэвшил хөгжилтэй уялдуулан хөгжүүлж sandy үйлчилгээний түвшинд хүргээд байна. Цаашид ч энэ өсөлт хөгжил хурдацтайгаар үргэлжлэх болно. Ингээд харвал 10-аад жилийн хугацаанд цахим мөнгөний үйлчилгээний бизнесийн болоод хууль эрх зүйн орчны хөгжил өрнөж байна. Уг нь цахим мөнгө бол мэдээлэл харилцаа холбооны технологийн хөгжлийн шийдлээр заавал банкны данс, карт гэлтгүй гар утсанд холбогдсон цахим дансандаа урьдчилан байршуулсан мөнгөөрөө хаана ч хүссэн үедээ төлбөр тооцоо, мөнгөн шилжүүлэг хийх боломжийг олгосон үйлчилгээ. Энэ үйлчилгээ Монголд хөгжихдөө харилцаа холбооны суурь дэд бүтцийг түшиглэн өдий зэрэгт хүрсэн ч хэрэглээ талдаа олон нийт төлбөр тооцооны уламжлалт дадал зуршлаасаа бүрэн салаагүй буюу ерөнхийдөө алгуур шилжилт хийж байна.

-СЗХ-оос баталсан журамд цахим мөнгө гэдгийг юу гэж тодорхойлсон бэ. Одоогийн хууль журамд зааснаас хэр ялгаатай вэ?

-Энэ журамд “Цахим мөнгө гэж цахим мөнгөний үйлчилгээ эрхлэгчээс нэхэмжилж болохуйц, төлбөр тооцоонд ашиглагдах бүрэн боломжтой, мөнгөний үнэ цэнтэй зүйлийг хэлнэ” гэж заасан. Шинж тэмдгийн хувьд цахим төхөөрөмжид байрлах боломжтой, бэлэн мөнгөн дүнтэй тэнцэх хэмжээний үнэ цэнтэй, төгрөгтэй адил нэрлэсэн үнээр илэрхийлэгдэх бөгөөд мөнгөн хадгаламж гэж үзэхгүй, төлбөр, тооцоонд хүлээн зөвшөөрөгдсөн байх ёстой гэж тодорхойлсон. Өөрөөр хэлбэл, хууль болон Монголбанкны журамд заасан цахим мөнгөний шинжүүдтэй давхцал ▶

► ихтэй. Гэхдээ Үндэсний төлбөрийн системийн хууль Монголбанкны тусгай зөвшөөрөлтэй байх шаардлагыг нэмсэн.

Энэ байдал зах зээлд тоглогчдод тодорхойгүй, давхцсан мэт харагдаж болох ч Үндэсний төлбөрийн системийн хуулийн дагуу Монголбанкнаас “Цахим мөнгө гаргах” гэсэн тусгай зөвшөөрлийг авснаар уг үйлчилгээг эрхлэх юм гэдэг нь тодорхой.

-Монголбанкнаас албан ёсны зөвшөөрөл хараахан авч амжаагүй байгаа ч гэсэн танайхтай төстэй үйл ажиллагаа явуулдаг компаниуд бий. Цахим мөнгөний хэрэглээг төлөвшүүлэхэд хувийн хэвшлийнхний оролцоог та бүхэн хэрхэн харж байна вэ?

-Тусгай зөвшөөрөлтэй, зөвшөөрөл аваагүй үйлчилгээ эрхлэгч хооронд ихээхэн ялгаатай. Тухайлбал, системийн найдвартай аюулгүй ажиллагааг олон улсын хэмжээний өндөр түвшинд хангаж, хэрэглэгчдэд эрсдэлгүй шуурхай үйлчилгээ хүргэхэд чиглэсэн техник, технологи бүхий платформ, хүний нөөцийн хүчин чадлыг “Мобифинанс” бүрдүүлсэн. Нөгөөтэйгүүр, хууль эрх зүйн нарийн зохицуулалт нь цахим мөнгөний үйлчилгээ эрхлэгчдийн шалгуурыг өндөрсгөхөөс илүүтэй эцсийн хэрэглэгчийн хууль ёсны эрх ашгийг хамгаалахад чиглэсэн гэж хардаг. Энэ бол хэрэглэгч мөнгөн хөрөнгөө байршуулсан эрсдэлгүй, найдвартай байж, мөнгөн гүйлгээ, төлбөр тооцоо нь шуурхай, зөв хийгдэх ёстой гэсэн энгийн зарчим юм. Тиймээс л Монголбанк цахим мөнгөний үйлчилгээ эрхлэгчийн техник, технологийн болон системийн аюулгүй, найдвартай байдал хангагдсан эсэхийг нарийн шалгадаг. Энэ бол хамгийн чухал нь. Үүнээс гадна компаниуд өөр өөрсдийн гэсэн онцлог бүхий үйлчилгээ, үнийн бодлогоороо өрсөлдөж ялгарах ёстой. Энэ салбарт хувийн хэвшлийн давуу оролцоо чухал бөгөөд хамгийн гол нь эцсийн хэрэглэгчийн хууль ёсны эрх ашгийг чанд хамгаалах ёстой.

-Цахим хэрэглээ бүхий л түвшинд биднийг бүчээд авлаа. Танай салбарын ойрын ирээдүйн хандлага болон өрсөлдөөний орчныг хэрхэн хардаг вэ?

-Шинэлэг гэгдэх энэ салбарт өрсөлдөөн ширүүн байна. Дэлхий нийтэд өрнөж буй финтекийн хөгжлөөс Монгол хоцроогүй, зэрэгцэж байгаа. Цахим мөнгөний үйлчилгээ бол финтекийн салшгүй нэг хэсэг. Финтек цахим мөнгөнөөс гадна бичил

онлайн зээл, үнэт цаасны, даатгалын гэх мэт санхүүгийн хязгааргүй олон үйлчилгээг нэвтрүүлэх суурь боломж олгодог учраас өрсөлдөөн ширүүснэ. Монголд ч бидэнтэй хөл зэрэгцэн “ЛэндМН”, “Ард Кредит” гэх мэт ББСБ-ууд мөн стартап компаниуд финтек салбарт үйлчилгээ эрхлэн өрсөлдөөнийг хурцалж байна. Цахим санхүүгийн үйлчилгээг хэрэглэгчдэд илүү хүртээмжтэй хүргэхийг зорьж буй тоглогчдын хэн нь технологийн дэвшлийг хурдацтай ашиглан ёс зүйтэй бизнесийн зарчмаар ажиллаж буйгаараа ялгарах болно. Үүнд хууль эрх зүй, зохицуулалтын тодорхой ойлгомжтой нөхцөл байдал хэрэгтэй.

-Зах зээлд олон тоглогч байгаагийн хэрээр хэрэглэгчид ч мөн олон апп хэрэглэж, тус бүрт нь QR уншуулдаг нь хүндрэлтэй байх талтай. Үүнийг цаашид хэрхэн зохицуулах боломжтой вэ?

-Цахим мөнгөний тусгай зөвшөөрөл эзэмшсэнээр “Мобифинанс” ББСБ Монголбанкны Үндэсний цахим гүйлгээний төвийн АСН+ (Automated Clearing House plus) системд арилжааны банкуудын адил холбогдож, цахим мөнгөний үйлчилгээний хэрэглэгчдэд бодит цагийн горимоор банк хоорондын гүйлгээ хийх боломж олгоно. Өөрөөр хэлбэл, бид хууль, журмын хүрээнд энэ системд арилжааны банкуудтай адил түвшинд оролцох боломж бүрдсэн учраас эцсийн хэрэглэгчид sandy болон банкны данс хооронд чөлөөтэй гүйлгээ хийнэ. Цаашлаад “Мобифинанс” хэрэглэгчдэд төрийн үйлчилгээний боломжууд, авто билл зэрэг үйлчилгээг АСН+ системийн холболтоор нээж өгөх юм. Хэрэглэгч олон апп хэрэглэж, дэлгүүрт ороход олон QR код байршсан зарлалын самбар мэт байдаг асуудлыг шийдэхэд Монголбанк нэгдсэн бодлого хэрэгжүүлэх байх гэж харж байна. Нэлээд олон жилийн өмнө банкууд ч гэсэн өөр өөрийн АТМ-тай, ПОС /кассын/ машинтай, карт харилцан уншдаггүй байсныг Монголбанк нэгдсэн системд оруулсан. Тэгэхээр ийм нэгдсэн систем, харилцан холболт тун удахгүй бүрдэх байх. Мэдээж шинэ үйлчилгээ тул дэд бүтэц, зохицуулалтын орчныг бий болгоход хугацаа шаардлагатай. ■

Монголбанк цахим мөнгөний үйлчилгээ эрхлэгчийн техник, технологийн болон системийн аюулгүй, найдвартай байдал хангагдсан эсэхийг нарийн шалгадаг. Энэ бол хамгийн чухал нь

Үзэл бодол

Б.Гантиг: Биткойны хөгжил зоосоор худалдаа хийдэг байсан үе шиг байна

Монголд крипто валютын хамгийн анхны олон улсын арилжааны платформ байгуулсан Bitmonex ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал Б.Гантигтай ярилцлаа.

-Танайх крипто валютын олон улсын арилжааны бирж байгуулж байгаа. Энэ талаар мэдээлэл өгнө үү?

-Манай Bitmonex ХХК олон улсын сүлжээнд холбогдсон анхны крипто валют арилжааны платформ нээхээр ажиллаж байна. Монголын анхны крипто валютын арилжааны Trade.mn дээр монголчууд хоорондоо л арилжаа хийдэг. Харин одоо крипто валютын олон улсын арилжааны платформ бий болсноор дотоодын банкаар дамжуулан дэлхийн зах зээлийн үнээр биткойн арилжих боломж нээгдэнэ. Манай АНУ-ын Bittrex компанийн технологид суурилсан, Монгол дахь албан ёсны түнш нь. Bittrex бол нэр хүндтэй, чанартай үйлчилгээ хүргэдэг, хамгаалалт сайтай, их хэмжээний хөрөнгө эргэлддэг бирж. Тиймээс арилжааг саадгүй явуулахын тулд дотоодын банкуудтай албан ёсоор хамтран ажиллаж, технологийн шийдлээ ч нэвтрүүлж байна.

-Крипто валют цахим мөнгө мөн үү?

-Крипто валют хувьслын үедээ явж байгаа болов уу. Төгс хувилбар биш. Интернет ч гэсэн дэлхий даяар анх хэрэглэгдэж эхлэхдээ төгс байгаагүй. Гэхдээ л үндсэн зорилго болох мэдээлэл солилцох үүргээ биелүүлж, мэдээллийн эрин бий болгосон. Үүн шиг крипто валют ч гэсэн үндсэн зорилгоо биелүүлэхийн тулд технологийн суурь болсон блокчейныг төгс болгож амжаагүй л байна. Хөгжүүлэлтэд цаг хугацаа хэрэгтэй. Тиймээс өнөөдрийн байдлаар биткойныг цахим мөнгө гэж хэрэглэхэд учир дутагдалтай тал бий. Тухайлбал, би биткойн хүлээж авдаг байгууллагад очоод нэг биткойн буюу 10 мянган ам.доллартай тэнцэх эд зүйлс авлаа гэж бодъё. Банкны карт эсвэл бэлэн мөнгөөр бол шимтгэлгүйгээр шууд төлбөрөө

төлөөд бараагаа авна. Гэтэл биткойноор төлөхөд шууд тухайн борлуулагчийн дансанд орохгүй, бага зэрэг хүлээгдэнэ, бас шимтгэл төлнө. Тэгэхээр бодит хэрэглээнд нэвтрэх арай болоогүй.

Хамгийн гол нь биткойн бол хэн нэгнээс хамааралтай, буруу мөнгөний бодлого явуулдаг банкны салбарыг түйвээж болно гэдэг үүд хаалга нээсэн. АНУ-ын Холбооны нөөцийн банк өдөр тутамд 24 сая ам.доллар хэвлэдэг гэсэн статистик бий. Гэвч дэлхий даяар хэдий хэмжээний цаасан ам.доллар байгаа нь тодорхойгүй байдаг. Ийм валютын баталгаа нь алт биш, дэлхийн хамгийн их өртэй эдийн засаг болох АНУ-ын ДНБ. Цаасан мөнгө, биткойны аль алинд дутагдал бий. Гэхдээ биткойны дутагдал цаасан мөнгөнийхөөс цөөхөн. Мөнгө анх үүсэхдээ хүмүүс хоорондоо хийж буй наймаа, арилжааг хялбарчлах зорилготой солилцооны хэрэгсэл байсан. Гэвч хувьсан өөрчлөгдсөөр өнөөгийн банкны систем болж, мөнгийг Төв банкууд удирддаг болсон. Биткойныг үүний эсрэг, мөнгөний анхны зорилгод тулгаарлан гаргасан.

Мөнгөний үнэ цэнийг хэрэглэж буй хүмүүс тогтоох ёстой болохоос бус төвлөрсөн удирдлага нэрийдлээр цаана нь хэдхэн хүний шийдвэрээр хэвлээд байж болохгүй. Зориудаар удирдах тусам мөнгөний бодлого гажуудах магадлалтай. Тиймээс нэгэнт орсон мэдээллийг өөрчлөх боломжгүй блокчейн технологид суурилж биткойныг гаргасан хэрэг.

-Крипто валютын цаашдын хөгжлийг хэрхэн харж байна вэ?

-Валютын ханшийн үнэ цэнийг тогтоож буй зүйл бол алт. АНУ-ын ам.доллар алтаар баталгааждаггүй ч тус улс алт хамгийн их нөөцөлдөг. Биткойны одоогийн

► хөгжлийг хүн төрөлхтний алтан зоосоор худалдаа хийдэг байсан үетэй адилтгаж болох ч технологийн тусламжтай хэдэн зуун жилийн хөгжлийг хурдасгасан. Тиймээс биткойн цаашдаа ч маш хурдтай хөгжих байх. АНУ-ын ам.доллар анх бий болохоос өмнө Америкт нэлээн олон цаасан мөнгө эргэлтэнд байсан түүхтэй. Крипто валютууд ч гэсэн шигшигдэж, мөнгөний үндсэн шинжүүдийг бүрдүүлсэн цахим мөнгө бий болох магадлал дэлхийд маш ойрхон байгаа.

-Мөнгө угаалт, хууль бус үйл ажиллагааг санхүүжүүлэгч гэгдэж байгаа нь криптогийн хар түүхтэй холбоотой байх. Энэ тал дээр ямар хяналт тавьсан нь дээр вэ?

-Улс орнууд нэгдсэн хууль эрх зүйн орчинтой байх нь зөв гэдэгт санал нэгдэж байна. Өнөөгийн тулгамдаж буй хамгийн том асуудал бол мөнгө угаалт. Цахим мөнгө хил хязгааргүй учир мөнгө угаах амархан арга болно. Үүнийг таслан зогсоохын тулд криптогийн яг хөрвөх сувагт хяналт тогтоох нь оновчтой гэж бид харсан. Биткойн гэхэд ам.долларт хамгийн их хөрвөдөг. Тиймээс Төв банкууд, Засгийн газрууд яг энэ сувагт хяналт тавибал үр дүнтэй. Цахим учраас хоёр хүн хаа нэгтээ, хяналтаас далд уулзаад крипто солилцох тохиолдол нь харьцангуй бага. Тиймээс фиат валют болгон авч буй бүх гүйлгээ банкаар дамждаг тул крипто валютын бирж банкттай хамтран ажиллаж давхар хяналт тавих хэрэгтэй. Хэрэглэгчээ таних механизмыг сайжруулж, эрх баригчидтайгаа хамтраад шийдэл олоод явсан нь дээр.

-БНХАУ-ын Төв банк крипто валют гаргахаар ярьж байна. ОХУ бас их нээлттэй ханддаг. Манай Төв банк крипто валют гаргавал ямар давуу тал үүсэх вэ?

-Юуны өмнө крипто ямар зорилгоор гаргахаа тодорхойлох хэрэгтэй. Бид үндэсний криптотой болсноор хоёр том хөршийн эдийн засаг, санхүүгийн дарамт, хараат байдлыг бууруулах боломж нээгдэх болов уу. Гэхдээ үүнийг хянах амаргүй. Хамгийн гол нь хэрэглэхэд амар хялбар, хямд, найдвартай байх нь гол давуу тал.

Харин улс орнууд криптогоос татвар авах ёстой гэсэн байр суурьтай байгаа нь нийтлэг. Монгол одоохондоо ийм зохицуулалтгүй нь нэг талаар боломж. Нөгөө талаар, хууль эрх зүйн орчин бүрдээгүй байгаа нь асар их эрсдэл. Гэхдээ эрх зүйн орчин бүрдэхийг хүлээвэл хэзээ ч урагшлахгүй. Хамгийн гол нь энэ цоо шинэ зах зээл, технологиор дамжуулж Монгол Улс дэлхийтэй хөл нийлүүлэх боломжтой гэж ойлгодог.

Шийдвэр гаргагчид, бодлого боловсруулагчдын хамгийн их ярьдаг боловч хийж чаддаггүй зүйл нь эдийн засгаа олон тулгууртай болгох. Тэгвэл блокчейн, крипто валют энэ жижигхэн зах зээлийн тулгуурыг нэмэх асар их потенциалтай. Крипто валюттай холбоотой нэг мега төсөл хэрэгжүүлэхэд л Монголын эдийн засагт асар ихээр нөлөөлнө. Бодлого, хууль эрх зүйгээр дэмжвэл блокчейныг ашиглаад түүхий эдийн, хөдөө аж ахуйн биржийг хөгжүүлж, эрдэс баялагтаа тулгуурласан койн ч гаргах боломжтой.

-Банкууд крипто валютын талаар сөрөг байр суурьтай байдаг. Та үүн дээр ямар бодолтой байна вэ?

-Банкууд энэ салбарт хүссэн, хүсээгүй орно. Одоохондоо томчуудаас илүү жижигхэн, сийрэг “тархитай” банкууд нь хэдийнэ орсон. Ер нь технологийн хөгжил, хэрэглэгчдийн хүсэж буй өөрчлөлт, шинэчлэлд хэт уламжлалт хандаж, хаалт тавих нь өөрсдөө хөгжлөөс хоцорч үлдэх эрсдэлтэй. Гадаад гуйвуулгын үйлчилгээ гэхэд 1990-ээд оноос хойш чанарын хувьд нэг их ахиц гарсангүй. Уг нь өөрчлөх цаг хэдийнэ болсон. Жишээ нь, Ripple coin-ы хөгжүүлэгчид банкаар улс хооронд хоёр секундэд бараг 200 төгрөгтэй тэнцэх шимтгэл төлөөд 100 сая ам.доллар улс хооронд шилжүүлэх боломжтой болсон байна. Блокчейнд суурилсан энэ сүлжээнд 100 гаруй банк нэгдсэн.

-Та энэ салбарт ажиллаж буйн хувьд ямар амбийцтай байдаг вэ?

-Олон улсын крипто валют, блокчейн зах зээлийг ашиглаад гадныхны анхаарлыг татаж тухайлбал, уул уурхай, эрчим хүчний нэг төсөл дээр ажиллаж, ажлын байр бий болгож, эдийн засагт хувь нэмэр оруулахсан гэж боддог. Анхны том төсөл амжилттай хэрэгжвэл дараа дараагийн үүд хаалга нээгдэх байх. Крипто валютын болон уламжлалт зах зээлүүд уялдаагүй, тусдаа яваад байгаа учраас криптогийн хөрөнгө оруулагчид сэргээгдэх эрчим хүчний салбарт ч юм уу бараг орохгүй байна. Хэрэв холбож чадвал мундаг төсөл бий болгох боломжтой. Үүнийг түшиглэн Монгол Улсаа олон улсын зах зээл дээр гаргах маш том боломж байдгийг бид харж байна. Хэрвээ төслөө хэрэгжүүлж чадвал бид цаашдаа олон том төслийг Монгол улсдаа өөрсдийн чадвараар хөгжүүлэх боломж байна. ■

Крипто валюттай холбоотой нэг мега төсөл хэрэгжүүлэхэд л Монголын эдийн засагт асар томоор нөлөөлнө

2020 онд БЛОКЧЭЙНИЙГ ЭРЧИМ ХҮЧЭЭР ХАНГАХ НЬ

Монгол Улс хэрхэн блокчэйн технологийн дараачийн гол тоглогч болох вэ. Karvuon токэн нь криптогийн салбарыг аюулгүй байдал, өөрчлөлтөд өртдөггүй онцлог талаа хадгалахад нэн чухал үүрэгтэй эрчим хүчээр хангах болно. Блокчэйн эрчим хүчний дуусахгүй их эрэлтийг хангахын тулд сэргээгдэх эрчим хүчний эх сурвалж бий болгоход Karvuon анхаарал хандуулна.

Үзэл бодол

Ө.Үнэнбүрэн: Монгол Улс цахим хөгжлийн яамтай болоосой гэж хүсдэг

Bitmonex ХХК-ийн үүсгэн байгуулагч Ө.Үнэнбүрэнтэй дэлхийн крипто валютын зах зээлийн чиг хандлага болон эрсдэлийн талаар ярилцлаа. Тэрбээр аравдугаар сарын 2-4-ний өдрүүдэд Мальтад зохион байгуулагдсан олон улсын блокчэйн, дижитал инновацийн чуулган Delta Summit-д илтгэгчээр оролцоод ирсэн билээ.

-Delta Summit энэ жил салбарын хүрээнд ямар асуудал, шийдлийг онцолж түлхүү ярилцсан бэ?

-Хоёр дахь жилдээ зохион байгуулагдаж буй Delta Summit нь блокчэйн, хиймэл оюун зэрэг дэвшилтэт технологийн дэлхийн хамгийн том чуулганд тооцогддог бөгөөд блокчэйн арал хэмээн өөрсдийгөө зарласан Мальтад энэ жил зохион байгуулагдлаа. Оролцогчдын тоо энэ жил хоёр дахин ихсэж 10 мянгад хүрсэн бөгөөд хиймэл оюун, зүйлсийн интернет, цахим спорт ба блокчэйн гэх сэдвүүдэд онцгой анхаарал хандуулсан. Энэ үеэр Мальта улс дэлхийн анхны хиймэл оюунд суурилсан Засгийн газартай болохоор ажиллаж буйгаа зарласан.

Мальтагийн хувьд блокчэйн технологийн эрх зүйн орчноо маш тодорхой бөгөөд таатай болгож чадсанаараа энэ чиглэлд үйл ажиллагаа явуулдаг олон улсын томоохон компаниудыг татаж байна. Эрх зүйн орчны хувьд толгой цохиж буй бас нэг улс бол Лихтенштейн. Тус улсын саяхан баталсан блокчэйны тухай хууль нь одоо буй хамгийн цогц зохицуулалтын нэгд тооцогдож байна. Чуулганаар Vodafone компани 5G технологи ашиглан Мальта улсын анхны холограм дуудлагыг хийж үзүүлсэн нь олны гайхшралыг төрүүлсэн үйл явдал болсон. Тодруулбал, холограм технологи ашиглан өөр арал дээр буй дуучин тайзан дээр буй оркестр, хамтлагийн хамт тоглолт хийж үзүүлсэн юм.

-Та чуулганаар ямар сэдвээр илтгэл тавьсан бэ?

-Миний хувьд Монгол Улсаа төлөөлж тавьсан илтгэлдээ Karvuon, АрдКойн хоёрыг онцолсон. Karvuon нь крипто валютаар эрчим хүчний салбарт хөрөнгө босгох боломжийг олгох зорилготой төсөл юм. Эрчим хүч их хэмжээгээр зарцуулдаг блокчэйн технологийн хувьд сэргээгдэх эрчим хүчний асар их нөөцтэй Монгол Улсыг санал болгох боломж талаас нь уг төслийг танилцууллаа. Блокчэйн технологид

зориулагдсан дэд бүтэц дэлхий даяар маш муу байгаа тул уг төслөөр энэ асуудлыг шийдэхийг зорьж буй. Монгол Улс энэхүү шинэ салбарт томоохон тоглогч болох боломж байгаа бөгөөд цаашдаа энэ салбарын дата төв нь болж эрчим хүчээ шилэн кабелиар гаргаж зарна гэсэн үг. АрдКойны хувьд блокчэйн суурилсан Монголын анхны лоялти токен гэдгээр нь онцолсон. Манайх хэдий хүн ам багатай ч АрдКойн хэрэглэгчдийнхээ тоог хэдхэн жилийн дотор 20-30 сая хүн амтай улсуудынх шиг хэмжээнд хүргэсэн бөгөөд энэ төрлийн бүтээгдэхүүний хэрэглээг бий болгож чадсан.

-Биткойны ханш энэ есдүгээр сард 1000 ам.доллараар унасан. Энэ нь бусад крипто валютад итгэх итгэлд нөлөөлж байгаа уу?

-Нэг талаасаа крипто валютын зах зээл нь санхүүгийн бусад зах зээлтэй харьцуулахад жижиг учир үнийн савлагаа үүсэх хандлагатай. Нөгөө талаас энэ салбарт ажиллаж буй хүмүүс крипто валютын үнийн савлагаанд тэр бүр анхаарлаа хандуулаад байдаггүй. Бидний зүгээс үнийн савлагаа нь энэ салбарыг эрүүлжүүлж байна гэж харж байгаа. Учир нь 2017-2018 онд биткойны үнэ огцом дээшлэх үед маш олон компани их хэмжээний мөнгө босгож байсан. Хамгийн багадаа 20 сая ам.доллар, цаашлаад 200-300 саяар нь босгочихоод энэ салбараас гараад явчихсан. Харин огцом савлагаануудын дараа ►

Одоогоор АНУ-д маш олон нарийн дүрэм журам гарсан боловч хууль, эрх зүйн орчин нь тодорхой болоогүй байна

► тунаж үлдсэн компаниуд нь бүтээгдэхүүнээ зах зээлд гаргах гэсэн эцсийн зорилгодоо хүрэхээр тууштай ажиллаж байгаа газрууд гэж ойлгож болно.

-Криптогийн эрсдлээс шалтгаалан зарим улс зохицуулалтаа чангалах хандлагатай байгаа нь зах зээлийн хөгжилд яаж нөлөөлөх бол?

-Тодорхой зохицуулалт байх хэрэгтэй. Хууль, журман дээр ажиллах албан тушаалтнууд нь энэ талаар сайн ойлголттой болох хэрэгтэй байна. Крипто валют нь хууль бус үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх эх үүсвэр болдог гэсэн хандлагаас салах нь зөв. Энэ хандлагаар Хятад 2017 оноос криптогийн зохицуулалтаа чангатгах гэж үзсэн. Үүний улмаас Binance гэх мэтийн олон улсын крипто валютын бирж тус улсаас гарсан бөгөөд ингэснээрээ илүү томорсон байдаг. Үүнээс харахад 2017 онд биткойны үнийн огцом өсөлтөд Хятадын хориг ч цаагуураа нөлөөлсөн байх магадлалтай.

-Зарим финтек Төв банк крипто гаргах хэрэгтэй гэж үзэж байна. Энэ талаарх таны бодол?

-Блокчэйны үндсэн зарчим нь хэн нэгэн этгээд валют гаргаж, дураараа удирдахгүй гэдэгт оршдог. Монголбанк эсвэл хувийн хэвшил бусад орны жишгээр stable coin гаргавал манайд давуу талтай. Учир нь манай төгрөг хөрвөх чадваргүй. Харин stable coin байснаар энэ нь крипто гэдэг утгаараа олон улсын хэмжээнд яаж л бол яаж хөрвөх боломж бүрдэнэ. Крипто гаргахад зардал багасгах, зах зээлийг хянах, дундын тоглогч нарыг арилгах гэх мэт олон давуу тал бий. Тиймээс Австрали, Лондон, Швейцар болон Гибралтарын Хөрөнгийн бирж гээд олон

томоохон уламжлалт бирж блокчэйн технологи руу шилжиж байна.

-Криптогийн хөгжлийн 5-10 жилийн төлөвийг хэрхэн харж байна вэ. Бид энэ нөхцөлд ямар чиг хандлагыг баримтлах нь дээр вэ?

-Би Монгол Улс тусдаа цахим хөгжлийн яамтай болоосой гэж хүсдэг. Учир нь бид цөөн хүн амтай, эдийн засаг жижигтэй боловч эргэлтэд оруулах байгалийн баялгийн нөөц ихтэй улс. Үүндээ олон улсын анхаарлыг татаж, хараанд нь орохын тулд эрх зүйн орчноо маш тодорхой бөгөөд хиймэл оюун, блокчэйн зэрэгт ээлтэй болгох хэрэгтэй. Бид хүссэн

хүсээгүй дэлхий нийтээрээ энэ чиглэл рүү явна. Ойрын ирээдүйд банкинд данс нээлгэх хүсэлгүй, дижитал токэнд хөрөнгө оруулалт хийдэг үе гарж ирэхээр байна. Банкууд энэ үеийнхнийг бүхлээр нь алдахвий гэсэн айдас тээж байгаа. Крипто валютыг эсэргүүцдэг Төв болон арилжааны банкууд сүүлийн нэг жилийн хугацаанд чадалтай блокчэйн хөгжүүлэгчдийг дэргэдээ авч блокчэйны газар, албыг байгуулаад явж байна. Мэдээж бүх нийтээрээ энэ шилжилтийг хийхэд цаг хугацаа шаардана, гэхдээ ойрын 5-10 жилд олон нийт дасан зохицсоноор нилээн жигдрэх байх.

-Энэ салбарт манай улс ямар давуу талтай гэж харж байна вэ?

-Манай улсын хүн ам цөөн, түүний ихэнх хувийг залуучууд эзэлж буй нь аливаа шинэ технологи хурдтай нэвтэрч, үр өгөөжөө хүртэх боломжийг олгодгоороо давуу тал. Үүнээс гадна бидний ажиллуулж буй Bitmonex крипто валютын бирж нь Монголоос гадны санхүүгийн зах зээлд оролцох үүд хаалгыг нээж өгч буйгаараа өөр нэг давуу тал бий болж байна. Хөрөнгө босгох хүсэлтэй ямар ч байгууллага манай платформоор дамжуулан санхүүжилт босгох бүрэн боломжтой.

-Та бүгд энэ ажлыг яагаад хөгжих нөхцөл нь бүрдсэн улсад биш Монголдоо эхлүүлэхээр шийдсэн бэ?

-Крипто валютын бизнес хийхэд тухайн улсынхаа орчин, нөхцөлийг сайн мэддэг, банк, санхүүгийн байгууллагуудтай ойр харилцаатай байх шаардлага гардаг. Орчноо сайн мэддэг байж олон улсын зах зээлд компаниудад цаг алдалгүй хөрөнгө оруулах эсвэл санхүүжилт босгох боломжийг олгоно. Үүнээс гадна Монголоос дэлхийд гарах сонирхолтой бизнесүүдийг дэмжих, блокчэйн технологийг нэвтрүүлэх зорилгоор анх бизнесээ эхэлсэн.

-Биткойн худалдаж аваад хохирсон хүмүүс цөөнгүй, энэ тал дээр та ямар бодолтой байдаг вэ?

-Олон хүн хохирсон нь үнэн. Гэхдээ биткойны 10 жилийн түүхийг хүснэгтээр харах юм бол 2017 оны арванхоёрдугаар сард 45 орчим хоногийн хугацаанд огцом өсөөд эргээд огцом унасан. Энэ өсөлт уналтын үеэр зөвхөн Монголд гэлтгүй дэлхий даяр худалдаж авсан хүмүүс FOMO (Fear Of Missing Out) буюу аливаа зүйлээс хоцрохоос айх классик жишээгээр мэргэжлийн бус алдаа гарган хохирсон байдаг. Тэгэхээр биткойн оршиж буй нийт 10 жилийн турш энэ богинохон үеэс бусад үед худалдаж авсан бүх хүнд ашигтай туссаныг харж болно. ■

Крипто валют бол доллар, юань, төгрөгтэй адил нэг төрлийн валют. Үндсэн зорилго нь ижил ч хамгийн том ялгаа нь мөнгө хэрэглэгчид өөрсдөө удирдах боломжтой гэдэгт л оршино

ТАНД ХЭРЭГТЭЙ
БҮХ ҮЙЛЧИЛГЭЭГ

LendMN

НЭГ
АППЛИКЕЙШНЭЭС

Togloom
Trade

Онлайн
дэлгүүр

Comedy
Lab

Алалц
Хож

Номын
худалдаа

Амралт,
зугаалга

Кино
тасалбар

Гадаад
аялал

UB
Comedy

Made in
Mongolia

Кино
тасалбар

TokTok
Delivery

Нислэгийн
тийз

Кино
тасалбар

Кино
тасалбар

Гар урлал

Үзвэрийн
билет

Цэцэг
хүргэлт

Кино
тасалбар

Хандив

Эрүүл
хүнс

Кино
тасалбар

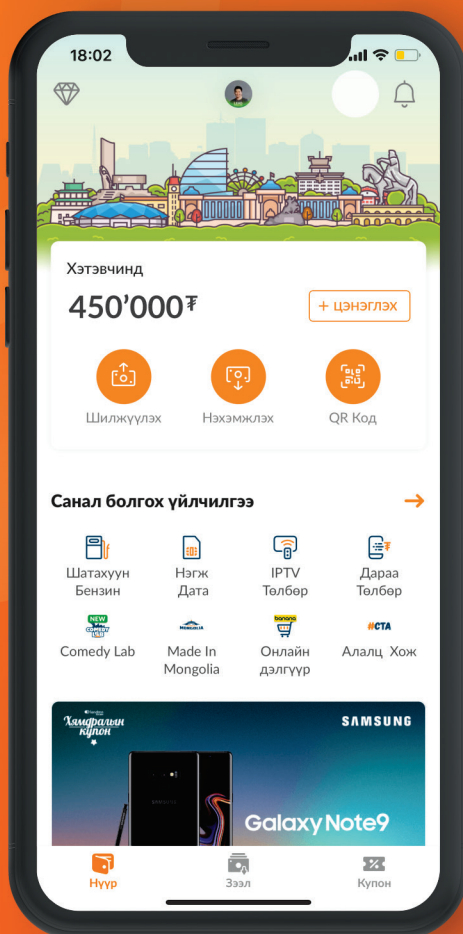
Өдрийн
хоол

Номин
Даатгал

Хаан
Даатгал

www.lend.mn

77070101

Үзэл бодол

О.Болдбаатар: “ЛэндМН”- ийнхэн Candy гэдэг шиг тусдаа мөнгө гаргахгүй

*“ЛэндМН”-ийн гүйцэтгэх захирал
О.Болдбаатартай цахим мөнгөний хэрэглээ
болон хууль эрх зүйн орчны талаар ярилцлаа.*

-Олон нийтийн дунд цахим мөнгөний хэрэглээ хэр зэрэг байна вэ?

-Гар утсан дээр цахим хэтэвч нээж, төлбөр тооцоо хийхийг цахим мөнгө гэж хэлж болно. Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хуульд цахим мөнгийг тодорхойлсон. Гэхдээ цахим мөнгө хаана, хэр зэрэг хэрэглээнд нэвтэрч, юунд ашиглаж байгаа нь л чухал. “ЛэндМН” утасны дугаараар нь бүртгэж, дансанд мөнгө байршуулдаг. Үүгээрээ candy-тай төстэй. Харин зарим финтек өөр газар байршсан мөнгийг удирдах систем хийснээ цахим мөнгө гэж нэрлэдэг. Манай зээлийн хэрэглэгчийн тоо 150 мянгад хүрсэн. Зээлийн хэрэглэгчийг дагаад цахим хэтэвчний хэрэглээ ч гэсэн өндөр байна. Хэдийгээр нэг удаагийн гүйлгээ мөнгөн дүнгээрээ их биш боловч цар хүрээгээр нь харвал чамлахаар биш. Өдөрт хийгдэж байгаа 20-оод мянган гүйлгээг задалж харвал 6-7 мянга нь зээл, төдий хэмжээний зээлийн эргэн төлөлт, бусад нь хувь хүн хоорондын болон бусад төлбөр

тооцооны гүйлгээ бий. Ингээд харвал цахим мөнгөний хэрэглээ нэлээн өргөн цар хүрээтэй байна. Одоогоор цахим хэтэвчийг ашиглаад 4000 орчим цэгээр бараа, үйлчилгээ худалдан авах боломжтой. Цаашдаа хэрэглээнд нэвтрүүлэх ажил бүр эрчимтэй хийнэ.

-Танайх шиг финтекүүдийн үйл ажиллагааг дэмжих хууль эрх зүйн орчны боломжийг хэрхэн хардаг вэ?

-Цахим мөнгө шинэ учир зохицуулах шаардлагатай зүйл олон бий. Хэрэглэгчээ таньж, мэдэх зохицуулалт нь банкны үйл ажиллагаа, цаасан дэвсгэртийн хэрэглээнд зориулсан хэвээрээ байна. Зохицуулах байгууллагууд шинэ гарч ирж буй үйлчилгээг өмнө нь баталсан хууль журмаараа зохицуулах гээд байгаа нь үйл ажиллагаанд хүндрэл учруулдаг тал бий. Уг нь энэ салбар нэлээд олон хууль журамтай, их том хүрээг хамарсан зохицуулалттай байх ёстой. Шинэ зүйл учраас цаашдаа хөгжих болов уу. ►

► Гадаадад бол sandbox буюу зохицуулалтын элсэн хайрцаг гэж бий. Ийм хайрцагт шинэ санаа, компаниудын үйл ажиллагааг туршиж, одоо байгаа хуулиар хязгаарлахгүйгээр тохирох зохицуулалт хийдэг.

Хятадад гэхэд төрийн дэмжлэгтэйгээр бүх төлбөр тооцоо QR-аар явж байна. Японд ч мөн QR нэвтрүүлэхийн тулд манай НӨАТ-ын буцаалттай төстэй шийдлээр худалдан авалтын буцаалт олгох замаар дэмжиж байна. Тиймээс цахим мөнгө QR хэрэглээнд нэвтрэх нь тодорхой. Өрсөлдөөн ч улам ширүүснэ. Хэн олон хэрэглэгчтэй, хэрэглэхэд хялбар, өртөг шингэсэн үйлчилгээ санал болгож байгаа нь тэсэж үлдэх болов уу. Цахим хэтэвчийн үйлчилгээний салбарт технологийн компаниуд маш их орж ирж байна. Үүний хажуугаар банкууд зүгээр суухгүй, цахим мөнгөний шийдлээ нэвтрүүлнэ. Тэгэхээр хэтдээ энэ зах зээл өрсөлдөөн ихтэй болно харж байна.

-Цахим мөнгөний хэрэглээг тодорхойлогчид хэн байх бол, ойрын ирээдүйд өрсөлдөөн хаашаа чиглэх вэ?

-Цахим хэтэвч нь яалт ч үгүй карт, бэлэн мөнгөний өрсөлдөгч юм. Хүмүүсийн хэдэн арав, зуун жил ашиглаж сурсан дадалтай өрсөлдөх хэцүү ч гэсэн технологи, гар утсанд суурилсан үйлчилгээнд төвлөрөх нь манай цаашид баримтлах гол бодлого. Гар утсаа ашиглан байрныхаа доод дэлгүүрээс гэрээсээ захиалга хийх гэх мэт цахим худалдаанд түлхүү ашиглаж, одоо байгаагаас ялгаатай сувгууд дээр төвлөрч байна. Цахим мөнгө бүх нийтийн хэрэглээ болох нь цаг хугацааны асуудал гэж харж байна. Хэдийгээр одоо зарим хүн төвөгтэй гэдэг боловч таван жилийн дараа гэхэд багаасаа гар утас, технологи ашиглаж сурсан залуу үе гол худалдан авагч, санхүүгийн шийдвэр гаргагчид болно. Тиймээс цаашид цахим мөнгөний гар утсанд суурилсан хэрэглээ өсөх нь тодорхой.

-Цахим мөнгөний хэрэглээг дэмжихэд төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг хэрхэн харж байна вэ?

-Цаашид санхүүгийн үйлчилгээг хялбар хүргэж, цахим мөнгөний хэрэглээг дэмжихийн тулд компаниуд, банкууд хамтарч ажиллах шаардлагатай. Одоо бол банк бүр өөр өөрсдийн гэсэн АТМ-тай байдагтай адил үзэгдэл финтекийн салбарт гарч ирж байна. Нэг үйлчилгээний цэгт гэхэд дор хаяж 3-4 QR байна. Энэ нь хэрэглэгчид их төвөгтэй байгаа юм. Тиймээс үүнийг жигдлэхийн тулд зохицуулалтын байгууллагаас шахалт үзүүлэх, үгүй бол компаниуд бүгдээрээ нийлээд нэг стандарт мөрдвөл их дажгүй шийдэл болох болов уу.

"ЛэндМН"-ийн хувьд Санхүүгийн зохицуулах хорооноос мөнгөн гуйвуулгын цахим төлбөр тооцооны зөвшөөрөлтэйгээр үйл ажиллагаа явуулдаг. Харин Монголбанкнаас манай үйл ажиллагааг Цахим мөнгөний журмын дагуу зохицуулалтад орох шаардлагатай гэж үзсэн тул бид цахим мөнгөний зөвшөөрөл авахаар бэлтгэж байна. Гэхдээ цахим мөнгөний зөвшөөрөл авлаа гээд одоогийн үйл ажиллагаа өөрчлөгдөхгүй. Бас candy гэдэг шиг тусдаа мөнгө гаргахгүй.

-Монголбанкны төлбөрийн системийн оролцогч болоход технологийн хувьд нэлээд өндөр шалгуур тавьдаг. Танай систем шаардлагыг нь хангаж байгаа юу?

- "ЛэндМН"-ийн цахим хэтэвчний системийг манай группын AND Systems Tech компани хөгжүүлсэн бөгөөд Монголд бусад байгууллагуудтай төрөл бүрийн холболт хийхэд түргэн шуурхай, саадгүй байдаг давуу талтай.

-Крипто валютыг та бүхэн өрсөлдөгч гэж хардаг уу?

-Цахим хэтэвчний хувьд крипто валютыг өрсөлдөгч гэж хардаггүй. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт крипто валютыг хүлээн зөвшөөрдөггүй тул энэ валютаар төлбөр тооцоо хийх нь хууль бус үйлдэлд орно. ■

Энэ салбар нэлээд олон хууль журамтай, их том хүрээг хамарсан зохицуулалттай байх ёстой

Үзэл бодол

М.Сайнбилэг: Дижитал шилжилтийн суурь зарчим нь интеграци буюу нэгдэл

Голомт банкны Мэдээллийн технологи хариуцсан захирал М.Сайнбилэгтэй дижитал шилжилтийн талаар ярилцлаа.

Голомт банкны Мэдээллийн технологи хариуцсан захирал М.Сайнбилэгтэй дижитал шилжилтийн талаар ярилцлаа.

-Цахим, онлайн, дижитал зэрэг ойлголтын ялгааг хэрхэн зөв гаргаж, ашиглах вэ?

-Энэ гурван ойлголтын ялгааг гаргахын тулд технологи, хэрэглээ болон бизнесийн өнцгөөс нь тайлбарласны үндсэн дээр бүрэн тодорхойлолт гарч ирнэ. Цахим гэдэг нь 1990 оны төгсгөлд манайд хэрэглээний түвшинд орж ирсэн ойлголт бөгөөд электрон гэсэн үгний орчуулга. Тухайлбал, цахим банк гэдэг нь пос машин эсвэл АТМ зэрэг электрон тоног төхөөрөмжид суурилсан банкны үйлчилгээ юм. Онлайн гэх ойлголт нь 2006 онд хэрэглээний түвшинд орж ирсэн бөгөөд энэ нь технологи талаасаа интернет сүлжээг ашигласнаар үйлчилгээний боломжийг өргөжүүлсэн. Бизнес талаасаа үйлчилгээний шинэ суваг гарч ирсэн гэж ойлгож болно. Үүнээс хойш 2015 онд дэлхий даяар дижитал гэх ойлголт бодит

хэрэглээ талаасаа гарж ирсэн бөгөөд энэ хүрээнд их өгөгдөл, зүйлсийн интернет, хиймэл оюун ухаан гэсэн гурван үндсэн технологи яригдана. Технологийн хувьд дижитал гэж хэлэгдэхийн тулд энэ гурвыг ямар нэгэн байдлаар заавал ашиглах шаардлагатай. Бизнес талаасаа энэ бол цоо шинэ бизнес загвар. Цахим, онлайн үйлчилгээ гарж ирэхэд үүнийг хувьсгалд тооцоогүй бол дижитал гэдэг нь цоо шинэ бизнес загварт шилжих нөхцөлийг бүх салбарт бүрдүүлж буйгаараа Аж үйлдвэрийн IV хувьсгал гэгдэж байна. Жишээ нь, хүн өглөө гэрээсээ гараад автобусны картаа ашиглана, кофе авч, үдийн цайнд ороод орой кино үзлээ гэж бодоход энэ бүх замнал нь тухайн хүний хэрэглээний мөр буюу өгөгдөл болж хадгалагдан үлддэг. Энэ замналд тулгуурлан бүтээгдэхүүн гаргах боломжтой бөгөөд үүнийг хэн нэгэн биш загварчилсан алгоритм өгөгдлийг ашиглан гаргаж байна. Нөгөө талаас хэрэглэгч өөртөө хамгийн тохиромжтой бүтээгдэхүүнийг өөрөө гаргаж байна гэсэн үг. Эндээс харахад харилцагчдад ил харагдаж байгаа бүтээгдэхүүн, үйлчилгээнээс гадна уг бүтээгдэхүүн үйлчилгээ гарах үйл явц, үүн дээр ажиллах ажилтнуудын сэтгэлгээ, байгууллагын соёл, дотоод газар, нэгж болон ►

Аливаа үйлчилгээ дижитал мөн эсэхийг үүний ард өрнөж буй үйл явц автоматжсан уу гэдэг энгийн шалгуураар хэмжиж болно

► харилцагч, хамтрагч байгууллагуудын системийн нэгдэл гээд маш том цар хүрээг дижитал гэх ойлголт хөндөж байгаа нь тодорхой харагдана.

-Манайд буй журмаар тодорхойлсон цахим мөнгө гэдэг ойлголт өнөөгийн нөхцөлд хэр тохиромжтой вэ. Төгрөгийн дижитал хувилбар гаргах шаардлага бий юу?

-Монгол Улс бүхий л зүйлийг гадны орнуудаас хуулбарлан нэвтрүүлж байгаа. Тэгэхээр цахим мөнгө гэдэг ойлголтыг юунаас хуулбарласныг сөхөж байж үндэслэлтэй тайлбар гарах байх. Энэ бол e-money гэдэг үгний орчуулга бөгөөд энэ утгаараа манайд одоо байгаа цахим мөнгөний тухай журам бол зөв гэж үзэж байгаа. Цахим мөнгө гэдэг бол дижитал, крипто валют биш. Крипто валют гэдэг нь үндэс сууриараа өөр ойлголт, технологи нь ч өөр. Миний бодлоор аливаа үйл явц алхам алхмаар явах ёстой. Заримдаа нэг технологийг ашиглаж амжаагүй байхад дараагийнх гарч ирэх тохиолдол бий. Энэ нөхцөлд шинэ гарч ирсэн рүү нь шууд үсэрчихье гэдэг санаа гардаг. Гэхдээ өнөөгийн нөхцөлд Монголбанкны баримталж буй байр суурийг зөв гэж үзэж байна. Одоогоор дэлхий дээр тийм ч олон улс крипто валют гаргаагүй бөгөөд энэ нь туршигдсан шийдэл болоогүй байна. Ийм нөхцөлд Монгол Улс өөрийн крипто валютыг гаргана гэх нь учир дутагдалтай. Үүнээс гадна суурь судалгаа хийгдээгүй, шаардлагатай дэд бүтэц нь байхгүй гээд олон хүчин зүйл байна. Аливаа шинэ зүйлийг гаргахад аль нэг байгууллага зохицуулах шаардлагатай бөгөөд зохицуулагч нь өөрөө чадамжтай байх хэрэгтэй. Манайд аливаа үйл явц удаан явагддаг нь үнэн. Гэхдээ л Монголбанк байрандаа зогсоогүй цахим мөнгөний журам гаргаж, анхны цахим мөнгө гарсан нь сайшаалтай. Харин хэрэглээ нь хэр дэлгэрэхээс хамаараад дараагийн алхмуудыг хийж болох байх гэж бодож байна. Цаашлаад крипто валютыг сонирхдог, дэмждэг хүмүүс манайд байгаа ч улсын хэмжээнд хэдэн хүн, ямар түвшинд байгааг харах нь зөв. Үүнд хамааралтай сонирхолтой тоо дурдъя. Манай нийт хүн амын 1.8 сая нь 18-аас дээш насныхан бол 63 хувь нь 35-аас доош насныхан. Монгол Улсад 4.2 сая гар утас байдгаас 2.7 сая нь ухаалаг утас бол фэйсбүүк ашигладаг 2.2 сая хүн бий. Үүний үндсэн дээр манайх дижитал шилжилтэд бэлэн

гэж үзэх хүмүүс байна. Гэтэл манай улсын хүн амын гуравны нэг буюу 29.7 хувь нь ядууралтай гэсэн статистик гарсан. Тэр хүмүүс ухаалаг утас авж чадах уу гэвэл үгүй. Өөрөөр хэлбэл, манайд 2.7 сая ухаалаг утас бий гэдэг нь хүн бүрт бий гэсэн үг биш бөгөөд зарим нь хоёр, гурван утастай эсвэл хэрэглээнээс гарсан байгаа. Мөн ухаалаг утастай, онлайн хэрэглээтэй хүн бүр дижитал шилжилт, крипто валютад бэлэн хүмүүс биш юм. Энэ бүх тоо, статистик огтлолцуулсны үндсэн дээр дараагийн алхмуудаа хийх хэрэгтэй. Иймд одоогоор крипто валютыг тодорхой зорилтот бүлгийн хүрээнд харах хэрэгтэй болохоос олон нийтийг тийш чиглүүлэх нь тохиромжгүй.

-Дижитал технологид суурилсан ямар үйлчилгээг танайх санал болгож байгаа вэ?

-Бид 2018 оноос “Сошиалпэй”, “Смарт банк”, “Интернэт банк”, “Өөртөө үйлчилэх” гэх мэт бүхий л сувгаа ашиглаж дижитал банкны үйлчилгээг харилцагчдадаа санал болгож байна. Үүний нэг жишээ нь Смарт банк аппликейшнд нэвтрүүлсэн “Хувийн санхүүгийн удирдлага” гэх модуль. Энэ үйлчилгээ нь машин сургалт дээр суурилсан алгоритмтай. Жишээ нь, сарын сүүлээр мөнгөгүй болох асуудал хүн бүрт тохиолддог бөгөөд юунд үрчихсэнээ мэддэггүй. Харин манай алгоритм мөнгөө юунд зарцуулсныг тань сануулах буюу та энэ сард зугаа цэнгэлд 200 мянгыг зарцуулжээ, үүнийхээ 50 мянгыг хуримтлалдаа хийсэн бол ирээдүйдээ хөрөнгө оруулалт хийх боломжтой байжээ гэдгийг автоматаар харуулснаар тухайн харилцагчийн хувийн санхүүг зөв зохион байгуулахад туслах зорилготой. Энэ нь цаагуураа Монгол Улсын нийгмийн асуудлыг шийдэхийг зорьж буй манай Үндэсний хуримтлал хөтөлбөрийг технологи ашиглан дэмжиж байгаа явдал юм.

-Танай “Сошиалпэй” дижитал хэтэвч бусад ижил төрлийн үйлчилгээнээс ямар ялгаатай вэ?

-Таны энгийн хэтэвчинд байдаг зүйлсийн юу ►

Одоогоор дэлхий дээр тийм ч олон улс крипто валют гаргаагүй бөгөөд энэ нь туршигдсан шийдэл болоогүй байна. Ийм нөхцөлд Монгол Улс өөрийн крипто валют гаргана гэх нь учир дутагдалтай

► нь тухайн дижитал хэтэвч гэж нэрлэгдэж байгаа хэтэвчинд байгаа эсвэл байхгүйг харьцуулаад үзчих. Тэгэхээр жинхэнэ утгаараа дижитал хэтэвч гэж хэлэгдэх аппликейшн манайд одоогоор байхгүй байна. Гэхдээ бид бүрэн болгохыг зорьж байгаа бөгөөд одоогоор энгийн хэтэвчинд байдаг зүйлсээс хамгийн олон зүйлийг дотроо агуулсан, тэдгээр нь олон улсын стандартад нийцсэн шийдлээр хийгдсэн нь “Сошиалпэй” гэж дүгнэж байгаа. Карт суурьтай төлбөр тооцоо хийх дэд бүтэц, буцаалт болон бусад процесстой холбоотой журам зохицуулалт бэлэн байгаа учир бид төлбөр тооцоонд карт суурьтай гүйлгээг ашиглах байр суурийг баримталдаг. Гэтэл данс суурьтай төлбөр тооцоо хийхтэй холбоотой асуудал дээр зохицуулалт байхгүй байна. Өөрөөр хэлбэл, алдаа гарган өөр данс руу шилжүүлэхэд нөгөө тал буцаахгүй гэвэл хаана ч гомдол гаргаад шийдүүлж чадахгүй нөхцөл үүснэ. Мөн бид хэрэглэгчдээс ямар нэг шимтгэл авахгүй гэсэн суурь зарчмаа хадгалж байна.

-Ижил төстэй төлбөрийн олон суваг бий болж байгаад, эдгээрийг нэгтгэж нэг систем эсвэл хэрэгсэл болгох тал дээр ямар байр суурьтай байдаг вэ?

-Нэгдэхийг бид үргэлж дэмжсээр ирсэн. Гэхдээ юун дээр нэгдэх вэ гэдэг нь асуудал болдог. Тухайлбал, QR кодыг нэг болгоё гэхээр бүгд тэгье гэдэг ч яг ийм стандарттай байя гэдэг дээрээ нэгдэж чаддаггүй. Учир нь эхнээс

нь өөр, буруу стандартаар явсан газруудад маш их зардал гаргаж системдээ өөрчлөлт хийх шаардлага гардаг. Хэн нэгэн нь буулт хийж, золиос гаргая гэхээр тэр эрх мэдэл нь гуравдагч хамааралтай болчихсон тул нэг төрлийн гарч чадахгүй тойрогт орчихоод байна. Иймэрхүү асуудал дижитал шилжилтийн явцад олон тохиолдоно. Тэгэхээр

одоо алдсан ч ирээдүйд анхнаас нь олон улсын стандартаар, нэг ойлголттойгоор сууриа зөв тавьж явъя гэдэг саналыг дэвшүүлж байгаа юм. Ингэсэн тохиолдолд нэгдэх маш амархан. Өөрсдөө аяндаа л нэгдчихэнэ. Дижитал шилжилтийн суурь зарчим нь интеграци буюу нэгдэл. Оролцогч талууд бүгд нэгдээгүй тохиолдолд ямар ч шинэ зүйл хийгээд нэмэргүй.

-Цаашид ямар чиглэлд явахаар төлөвлөж байгаа вэ?

-Бид энэ жил дижитал банкны үйлчилгээгээ нэг түвшнээр ахиулахын тулд смарт болон интернет банкны системээ шинэчлэхээр ажиллаж байгаа. Жишээ нь, өндөр настай хүмүүс смарт банкны үйлчилгээнээс ихэвчлэн шилжүүлэг хийх, үлдэгдэл харах цэсийг л ашигладаг. Тэр хүний нас, хийдэг үйлдэл нь бидэнд тодорхой байхад яагаад нэвтрээд ороход зөвхөн тэр үйлдлийг нь л шууд ашиглах боломжтой дэлгэц санал болгож болохгүй гэж? Өөрөөр хэлбэл, хэрэглэгчийн зан байдалд суурилан интерфэйс, ахисан түвшний анализ ашигласан функц гэх мэт шинэлэг зүйлийг уг өөрчлөлтөөрөө хийнэ. Бид хамгийн анх цахим, онлайн болон смарт банкны үйлчилгээг Монгол Улсад нэвтрүүлсэн бол дижитал банкны үйлчилгээг анхлан хүргэж салбартаа манлайлж буйгаа системээс гадна дотоод үйл ажиллагаандаа дижитал шилжилт хийж харилцагчдаа харуулахаар зорьж байна. Дижитал эринд дата бол хөрөнгө, үнэ цэн гэж үздэг ч хэрэглээ дутмаг байна. Харин бид өгөгдлийг байгууллагын бүхий л түвшний шийдвэр гаргалтанд ашиглах процессийг бий болгох, TQ буюу шинэ технологид дасан зохицох чадварын шалгалтыг шинэ ажилтнуудаас авдаг болох, харилцагч байгууллага, төрийн байгууллагуудтайгаа интеграц хийх гэх мэт дижитал шилжилтийн суурь шаардлагуудыг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байна. ■

Дижитал эринд дата бол хөрөнгө, үнэ цэн гэж үздэг ч хэрэглээ дутмаг байна

SocialPay төлбөр төлөх боломжтой боллоо

Үйлчилгээ нэвтэрсэн газрууд:

Тун удахгүй...

Та яг одоо QR кодыг уншуулан АППЛИКЭЙШН СУУЛГААРАЙ!

www.golombank.com 1800-1646

Үзэл бодол

Б.Габит: Цахим мөнгөний дараагийн үед шилжиж байна

Цахим төлбөр тооцоо, цахим мөнгөний шилжилтийн талаар Mongol Chat ХХК-ийн ТУЗ-ийн гишүүн Б.Габиттай ярилцлаа.

-Цахим мөнгө гэж юуг ойлгож, томъёолж байгаа вэ?

-Цахим мөнгө гэдэг ойлголт сүүлийн үед тренд болоод байгаа ч уг нь олон жилийн өмнө үүссэн зүйл юм. Өөрөөр хэлбэл, таны ашиглаж байгаа мөнгө бэлэн биш л бол цахим гэсэн үг. Бидний өдөр тутамдаа ашигладаг банкны карт бол цахим

мөнгөний хамгийн өргөн ашиглаж байгаа хэлбэр юм. Мэдээж бэлэн бус бүх төлбөрийн хэрэгслийг цахим мөнгө гэж нэрлэж болохгүй. Учир нь Төв банк болон холбогдох байгууллагуудын шаардлагыг хангаснаар цахим мөнгө бий болдог. Ингэж хязгаарлахгүй бол зах зээлд өөрийгөө цахим

гэж нэрлэсэн, ардаа бодит мөнгөөр баталгаажаагүй хуурамч цахим мөнгө эдийн засагт сөрөг үр дагавар авч ирнэ.

Өмнө нь цахим мөнгөний зөвшөөрөл зөвхөн банкуудад өгдөг байсан тул энэ нэр томъёог төдийлэн анзаардаггүй байлаа. Харин өнөө үед цахим мөнгөний зөвшөөрлийг зөвхөн банк гэлтгүй бусад финтек байгууллагад ч өгч эхэлсэн нь манай улс цахим мөнгөний хэрэглээний дараагийн үед шилжиж байна.

-Монголд цахим мөнгөний хэрэглээ, шилжилт ямар түвшинд байна вэ?

-Банкны картууд болон түүнийг уншуулдаг ПОС машинууд сүүлийн хэдэн жил элбэг болж, нийтийн хүртээл болсноор Монголд гэлтгүй дэлхийд цахим мөнгөний хэрэглээ эрс нэмэгдсэн. Улмаар бэлэн мөнгөний хэрэглээг эрчимтэй халж байна. Мэдээж бэлэн мөнгө бүр мөсөн хэрэглээнээс гаргал хугацаа шаардана. Гэхдээ бараг хүн бүр төлбөрийн карт ашиглаж байгааг харахад цахим мөнгө ямар хурдацтай тархаж байгаа нь ойлгомжтой.

Үүний зэрэгцээ финтекүүд цахим мөнгө гаргагч болсноор төлбөр тооцоо хийхэд улам хялбар, хурдан болж, цахим мөнгөний цаад мөн чанар өөрчлөгдөөгүй ч хэлбэр нь цаг үетэйгээ хөл нийлүүлж байна.

-Финтекүүдийг хөгжүүлэхэд хувийн хэвшлүүд болон төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг хэрхэн харж байгаа вэ?

-Төр бол эдийн засаг, мөнгөний бодлого болон хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалахад холбогдох хууль дүрэм, журмаа боловсруулан давхар хяналт тавих замаар ажиллаж байна. Энэ нь ч зөв гэж үздэг. Үлдсэнийг нь хувийн хэвшлийнхэн өөрсдөө хийж чадна. Одоо ийм л байдлаар ажиллаж байгаа. Хувийн хэвшлүүдийн хувьд хамтын ажиллагаа үүсэх нөхцөл нь харилцан ашигтай байх гэсэн ганц зарчим бий. Манай зах зээл шинэ учраас бүгд амбийцтай эхэлж байна. Яваандаа зах зээл дээр байр сууриа эзлээд эхлэхээр хамтын ажиллагааны талаар ярьж эхэлнэ. Энэ бол цаг хугацааны л асуудал.

-Монголд цахим мөнгөний үйлчилгээ, технологийн өрсөлдөөн ойрын жилүүдэд ямар байх бол?

Бидний хувьд ойрын таван жилд банк, финтек болон бусад байгууллага хамтран цахим мөнгөний салбарыг дараагийн шатанд гарган, нийтийн хэрэглээ болгож чадна гэж харж байна. Ингэж түншлэл үүсгэн хамтран ажиллахгүй бол шинэ зах зээлд нэгэндээ ашиггүй өрсөлдөөн бий болгож, дэмий цаг мөнгөө үрэх эрсдэлтэй.

Мөн зах зээлд хүлээн зөвшөөрөгдсөн хэд хэдэн ►

Цахим мөнгөний цаад мөн чанар өөрчлөгдөөгүй ч хэлбэр нь цаг үетэйгээ хөл нийлүүлж байна

► цахим мөнгө бий болж, тэдгээрийг Улаанбаатар хотын нийт хүн амын 30-аас багагүй хувь нь ашигладаг болох болов уу.

-Энэ чиглэлийн үйл ажиллагааг дэмжихэд бодлогын хувьд ямар шийдэл дэвшүүлэх вэ?

-Энэ талаар олон зүйл ярьж болох ч гурван санаа товчхон хэлье. Юуны өмнө цахим мөнгө болон бусад дижитал шинэчлэлд голлох хүний нөөц нь IT-ийн инженерүүд юм. Тэгэхээр энэ чиглэлийн хүний нөөцөө зөв бэлдэх, бэлдсэн хүмүүс нь Монголдоо сэтгэл хангалуун ажиллаж, амьдрах нөхцөл бүрдүүлэхэд төр, хувийн хэвшил хаа хаанаа анхаарах хэрэгтэй. Тэгэхгүй бол Монгол Улс хүний нөөц экспортолдог улс болж хувирна. Жишээ нь, энэ чиглэлээр манай Mongol Chat төслийн хөрөнгө оруулагчдын нэг Infinite Solutions ХХК бусад хөрөнгө оруулагчтай хамтран Монголын анхны IT-ийн “Нэст” хэмээх ахлах сургууль байгуулаад ажиллаж байна. Ингэснээр IT бол цаг гарган тусдаа сурдаг салбар биш яг л физик, хими, биологи шиг ахлах ангид заавал үзэх хичээл шүү гэдгийг эцэг эхчүүдэд ойлгуулж, тэд ч маш сайн хүлээн авч байна.

Мөн төрийн зүгээс энэ чиглэлийг харьцангуй эерэгээр хүлээн авч, дэмжих талаас нь ажиллаад эхэлсэн. Энэ эрчээрээ холбогдох хууль тогтоомж, журмуудаа илүү сайжруулан цаг үетэй нь нийлүүлж, цахим мөнгөний үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагуудаа цаашид ч дэмжиж ажиллах нь чухал. Эцэст нь, цахим мөнгө, цахим төлбөр тооцооны суурийг бий болгоход Төв банк болон арилжааны банкууд сүүлийн 20 гаруй жил ихээхэн хөрөнгө оруулалт хийсэн тул уг дэд бүтцийг түшиглэсэн байдлаар хамтран ажиллаж чадвал богино хугацаанд амжилтанд хүрнэ гэж харж байна.

-Цахим мөнгөний дараагийн хувьсал крипто валют гараад ирлээ. Энэ чиглэлээр Mongol Chat ямар нэг бодож төлөвлөсөн зүйл байгаа юу?

-Одоохондоо крипто нь цахим мөнгөний дараагийн үе гэж шууд ойлгоход учир дутагдалтай санагддаг. Крипто нь бэлэн бус төлбөрийн хэрэгсэл мөн боловч холбогдох байгууллагууд хүлээн зөвшөөрөх, цаанаа бодит хөрөнгөөр баталгаажуулах тал дээр хийх ажлууд бий. Гэхдээ тун удахгүй энэ асуудлууд жигдэрч, дэлхий нийтээр нэг ойлголттой болсноор “албан ёсоор” цахим мөнгө болно гэж найдаж байна. Ингэж чадвал цахим мөнгөний хамгаалалт найдвартай ажиллагаа болон хил хязгаараас үл хамааран ашиглах боломж нь нэмэгдэх давуу талтай. Бидний хувьд дэлхийн топ крипто

биржийн нэг болох Bittrex-тэй хамтын ажиллагаа бүхий Bitmonex компанийг хамтран байгуулж, крипто болон блокчейн технологийн чиглэлд хэд хэдэн төсөл эхлүүлсэн. Криптогийн талаарх ойлголт Монголд жигдрээгүй байгаагаас хэрэглэгчид алдаатай шийдвэр гаргах тохиолдол их байна. Иймд олон улсын том тоглогчтой хамтран зөв мэдээлэл түгээн, дотоодын төслүүдийг шууд дэлхийн зах зээлд гаргах гүүр болох зорилготой.

-Mongol Chat-ын цахим төлбөрийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний онцлог, давуу тал юу вэ?

-Одоогоор Mongol Chat нь зах зээлд гараад дөрвөн сар орчим болж байгаа ч хэрэглэгчдийн тоо 300 мянга болжээ. Бид дотоодын зах зээлд цахим хэтэвчийн бүх шаардлагыг гүйцэт хангасан “Утсан түрийвч” үйлчилгээ нэвтрүүлээд байна. Гол давуу тал нь ямар нэг хийсвэр данс цэнэглэх гэх мэт илүү үйлдэл хийлгүйгээр банкны картаа холбоод л болох юм. Mongol Chat-тайгаа холбосон картаараа төлбөр тооцоогоо хийж, өөрөөр хэлбэл, одоо байгаа банкны дэд бүтцийг ашиглаад цахим гүйлгээ хийнэ гэсэн үг. Ингэснээр хамгаалалт, найдвартай ажиллагаа, хэрэглэгчийн сэтгэл ханамж зэргийг дээд зэргээр хангаж, дэлхийн жишгийг эх орондоо нэвтрүүллээ. Үр дүнд нь танд биет хэтэвч хэрэггүй болж, картаа

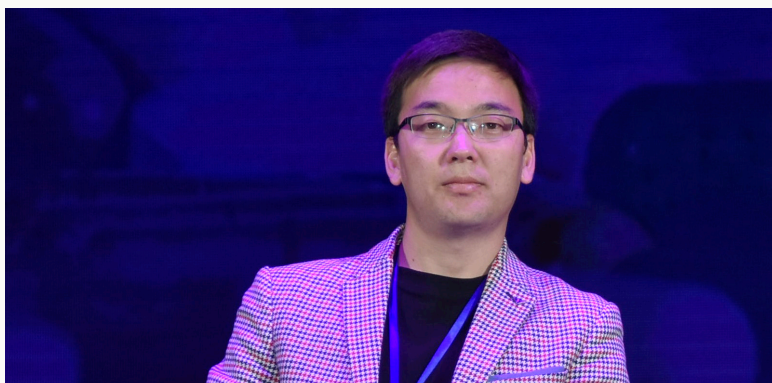
холбосон Утсан түрийвчээрээ л төлбөр тооцоогоо гүйцэтгэнэ. Дараагийн нэг онцлог гэвэл “Шидэт сканнер” гэх шинэлэг үйлчилгээг мөн Монголдоо анхлан нэвтрүүллээ. Үүний тусламжтай Mongol Chat-ын хэрэглэгчид манай гэрээт байгууллагуудад интернетгүй үед ч хормын дотор утсаа уншуулаад төлбөр тооцоо хийх боломжтой. Гэрээт байгууллагуудын тоо нэмэгдсээр байгаа бөгөөд бидэнтэй хамтран ажиллах боломж бүгдэд нээлттэй гэдгийг мөн дамжуулъя. Та бүхэн одоогоор “Өргөө” кинотеатр, “Интерном”, Good Price сүлжээ дэлгүүрт очоод “Утсан түрийвч” болон “Шидэт сканнер” үйлчилгээг авах боломжтой.

Эцэст нь дурдахад, цахим төлбөр тооцооны глобал тоглогчидтой бүх түвшинд яриа хэлэлцээ эхлүүлсэн нь нэлээд амжилттай явж байна. Ингэснээр гадаадад ч Mongol Chat-аа ашиглах боломж бүрдэхэд нэг алхам ойртох юм. ■

Бид дотоодын зах зээлд цахим хэтэвчийн бүх шаардлагыг гүйцэт хангасан “Утсан түрийвч” үйлчилгээ нэвтрүүлээд байна

Үзэл бодол

Б.Чулуунпүрэв: Эрүүл мэндийн салбарт шинэчлэл одоо л хийгдэх гэж байна

“Инсур” ХХК-ийн үүсгэн байгуулагч Б.Чулуунпүрэвтэй хувийн эрүүл мэндийн даатгалын тогтолцоонд хийж буй шинэчлэлийн талаар ярилцлаа.

-Хувийн эрүүл мэндийн даатгалыг боломж гэж анх яаж харсан бэ?

-Өнөөдөр Монгол Улсад хэн нэгэн өвдөөд, гэнэт их хэмжээний мөнгөний асуудал гарахад үүнийгээ давж чаддаггүй. Жишээлбэл, дундаж иргэн 1,032,000 төгрөгийн цалинтай, шимтгэл, зээлээ төлөөд цаана нь үлдэж буй 460 мянган төгрөгөөр амьдардаг. Ийм нөхцөлд 20-30 сая төгрөгийн эрүүл мэндийн хэрэгцээ гэнэт гараад ирэхэд хангаж чадахгүй байгаа юм. Ийм тохиолдолд хандив босгох, хулгай хийх, эд хөрөнгөө зарахад хүрдэг бол боломжгүй, мөнгөгүй нь амь насаараа хохирдог. Тэгвэл яагаад мөнгөний эсвэл тогтолцооны асуудлаас болж хүмүүс эрүүл мэнд эсвэл амь насаараа хохирох ёстой гэж? Ийм л байх ёстой мэт тогтсон буруу ойлголтыг эвдэх, эрүүл мэндийн эрсдэлээс хүмүүсийг хамгаалах зорилгоор хувийн эрүүл мэндийн даатгалтай уялдуулж бизнесээ эхлүүлэх санаа төрсөн.

- “Инсур” ямар зарчмаар ажилладаг вэ?

-“Инсур” нь даатгалын компаниуд болон

лоялти оноо гаргагчдыг холбох платформ. Энэхүү платформд даатгалын бүх компани анх удаа нэгдсэнээр даатгалын салбарт томоохон өөрчлөлт хийгдэж байна. Нөгөө талаас Candy цахим мөнгө, Redpoint ба U-Point хөтөлбөртэй хамтарч ажиллаж байгаа бөгөөд лоялти оноонуудаа ашиглах боломжийг олгож байна. Өөрөөр хэлбэл, өмнө нь аль нэг лоялти оноог зөвхөн тодорхой байгууллагуудаар үйлчлүүлэхдээ ашигладаг байсан бол одоо бүгдийг нь эрүүл мэнддээ зарцуулах боломжтой болгосон. Ингэхдээ оноогоор төлбөрийн 50 хувийг л хийхээр зохицуулсан бөгөөд цахим мөнгөөр эсвэл төгрөгөөр үлдсэн төлбөрөө хийгээд явах боломжтой. Тухайлбал, та сар бүр 20 мянган төгрөг оноо, мөнгө алинаар ч хамаагүй төлөөд жилдээ 20 сая хүртэлх төгрөгийн эмнэлгийн үйлчилгээ авах нөхөн олговрын эрхтэй гэх зэрэг багцаас сонгоод явах боломжтой. Бид улсын эрүүл мэндийн даатгал төлснөөр улсын эмнэлэгт үйлчлүүлдэг байсан бол Инсурээр дамжуулан даатгалд хамрагдсанаар улсын эсвэл хувийн аль ч эмнэлэгт төлбөргүй үйлчлүүлэх боломж бүрдэж байна. Бидний хувьд технологиудын нэгдсэн менежмент буюу эдгээр байгууллагын системийг нэгтгэж, холбон ажиллаж байгаа. Өөрөөр хэлбэл, эдгээр байгууллагад хоршин ажиллах боломж бүхий дэд бүтцийг бүтээж байна. Иймд ямар нэг цоо шинэ технологи эсвэл хиймэл оюун ухаан зэргийг ашиглаагүй. Одоогийн нөхцөлд ингэх боломж ч байхгүй. Учир нь бид эхлээд суурь дэд бүтэц, өгөгдөлтэй болж байж дараа нь хиймэл оюун ухаан зэрэг үйлчилгээг нэвтрүүлж чадна.

-Хувийн эрүүл мэндийн даатгалын хүртээмжийг нэмэгдүүлснээр улсын даатгалаас татгалзах хандлага бий болох уу?

-Бид улсын даатгалыг үгүйсгэж эсвэл буруутгаагүй. Би 10 жилийн турш хүн ам зүй, нийгмийн халамжийн бодлогын чиглэлээр

► судалгаа хийсэн. Эрүүл мэндийн болон нийгмийн даатгал хүнд сэдэв л дээ. Улсын эрүүл мэндийн даатгалын хураамж бага байдаг тул иргэдийн бүх эрүүл мэндийн асуудлыг шийдэхэд хүрэлцдэггүй. Үүнээс гадна өнөөдөр манай улсад тэтгэврийн насны 250 гаруй мянган хүн бий. Тэд улсын эмнэлгээр үйлчлүүлэхийн тулд 14-30 хоног хүлээж байж үзүүлдэг. Таван жилийн дараа гэхэд тэтгэврийн насныхны тоо 500 мянгад хүрнэ гэсэн судалгаа байна. Ингэснээр эмнэлгүүдийн ачаалал хоёр дахин нэмэгдэнэ гэсэн үг. Тэгэхээр 30-60 хоног хүлээдэг болох магадлалтай болж байна. Энэ нөхцөлд ажлаа хийгээд завгүй явдаг хэсэг бүлэг хүн улсын эмнэлгээс үйлчилгээ авч чадахгүйд хүрэх эрсдэлтэй. Цаг заваа хэмнэх үүднээс хувийн эмнэлгээс үйлчилгээ авах шаардлага гарах бөгөөд ингэснээр олж буй орлогоо тэр чигээр нь эрүүл мэнддээ зарцуулахад хүрнэ. Харин энэ асуудлаас сэргийлэх зүйл нь хувийн эрүүл мэндийн даатгалын тогтолцоо юм. Гэхдээ энэ боломж нээгдсэнээр улсын эрүүл мэндийн даатгал үгүй болохгүй, хамтдаа хөгжөөд явна. Хувийн эрүүл мэндийн тогтолцоог зөв хөгжүүлснээр улсын эмнэлгийн ачааллыг хувийн эмнэлгүүд рүү чиглүүлэн тэнцвэржүүлж өгнө. Гэтэл манай хувийн даатгалын байгууллагуудын санал болгож буй эрүүл мэндийн даатгал нь жилийн нэг сая орчим төгрөгийн үнэтэй байдаг. Сард 460 мянган төгрөгөөр амьдарч байгаа хүн ийм үнэтэй бүтээгдэхүүн авч чадах нь ховор байсан. Иймд бид олон хэрэглэгчийг татаж, нэг хүнээс авах хураамжийн хэмжээг багасгаснаар даатгалын бүтээгдэхүүний үнийг бууруулж чадсан. Ингэснээр боломжийн үнэтэй, бас лоялти оноонуудаа ашиглан авч болдог хувийн эрүүл мэндийн даатгалыг санал болгож байгаа юм. Бидний хэрэгжүүлж буй ажлыг олон улсад social enterprise буюу нийгмийн асуудлыг шийдэж буй бизнес загвар гэж нэрлэдэг. Дэлхий нийтээрээ ганцхан эдийн засгийн хөгжлөөр урагшлахаа больсныг Тогтвортой хөгжлийн зорилгуудаас харж болно. Эдгээр зорилгыг биелүүлсэн түвшнээр аливаа улсын хөгжлийг хэмждэг болжээ. Уг зорилгуудын гуравдугаарт заасан эрүүл мэндийг дэмжих гэсэн зорилгын хүрээнд бид ажиллаж байна.

-Ирээдүйд үйлчилгээгээ яаж өргөжүүлж, тэлэхээр төлөвлөж байна вэ?

-Дараа дараагийн хувилбаруудаараа бид даатгалын салбарын автомат андеррайтингийн буюу хэрэглэгчийн эрсдлийг тооцоолж, яг тухайн хэрэглэгчид зориулсан бүтээгдэхүүн гаргах үйлчилгээг нэвтрүүлнэ. Энэ нь жинхэнэ утгаараа хиймэл оюунд суурилсан үйлчилгээ болох юм. Манайх “Амазон” компанийн санал болгодог AWS үүлэн технологид суурилсан платформ болон machine learning ажлууд тодорхой хэмжээнд хийж байгаа. Мөн даатгалын компаниудтай хамтраад нөхөн төлбөрийн автоматжуулалтын процесс гэх дараагийн шатны үйлчилгээг хөгжүүлэхээр ажиллах болно. Энэ нь эмнэлэг, даатгалын компани хоорондоо мэдээллээ шуурхай солилцож хэрэглэгчид олгох нөхөн төлбөрийн хэмжээг тодорхойлсноор хэрэглэгч аливаа бичиг цаас, явдал чирэгдэлгүйгээр үйлчилгээг хурдан шуурхай аваад явах боломж бүрдэх юм.

-Эрүүл мэндийн даатгалын салбарт цахим шилжилтийг хийнэ гэсэн үг байх нь ээ?

-Тэгж хэлж болно. Үүнийг яагаад хийх шаардлагатай байна вэ гэвэл сүүлийн 20 гаруй жилийн түүхээ харах хэрэгтэй. Банкны салбар, мэдээлэл технологи, үүрэн холбооны салбарууд хэрхэн өөрчлөгдөж, одоо ямар түвшинд хүрчихээд байгаа билээ. Хэдхэн жилийн өмнө бидний одоо хэрэглэж буй ухаалаг утаснууд, IPTV, банкны цахим аппликейшн гээд бүгд огт байгаагүй шүү дээ. Гэтэл эрүүл мэндийн үйлчилгээг бид 10 эсвэл 20 жилийн өмнөхөөс өөрөөр авч чадаж байгаа бил үү? Уг нь эрүүл мэндийн салбарт шинэчлэлт хамгийн түрүүнд хийгдэх ёстой байтал тэгээгүй. Энэ салбарт бид дэндүү хоцрогдолтой байна. Нөгөө талаас 10 жилийн өмнө үүнийг хийсэн бол магадгүй хэн ч ойлгохгүй байсан. Тэгэхээр хүмүүсийн ойлголт сэтгэлгээ өөрчлөгдсөнөөр одоо л энэ шинэчлэлтийг хийх зайлшгүй нөхцөл бүрдсэн гэж хэлж болно. ■

“Инсур” ХХК 2019.09.30-ны өдөр албан ёсны нээлтээ хийсэн бөгөөд уг үйл ажиллагаа 1.2 сая үзэгчдэд хүрч, одоогийн байдлаар Insur application татан авалтын тоо 20.000-ыг давж, бүртгэлтэй хэрэглэгчийн тоо аль хэдийн 10'000-д хүрчээ

Сонирхолтой орчуулга

Бэлэн мөнгөгүй дэлхий буюу мөнгөний ирээдүй

Дэлхий ертөнц улам бүр дижитал болсоор байна. The End of Money номын зохиогч, Wired сэтгүүлийн редактор Давид Волманы үзэж буйгаар хүн төрөлхтөнд ухаалаг гар утасны үзүүлсэн хамгийн чухал нөлөө бол уг төхөөрөмж цахим хэтэвч, мөнгө шилжүүлж, төлбөр төлдөг санхүүгийн арга хэрэгсэл болж хувирсанд оршиж байгаа аж. Үүний үр дүнд банкны үйлчилгээ авах боломжгүй олон сая хүн санхүүгийн төрөл бүрийн үйлчилгээг хуруугаа ганц хоёр хөдөлгөөд л авдаг болжээ.

Цаасан мөнгө сүүлчийн нэг мянганы турш үнэ цэнийг бараа болон үйлчилгээгээр солих боломжийг хүмүүст олгож ирсэн. Гэвч өнөөгийн эрэлт хэрэгцээг хангах, хүмүүсийн шаардлагад нийцэх үүднээс мөнгөний системд шинэчлэлт шаардлагатай болжээ. Бэлэн мөнгөний ирээдүй аюулд (шинэчлэлд) өртөх нь тодорхой болж ирэв.

Бэлэн мөнгөний сул тал

Хууль бус үйл ажиллагаа эрхэлдэг хувь хүн, байгууллагын ашигладаг төлбөрийн гол хэрэгсэл бол бэлэн мөнгө. Авлига, хар тамхи болон хууль бус зэвсгийн наймаанаас эхлээд дээрэм, орон байрны хулгай зэрэг олон гэмт үйлдлийн өдөөгч, дамжуулагч нь бэлэн мөнгө болсоор ирсэн.

Хоёр дахь гол шалтгаан бол мөнгө үйлдвэрлэхэд гардаг зардал. Ялангуяа зоос, бага үнийн дүнтэй мөнгөн дэвсгэргийг үйлдвэрлэх, хэвлэх нь тухайн мөнгөний нэрлэсэн үнээс илүү зардалтай байдаг. Гуравдугаарт, бэлэн мөнгө нь далд эдийн засаг цэцэглэх үндэс суурийг тавьдаг. Татвараас зайлсхийх явдлын улмаас АНУ жил бүр 200 тэрбум ам.доллар алддаг бөгөөд энэ нь тус улсын ДНБ-ий нэг хувьтай тэнцдэг байна. Гэтэл хөгжиж буй орнуудад энэ тоо тун өндөр буюу 6-13 хувь байна.

Бэлэн мөнгийг үгүй хийх аргууд

Бэлэн мөнгөний эдгээр сул тал болон технологийн хөгжлөөс шалтгаалж төлбөр, тооцооны цоо шинэ хэрэгслүүд олон нийтийн хэрэглээ болж эхэллээ. Технологийн том компаниуд болох PayPal-ийн Ven-

mo, Ant Financial-ийн Alipay, Tencent-ийн WeChat, Go-Jek-ийн Go-pay зэрэг үйлчилгээ дэлхийн хамгийн их хүн амтай дөрвөн улсын олон зуун сая хүнийг бэлэн мөнгөгүйгээр гүйлгээ хийх, төлбөр төлөх боломж олгож буй. Засгийн газрууд ч бэлэн мөнгөгүй төлбөр тооцооны аргуудыг хөгжүүлэх чиглэлд арга хэмжээ авч эхэлжээ. Тухайлбал, Сингапурын Засгийн газар цахим төлбөрийн хэд хэдэн системийг дэмжиж ажиллана гэдгээ илэрхийлсэн. Тэдгээрийн нэг болох PayNow цахим төлбөрийн системийг Сингапурын Банкны холбоо хариуцаж нэвтрүүлснээс хойш тус улсад хийгдэж буй цахим төлбөр, тооцооны дүн 10 тэрбум сингапур доллароор нэмэгдсэнээс гадна АТМ-ээс авсан бэлэн мөнгөний хэмжээ 300 сая сингапур доллароор буурсан байна.

Швед, Энэтхэг, Бельги зэрэг улс мөнгөн дэвсгэртээс татгалзах арга хэмжээ нэгэнт авч эхэлсэн. Швед 100 хувь бэлэн мөнгөгүй дэлхийн анхны улс болох зорилготой бол Бельгийн хүн амын 93 хувь нь банкны карт эсвэл гар утсаараа төлбөр төлж, худалдан авалт хийдэг. Тус улс бэлэн мөнгөөр хийх төлбөрийн дээд хэмжээг 3000 еврогоор тогтоосон хууль хүртэл баталжээ.

Сингапурт өнгөрсөн оны арваннэгдүгээр сард болсон Singapore Fintech Festival арга хэмжээний үеэр Олон улсын валютын сангийн тэргүүн Кристин Лагард дэлхийн улсуудын Засгийн газрыг цахим мөнгө гаргах санааг дэвшүүлсэн юм. “Төв банкууд цахим мөнгө бий болгосноор санхүүгийн хүртээмжтэй байдал, төлбөр тооцооны аюулгүй байдал, харилцагчийн аюулгүй байдал дээшилж, хувь хүний нууцыг хадгалах боломжууд хангагдана” гэж тэрбээр хэлсэн билээ.

Төв банк ба цахим мөнгө

Санхүүгийн шинэлэг арга шийдлийг бий болгож хэрэгжүүлэхдээ Төв банк хувийн компани, стартапуудтай хамтрах талаар бодолцох хэрэгтэй гэж К.Лагард үзэж байна. “Давуу тал нь хэнд ч илэрхий. Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны үр дүнд хэрэглэгчийн төлбөр, тооцоо шуурхай, аюулгүй, бага зардалтай мөн өндөр нууцлалтай байх болно. Түүнээс ▶

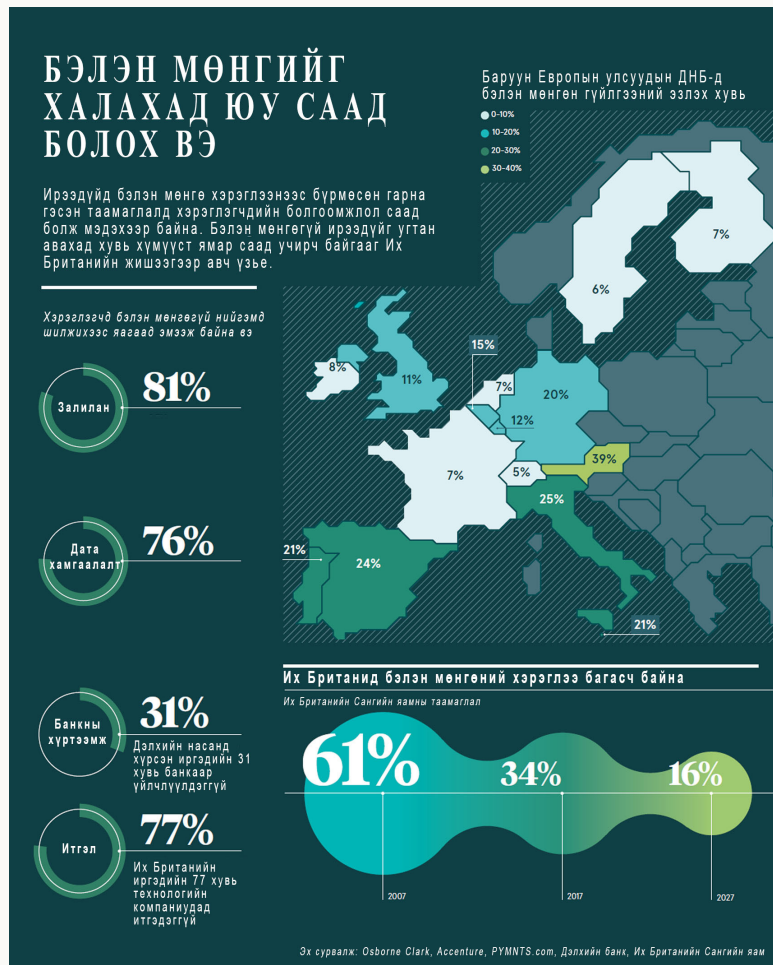
► гадна өрсөлдөөнийг илүү тэнцвэртэй, шударга болгож, инновацийг хурдасгах нэг хүчин зүйл болж чадна. Үүний зэрэгцээ банк эсвэл цахим мөнгөний үйлчилгээ нэвтрүүлэгч нь сүүлийн үеийн технологид тулгуурлан хэрэглэгч танд дээд зэргийн тав тухтай үйлчилгээ санал болгох юм” гэж К.Лагард өгүүлсэн. Та хүссэн, хүсээгүй Засгийн газрын дэмжлэгтэй цахим мөнгөний хэрэгслүүд (өндөр болон сул хөгжсөн эдийн засагтай улсуудад) бий болох нь зөвхөн цаг хугацааны л асуудал юм.

Харин Төв банкууд цахим мөнгө гаргах нь банкуудын бизнес моделийг сүйтгэж, улмаар санхүүгийн салбарт тогтворгүй байдал үүсгэх эрсдэлтэй гэж дэлхийн хамгийн том банкуудыг нэгтгэсэн байгууллага болох Олон улсын төлбөр, тооцооны банк (BIS) анхааруулж байна.

Крипто валютын ирээдүй

Цахим мөнгөний асуудалд Засгийн газар анхаарал хандуулах нь нууцлаг байдлыг эрхэмлэдэг компьютерийн мэргэжилтнүүд, төрөл бүрийн крипто валютын эздэд муу мэдээ мэт санагдаж болох юм. Гэвч энэ нь хяналтгүй, төвлөрсөн бус үйл ажиллагаатай маш олон төрлийн крипто валютыг харин ч олны анхааралд өртөх, улмаар нийтийн хэрэглээ болоход нь түлхэц болох магадлалтай. Ирээдүйд крипто валют хууль ёсоор цахим мөнгөтэй зэрэгцэн оршиж болох юм.

Хэрэв цахим мөнгийг крипто валюттай ямар ч асуудалгүй, зардал багатайгаар харилцан солилцдог болвол биткойн тэргүүтэй крипто валютуудыг албан ёсоор хүлээн зөвшөөрөх, улмаар интернэтийн уугуул валют болгох урьдач нөхцөл үүснэ. Ингэснээр крипто валют нь онлайн худалдаа, мөнгөн шилжүүлэг зэрэг онлайн ертөнцөд хийдэг бүхий л үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж эхлэх юм. Улмаар энэ нь банкаар үйлчлүүлдэггүй, үйлчлүүлэх боломжгүй олон зуун сая хүнийг дэлхийн эдийн засагт нэгтгэх боломжийг үүсгэнэ. Твиттерийн гүйцэтгэх захирал, мобайл төлбөр, тооцооны Square платформыг хамтран байгуулагч Жэк Дорсигийн бодлоор интернэтийн гол валют болох хамгийн гол “нэр дэвшигч” бол биткойн аж. “Биткойн интернэтэд төрсөн, интернэтэд шалгагдсан, интернэтийн бүтээгдэхүүн. Хэрэв интернэтийг улс, зах зээл, үндэстэн гэж авч үзэх юм бол заавал валюттай байх ёстой. Интернэтийг үндэстэн гэж авч үзэхээр юу нь сонирхолтой гээч. Интернэт бол дэлхий тэр аяараа юм. Тэгэхээр дэлхий нэг л валюттай болно гэсэн үг. Хооронд нь холбох нэг л зүйлтэй болно. Энэ нь надад тун сэтгэл хөдлөм,

сонирхолтой санагддаг” гэж Ж.Дорси ярьжээ.

Санхүүгийн хувьсгал тун удахгүй хүчээ авах нь зайлшгүй. Крипто валют үгүй болно гэж бодолтгүй. Эдүгээ биднийг анзаарч, сэхээрч амжаагүй явахад технологийн компаниуд (зарим улсын Засгийн газар) гар утастай хүн бүрийг бэлэн мөнгөгүй ирээдүй рүү хөтөлж эхлээд байна.

Крипто валют ба эдийн засгийн хямрал

Өмнө дурдсанчлан крипто валютыг төлбөр, тооцооны хэрэгсэл, интернэт орчинд валютын үүрэг гүйцэтгэхээс гадна өөр олон зорилгоор ашиглагддаг. Тухайлбал, инфляцийн хэмжээ нь хүн төрөлхтний түүхэнд байгаагүй өндөр түвшинд очиж, ард иргэдийнх нь амьдрал асар хүнд болсон Венесуэль улсын иргэд хадгаламжаа хамгаалах, орлого олох, төлбөр, тооцоо хийх үүднээс крипто валютуудыг, тэр дундаа биткойныг идэвхтэй хэрэглэх болсон. Гэвч Засгийн газар нь иргэдийнхээ санхүүгийн үйл ►

► ажиллагааг хянах, цагдах зорилгоор “Петро” нэртэй цахим мөнгийг 2018 онд танилцуулав. Ингэснээр крипто валютыг автократ хяналт, шалгалтын арга хэрэгсэл болгодог Засгийн газар болон эдийн засгийн хямрал, дарангуйллаас зайлсхийх арга хэрэгслээ болгосон иргэдийн өрсөлдөөн тус улсад өрнөж байна. Нөгөөтэйгүүр, Венесуэль дэх эл өрсөлдөөн нь бэлэн мөнгөнөөс цахим төлбөр, тооцооны үе руу шилжихэд гарч болзошгүй зөрчлийн томруулсан жишээ болж байгаа юм. Хүн бүхэн цахим мөнгө хэрэглэснээр хүссэн хүнтэйгээ хүссэн крипто валютаараа наймаалцаж эдийн засгийн эрх чөлөөгөө улам нэмэгдүүлэх үү эсвэл эсрэгээр төр, засаг нь иргэдийнхээ зоос бүрийг хянадаг “харанхуй эрин”-д орох уу гэдэг нь хариулт нэхсэн асуулт болж байна.

Крипто валют ба Иран

Иран улс крипто валют, блокчэйн технологийг АНУ-ын тавьсан хоригийг “аргалах” зорилгоор ашиглаж эхэлсэн. Тус улсын Төв банк энэ оны эхээр крипто валютын тухай хуулиа шинэчилснээс гадна алтны нөөцөөрөө баталгаажуулсан PayPal нэртэй үндэсний цахим мөнгө гаргах гэж буйгаа зарласан юм. Мөн биткойныг риалаар (Ираны үндэсний мөнгөн тэмдэгт) сольж болдог биткойны анхны АТМ-ыг дөрөвдүгээр сард ашиглалтад оруулав. Газрын тосны экспортод нь АНУ хориг тавьсны улмаас Ираны эдийн засаг сүүлийн жилүүдэд суларсан ч тус улс эл хоригт дасан зохицох арга олсоор байгаа юм. Тэр ч зорилгоор Иран өнгөрсөн онд ОХУ, Арментай блокчэйн технологийн тал дээр хамтран ажиллах гурван талт гэрээ байгуулж, БНХАУ, Европын зарим улстай энэ тал дээр илүү гүнзгий хэлхээ холбоо үүсгэхээр ажиллаж байна.

Крипто валют санхүүгийн эрх чөлөөнд хүргэх үү

Ямарваа арга хэрэгслийг хүмүүсийн дунд өргөн хэрэглээ болох эсэхийг мэдэх нэг шилдэг арга бол хэн хориглохоор хичээж буйг мэдэх юм. Крипто валют, тэр дундаа биткойн ашиглахыг Алжир, Египет, Марокко, Боливи, Эквадор, Саудын Араб, Бангладеш, Пакистан, Хятад, Тайван зэрэг ардчилсан бус засаглалтай улсад хориглодог. Гэтэл үүний эсрэгээр эдийн засгийн эрх чөлөө багатай улсуудад биткойны хэрэглээ жил ирэх тусам эрчимтэй нэмэгдэж байгаа юм. Тэдгээр улсын жагсаалтад Венесуэль, Беларусь, Казахстан, Египет, Чили, Аргентин дээгүүр бичигддэг. Гэхдээ эдгээр улсад хийгдэж буй шилжүүлгийн дүн тун бага учир эрх баригчид, том компаниуд бус ихэвчлэн жирийн иргэд ашиглаж байна гэж шинжээчид үзэж буй.

Хэдий биткойн эдийн засгийн хавчигдмал, хязгаарлагдмал байдалд буй хүмүүсийн хувьд гол сонголт нь байж болох ч цөөнгүй сорилт бий. Хувийн нууцлал (биткойн хаягны эзэн илэрвэл бүх гүйлгээ нь ил болж сүлжээнд байгаа бүх хүнд харагдах эрсдэлтэй), интернэтийн хүртээмж (зарим улсад интернэт хатуу чанд хяналтад байдаг), технологийн мэдлэг сул (крипто валютыг хэрэглэхэд хялбар, аюулгүй болгох шаардлага бий) зэрэг анхаарал татахуйц асуудал бий. Гэхдээ тэдгээр сорилтыг шийдвэрлэхийн төлөө технологичид, дизайнерууд, идэвхтнүүд чармайн ажиллаж буй нь сайн мэдээ юм.

Мөнгөний шинэ давалгаа

Нөгөөтэйгүүр, цахим мөнгөний зарим сул талаас шалтгаалж шинээр бий болж буй технологиуд санхүүгийн ертөнцөд цоо шинэ шийдлийг ч санал болгох магадлалтай. Эдгээрийн эн тэргүүнд хиймэл оюун, автоматжуулалт орж байна. Томоохон компани болон тэрбумтнууд хиймэл оюун болон робот техникийн салбарт ихээхэн хөрөнгө оруулалт хийх болсноор зарим нааштай үр дүн харагдаж эхэллээ.

Цаашдаа цахим мөнгөний хэрэглээ, төрөл нэмэгдсэнээр хоорондоо хөрвөх боломжтой төрөл бүрийн цахим мөнгө хадгалдаг түрийвч бий болох юм. Хөрөнгө оруулах болон бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ авах шийдвэр бие дааж гаргах зэргээр өөрийгөө удирддаг маш ухаалаг түрийвч бий болох цаг тун ойртсон гэж технологийн салбарын шинжээчид үзэж байна. Түүнчлэн робот зөвлөхийн үйлчилгээ нэгэнт эрэлттэй бизнес болжээ. А.Т.Кearney зөвлөх компанийн таамаглаж буйгаар хиймэл оюун ухаанаар “зэвсэглэсэн” робот-зөвлөх үйлчилгээний салбарт 2020 он гэхэд 2.2 триллион ам.доллар эргэлдэх аж. Робот зөвлөх нь алгоритмд үндэслэсэн, хүний оролцоогүйгээр онлайн орчинд санхүүгийн зөвлөгөө эсвэл хөрөнгө оруулалтын удирдлагаар хангадаг үйлчилгээ юм.

Кибер аюулгүй байдлыг хангах шийдлүүд улам боловсронгуй болсоор байгаа ч дижитал ирээдүй ямархуу байхыг тодорхой хэлэх боломж хараахан алга. 20 жилийн дараа дэлхий даяар бэлэн мөнгө хэрэглээнээс бүрмөсөн гарсан байхыг үгүйсгэхгүй. Гэхдээ үүний тулд хүний хувийн нууц, санхүүгийн аюулгүй байдлыг хангасан шийдлүүд болон дэд бүтэц бэлэн байх ёстой юм. Ямартай ч ирэх 20 жил мөнгөний талаарх олон сая хүний хэвшмэл ойлголтод ихээхэн өөрчлөлт гарсан он жилүүд байх нь тодорхой байна. Цахим мөнгө хэдий олон сул талтай боловч бүгдийг хамарсан тэрхүү эрс өөрчлөлтийн салшгүй хэсэг байх болно. ■

БИТКОЙН БОЛОН ЦАХИМ МӨНГӨ

ДИЖИТАЛ БОЛОВЧ ЯЛГААТАЙ

Хоёул дижитал гэдгээс гадна биткойн, цахим мөнгө өөр олон талаараа ижил төстэй. Цахим мөнгө нь Засгийн газраас гаргасан, төвлөрсөн зохицуулалттай доллар, евротой харилцах нэг төрлийн механизм юм. Үүгээрээ кредит карт, дебит карт, PayPal-тай адил. Харин биткойн бол нэгдсэн удирдлагагүй, нэрээ нууцалж гүйлгээ хийдэг, зах зээл нь тогтворгүй учраас харилцагч нартаа эрсдэл учруулдаг бие даасан виртуал мөнгө юм.

БИТКОЙН БОЛОН ЦАХИМ МӨНГӨ ЯАЖ АЖИЛЛАДАГ ВЭ

1 Гүйлгээ эхлүүлэх

Биткойн: Хэрэглэгч онлайн арилжаагаар мөнгөө биткойн болгон хувиргах бөгөөд биткойн хэтэвчинд хадгална.

Цахим мөнгө: Хэрэглэгч тодорхой хэмжээний цахим мөнгөө мобайл хэтэвч дэх ижил үнийн дүнтэй мөнгөөр сольно.

2 Төлбөр төлөх

Биткойн: Худалдан авалт хийхийн тулд биткойны сүлжээнд байгаа олборлогч руу шифрлэсэн түлхүүр бүхий хүсэлт илгээнэ.

Цахим мөнгө: Төлбөр хийх мөнгөн дүн болон хүлээн авагчийн дансны шаардагдах мэдээлэл оруулж гүйлгээ хийгдэнэ.

3 Гүйлгээг баталгаажуулах

Биткойн: Биткойны төвлөрсөн бус, бие даасан олборлогчдоос бүрдсэн сүлжээ нь бүртгэл тооцооны дэвтэртэй (master ledger) бөгөөд энэ нь гүйлгээ тус бүрийг баталгаажуулдаг. Баталгаажуулсны дараа мэдээллийг бүх хэрэглэгч рүү илгээж, дэвтрийн мэдээлэл шинэчлэгдэнэ.

Цахим мөнгө: Мобайл эсвэл цахим гүйлгээ хийгдсэн тухай мэдээлэл хэрэглэгчийн гар утас эсвэл цахим шууданд ирнэ. Тухайн цахим мөнгийг гаргасан байгууллагад бүх гүйлгээний мэдээлэл, хэрэглэгчийн балансын мэдээлэл байна.

БИТКОЙНЫ ТУХАЙ ТОВЧ

Биткойн гэж юу вэ?

Харилцагчаас харилцагчийн хооронд арилжигддаг виртуал мөнгө

Хэн хариуцдаг вэ?

Төвлөрсөн удирдлага, хяналт байхгүй. Гүйлгээ бүрийг биткойн хэрэглэгчдийн компьютер багтсан сүлжээ бүртгэж, баталгаажуулна.

Ямар үнэтэй вэ?

Эрэлт, итгэлцэлд суурилж ханш нь хэлбэлздэг.

Нууцлалтай юу?

Ихэнхдээ хэрэглэгчийн нэр нууц байдаг. Сүлжээнд байгаа бүх хүнд харагддаг боловч эзнийг нь таних боломжгүй гүйлгээний "хаяг"-ийг хэрэглэгч үүсгэдэг.

Гүйлгээнд ямар хэмжээтэй байдаг вэ?

Биткойны байж болох нийт хэмжээ нь 21 сая ширхэг.

Хэзээ бий болсон бэ?

2009 онд.

Хэн бүтээсэн бэ?

Одоогоор хэн биткойныг бүтээсэн нь тодорхой биш.

Биткойныг хэн хэрэглэдэг, хүлээн зөвшөөрдөг вэ?

Интернэтэд холбогдсон, санхүүгийн албан ёсны үйлчилгээ авах боломжтой хүмүүс биткойныг ашиглаж болно. Цөөн тооны улс, бизнесийн байгууллага биткойныг бараа, үйлчилгээний төлбөрт авахыг хүлээн зөвшөөрдөг.

ЯЛГААГ ТОДОРХОЙЛВОЛ

	Биткойн	Цахим мөнгө
Хүртээмж	Зөвхөн интернэтэд холбогдсон хүн ашиглана	Гар утас зэрэг төхөөрөмж, агентын сүлжээ шаардлагатай
Үнэ цэн	Систем дэх хангамж, эрэлт, итгэлцлээс шалтгаална	Гүйлгээн дэх мөнгөний үнэ цэнтэй ижил
Хэрэглэгч	Нууц	Хэрэглэгчийг тодорхойлох FATF стандартыг мөрддөг
Үйлдвэрлэл	Сүлжээн дэх хэрэглэгчид математикийн аргаар үйлдвэрлэдэг (олборлох)	Тухайн цахим мөнгийг гаргагч нь гүйлгээн дэх мөнгөтэй ижил үнээр бий болгож, зах зээлд гаргана
Эрхлэн гаргагч	"Олборлогч" гэгддэг хөгжүүлэгчид	Хууль ёсоор үүсгэн байгуулагдсан цахим мөнгө гаргагч байгууллага
Зохицуулалт, хяналт	Байхгүй	Төвлөрсөн хяналттай буюу төв банкны зохицуулалттай

Байр суурь

Д.ЦОГТБААТАР

УИХ-ын гишүүн, Гадаад харилцааны сайд

Цахим элчин сайдын яам байгуулах ажил эхэлсэн

Цахим элчин сайд яамыг түшиглэн цахим дипломат ажиллагааг хөгжүүлэх, худалдааны төлөөлөгчийн газар байгуулах, нийгмийн сүлжээгээр дамжуулан Монголыг сурталчлах ажил боловсруулалтын шатанд явж байна. Өнгөрсөн жил гэхэд Монгол Улсын Элчин сайдын 17 яамны

Facebook хуудсыг тус компаниас албан ёсоор баталгаажуулснаар хилийн чанадад суугаа монголчууд маань найдвартай эх сурвалжаас цаг алдалгүй шаардлагатай мэдээллээ авах боломжтой болсон. Цахим элчин сайдын яам байгуулах ажил блокчейнд суурилж байгаа тул технологиос шалтгаалан бага зэрэг удаашралтай байна. Бүхэл бүтэн улсын Гадаад харилцааны яам учраас энэ ажилд гаднын мэргэжилтнүүдийг оролцуулахаас илүү дотоодын боловсон хүчнээ түших бодлого баримталж байгаа. Цахим элчин сайдын яам байгуулах ажлаа үр дүнд хүргэхээр зорьж зүтгэж байна. Энэ ажил биелэлээ олвол Монголын гадаад харилцаа, эдийн засаг, гадаад худалдаанд эерэг үр дүн гарна. Заавал гадаадад төлөөлөгчийн газраа нээхгүйгээр технологийн тусламжтай гадаад худалдаа эрхэлдэг компаниуд бий. Үүнтэй адил Гадаад харилцааны яам ч гэсэн бүрэн цахим шилжилт хийснээр хүрч ажиллаж чадахгүй байгаа маш олон газартай интернэтийн орон зайгаар харьцаж, компаниудыг татаж оролцуулах боломж нээгдэнэ гэж бодож байна. Манай улс цахим шилжилтийн талаар ид ярьж байна. Саяхан ЗГХЭГ-ын дарга Л.Оюун-Эрдэнээр

ахлуулсан төлөөлөгчид Эстонид туршлага судлаад ирсэн. Эстонийн засаглалын систем нь Гадаад харилцааны яам дээр хэрэгжүүлэхээр зорьж байгаатай яг адил. Гадаад яамны хувьд энэ шилжилтийн концепцийг боловсруулаад, гүйцэтгэлдээ хэдийнэ орсон. Үүнийг бүхэл бүтэн улсын хэмжээнд хэрэгжүүлэхэд маш их цаг хугацаа шаардах учраас зөвхөн хариуцсан яамаараа л хэрэгжүүлж эхлээд байсан юм. Харин одоо бол Засгийн газрын түвшинд анхаараад, холбогдох хуулиудаа боловсруулж, УИХ-д заримаас нь өргөн барьсан. Хэдийгээр бид арай түрүүнд ажлаа эхлүүлсэн ч Монгол Улсын цахим шилжилттэй яг цоож, түлхүүр нийлж буй мэт эвтэйхэн таарч байна. Гэхдээ боловсруулалт, гүйцэтгэлийн явцад алдаа оноо гарч байна. Тухай бүрт нь сайжруулаад, шийдээд л ажиллаж байгаа. Блокчейн бол мэдээллийн технологийн салбарт гарч ирсэн хамгийн том шинэ ололтуудын нэг, эдийн засгийн хэрэглээ нь ч маш их. Өнөөгийн яриад байгаа крипто валют энэ технологид сууриалаад гарч ирсэн. Мэдээж крипто валютын хувьд асуудал өөр. Крипто валютын арилжаанд хүмүүс өөрсдөө эрсдэлээ үүрдэг. Тиймээс энэ бол хожихдоо хожиж, алдахдаа алддаг арилжаа

гэдгийг маш сайн ойлгох хэрэгтэй. Ердийн валют бол бодит эдийн засгийн маш олон өгөгдөхүүнтэй уялддаг учраас тодорхой хэмжээгээр ханшийн хэлбэлзэл, эрсдэлийг тооцоолох боломжтой. Харин крипто бол огт өөр өгөгдөхүүн дээр үндэслэж тооцоо хийдэг учраас бүх нийтээр орох зүйл биш. Нөгөөтэйгүүр, арилжаа хийж сурсан хүмүүсийн хувьд шинэ боломж. Крипто бол анхнаасаа цахим хэлбэрээр гарч ирсэн валют. Гэвч үйлдвэрлэл, нийлүүлэлт, эрэлтийн зах зээлтэй шууд уялдаатай биш учраас хэрэглэж сурах, ханшийн өөрчлөлтийг тооцоолохын тулд огт өөр түвшний мэдлэг ойлголт хэрэгтэй юм. Тиймээс ч Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хорооноос маш өндөр эрсдэлтэй гэж иргэдэд анхааруулж байсныг би маш зөв гэж боддог. Гэхдээ бид энэ талын орчноо бүрдүүлж амжаагүй байхад гаднаас түрээд ороод ирэх нь. Facebook компани блокчейнд суурилсан крипто валют гаргахаар бэлдэж байгаа нь цаашдаа төлбөр тооцооны хэрэгсэл энэ чиглэлд хөгжих болов уу. Тиймээс цаг үетэйгээ хөл нийлүүлье гэж байгаа бол эртнээс хууль дүрмээ боловсруулж, энэ чиглэлийн хөрөнгө оруулагчдыг татах боломжоо нээх ёстой. ■

А.УНДРАА

УИХ-ын гишүүн, Тогтвортой хөгжлийн зорилгын дэд хорооны дарга, Цахим бодлогын түр хорооны гишүүн

Цахим мөнгөний талаар нийгмийг хамарсан хэлэлцүүлэг өрнүүлэх нь чухал

Цахим мөнгө гэдгийг яаж тодорхойлохоос олон зүйл хамаарна. Цахим мөнгө гэдэгт цахим хэлбэрээр хийгдэж буй мөнгөн гүйлгээ эсвэл биткойн болон бусад койн, Монголбанкнаас хүлээн зөвшөөрөгдсөн монгол төгрөгийг орлох мөнгөн хэрэгсэл буюу sandy зэргийн чухам алийг нь оруулж ойлгохоо зөв тодорхойлох шаардлагатай гэж харж байна. Өнгөрсөн хавраас хойш энэ чиглэлээр хэд хэдэн хурал зөвлөгөөн, бизнес уулзалт, дугуй ширээний ярилцлага зохион байгуулсан. Энэ төрлийн зах зээл хөдөлгөөнд орж, тал бүрийн тоглогчид уг

асуудлаар нухацтай ярилцаж байгаа нь сайшаалтай. Тухайлбал, финтекийн хурлуудад оролцож буй панелистуудын ярианаас цахим мөнгө, цахим төлбөрийн хэрэгслийн тухай ойлголтууд нэлээд тодорхой болж байна. Цахим мөнгө, цахим төлбөр тооцооны чиглэлээр уламжлалт санхүүгийн салбарын оролцогчид шинэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээ гаргахаас гадна үүрэн холбооны оператор, технологийн компаниуд тоглогч болж байна. Олон улсын үндэстэн дамнасан цахим мөнгөний хэрэгслийг интернет орчинд хэн ч, хаанаас ч авах бололцоотой учраас яг тэнд ямар нэг зохицуулалт хийхэд хүндрэлтэй байна. Хил хязгааргүйгээр явагдаж буй эдгээр гүйлгээнд зохицуулалт хийж, хяналт тавих субъект нь хэн байх, өрсөлдөөн ямар хэлбэрээр явах зэрэг нь манайд төдийгүй бусад улсад тулгамдаж буй асуудал. Зарим оролдлого бүтэлгүйтэх тохиолдол байна. Тэгэхээр зохицуулж болох асуудал мөн эсэхийг глобал түвшинд бас тавьж болно. Дэлхийн томоохон хөрөнгө оруулалтын банкуудын шинжээчид ч хоорондоо маргаж байна. Зохицуулалт угаасаа боломжгүй гэдэг онол дэвшүүлээд, түүнийгээ тайлбарлахыг зорьж байхад нөгөө хэсэг нь заавал зохицуулах хэрэгтэй гэж улайрч байна. Манай нөхцөлд учрах эрсдэлд бид мөн бодитой үнэлэлт, дүгнэлт өгөх хэрэгтэй. Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр энэ чиглэлийн мэдээлэл түгээх, ялангуяа

мэргэжлийн түвшний байр сууриар илэрхийлж, нийгмээ хамарсан хэлэлцүүлэг өрнүүлэх бололцоо олгоно гэдэг асар чухал. Нөгөөтэйгүүр, хөрөнгө оруулагчдын чуулган, дугуй ширээний уулзалтууд, мэргэжлийн хүмүүсийн зөвлөгөөн зохион байгуулж, зөрүүтэй маш олон санал, байр суурийг гаргаж тавьж, өргөн хүрээнд ярилцаж байж шийдэл олно. Тэгэхээр эрсдэлээ тодорхойлохын тулд эхний ээлжинд ямар эрсдэл байж болохыг бүхий л өнцгөөс гаргаж тавих хэрэгтэй. Дараа нь эрсдэлээ эрэмбэлэх нь чухал. Дотоод эрсдэлийн хувьд зах зээл нь жижиг учир маш хурдан ханана. Төгрөгийн ханшийг тогтворжуулахад туйлын амаргүй, эдийн засгийн өсөлт болон инфляцид хэт мэдрэг, алтны роялти татвар гэхэд алт тушаалт, гадаад валютын нөөцөд шууд нөлөөлдөг. Тиймээс манай дотоод орчин туйлын эмзэг гэж би хардаг. Кripto валют дээр ч гэсэн урьдчилж таамаглаагүй эрсдэл үүслээ гэхэд зах зээлд цохилт болох аюултай. Хэрэв зөв явж чадвал цахим мөнгөний шилжилт бидэнд цоо шинэ цаг үеийг авчрах бололцоотой. Олон улсын анализыг харахад зарим улс цахим мөнгө, цахим санхүүгийн хэрэгслүүдээс болгоомжилж, хэт хааж боосон шинжтэй байгаа нь магадгүй манай улсад боломж бий болгож мэдэх юм. Энэ чиглэлийн чөлөөт бүс, эсвэл тодорхой зохицуулалттай орчин бий болгох замаар компаниуд койн гаргаж, туршилт хийх, зах зээлд нэвтрүүлэхэд тодорхой

шалгуур тавих зэргээр дэмжиж болно байх. Энэ тал дээр Эстони улсын туршлага жишиг болохуйц хөгжлийн загвар болдог. Харин хууль эрх зүйн орчин бол маш түүхий гэж хэлж болно. УИХ-ын дэргэд байгуулагдсан Цахим бодлогын түр хорооны нэг хийх ажил нь Цахим мөнгөний хууль эрх зүйн бүрэн дүүрэн орчин бүрдүүлэх гэж ойлгодог. Энэ хороонд орж ажиллаж байгаагийн нэг зорилго ч бас энэ. Энэ ажилд хууль, дүрэм журам хэрэгжүүлэх үүрэгтэй институциуд болох Монголбанк, СЗХ-ны үүрэг оролцоо өндөр, мөн зах зээлийн тоглогчдын байр суурь чухал. УИХ-ын гишүүд, Цахим бодлогын түр хороотой энэ асуудалд нээлттэй хамтран ажиллахыг урьж байна. Бид хүссэн эсэхээс үл хамааран крипто валют нэвтэрч байна. Монгол Улсын иргэд, компаниуд, эсвэл манай улсад оршин суугаа этгээдүүд крипто валютыг эзэмшиж, худалдан авч, борлуулдаг. Энэ бүх үйл ажиллагааг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт хориглолоо гэж бодъё. Гэтэл үүнийг хэрэгжүүлэх ямар ч механизм бидэнд байхгүй. Тиймээс энэ бол зах зээлийн жамаараа л явна. Гэхдээ төрийн байгууллагуудын зүгээс зохицуулалт цаг алдалгүй хийх шаардлагатай. Зохицуулалтгүй удаан явснаар шинэ төрлийн эрсдэл бий болгоод байж магадгүй. Эсвэл хамгаалж болох байсан эрсдэлийг хамгаалахгүй, хүмүүс хохирох вий. Тиймээс энэ талаар хойшлуулахгүйгээр ярих нь зүйтэй. ■

Я.СОДБААТАР

УИХ-ын гишүүн

Төр, хувийн хэвшил эрчимтэй хамтарч ажиллах хэрэгтэй

Дэлхий нийт крипто валютыг хэрэглэх оролдлого янз бүрээр гаргаж байна. Тиймээс үүнийг дагаад Монголд ч гэсэн цахим мөнгөний хэрэглээг бий болговол яасан юм бэ гэсэн санаачлага хэсэг хүмүүс гаргасан. Өөрсдийн койныг гаргаж буй аж ахуйн нэгж ч байна. Цахим шилжилтийг хэрхэн хийх талаар УИХ, Засгийн газрын түвшинд тусгайлсан түр хороо байгуулагдсан. Түр хороо төрийн үйлчилгээг иргэдэд хүргэх цахим шилжилтийг хэрхэн хийх, хөнгөн шуурхай болгоход санал санаачлага гаргаж байгаа. Ялангуяа блокчейн технологид суурилсан хараат бус, гаднын нөлөөлөл багатай байх шийдвэрийн төслүүд гаргах, сүүлийн 20 жилийн хугацаанд цахим засаглалд шилжих үйл явцад алдаа оноо гарсан байна гэж бид үздэг. Үүнийгээ засахаар тодорхой ажлууд хийж эхэлсэн. Их хурлын даргаар ахлуулсан томоохон ажлын хэсэг дэлхийд цахим

шилжилтийг хамгийн амжилттай хийсэн Эстони улсад айлчилж, туршлага судалсан.

Нөгөө талдаа, УИХ-ын гишүүн С.Бямбацогт бид хоёр төрийн хүнд суртлыг бууруулах, төрөөс олгож буй зөвшөөрлийн тоог багасгах, цахим хэлбэрт шилжүүлэх чиглэлээр хуулийн төсөл өргөн бариад байна.

2017 онд баталсан Үндэсний төлбөрийн системийн хууль, түүнийг дагаж гаргасан Цахим мөнгөний журмын хэрэгжилтээс ч гэсэн цахим мөнгө эдийн засагт ямар үр дүн өгч буй талаар үнэлэлт, дүгнэлт өгч чадахгүй байна. Уг нь энэ удаагийн парламент банкны багц хуулийг баталж байгаа. Одоо активын удирдлага болон хөрөнгө оруулалтын банкны тухай гэсэн хоёр хууль батлах дутуу. Ингэснээр банк, санхүүгийн салбарт эрх зүйн нэг том шинэчлэл хийгдэж дуусна.

Яг криптогийн чиглэлээр бол би монголчууд

нүүрсний койн гаргах хэрэгтэй гэдэг санаачлага гаргасан. Блокчейнд суурилсан крипто валют бол анх гарахдаа баталгаагүй байсан. Одоо ч дийлэнх нь тийм байгаа. Гэтэл дэлхий нийт цаасан мөнгийг хэрэглээнд нэвтрүүлэхдээ алтан баталгаатай гаргасан нь хэрэглээнд нэлээд сайн нэвтэрсэн. Тиймээс монголчууд нүүрсээр баталгаажуулсан койн гаргавал яасан юм гэж үзсэн. Энэ хэрэв ажил хэрэг болсон бол бид нүүрсээ ухахгүйгээр урьдчилаад бэлэн мөнгө болгох, хөрөнгө босгох боломж байсан юм. Хэдийгээр хоёр жилийн өмнө крипто валютын ханшийн хөөсрөл болж, бүгд автаж байсан ч одоо бол дэлхий нийт илүү нухацтай судалж, эргэж харж байна. Тиймээс Монголд ч гэсэн төр хувийн хэвшилтэйгээ нийлж судлаад, эрчимтэй ажиллах хэрэгтэй гэсэн байр суурьтай байна. ■

Крипто валютын талаар ямар ч зохицуулалт байхгүй

С.ЧИНЗОРИГ

УИХ-ын гишүүн, ХНХ-ын сайд

Цахим мөнгийг би өөрөө хэрэглэж үзээгүй, сонирхоогүй учраас ойлголт муутай байна. Нөгөө талаас одоо мөрдөгдөж буй Банк, санхүүгийн харилцааны тухай хууль тогтоомжоор крипто валютыг зохицуулаагүй.

Өөрөөр хэлбэл, ямар ч хууль эрх зүйн зохицуулалт байхгүй. Тийм учраас манай улсад хэрэглэж болно, болохгүй гэж ярихад хууль зүйн үндэслэлгүй. Ямар ч байсан цахим мөнгөний талаар хууль эрх зүйн орчин бүрдээгүй гэдэг л ойлголттой

байна. Нийгмийн даатгал, халамжийн байгууллагуудыг цахимжуулахаар ярьж байгаа. Крипто валютын талаар хоёр жилийн өмнө эрчтэй шуугиад намжсан. Тийм учраас хууль эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох ёстой гэсэн бодолтой байна. ■

Х.АЛТАЙ

Монголын Хөрөнгийн
биржийн гүйцэтгэх захирал

Эрх зүйн зохицуулалт технологии дагаад явах нь зөв

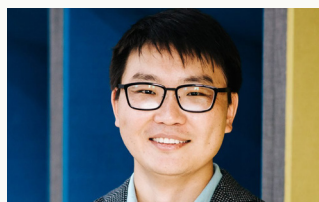
Өнөөдөр манайд хувь хүмүүс, санхүүгийн байгууллагууд сайн дурын үндсэн дээр олборлолт хийж, крипто валют худалдан авах, гаргах нь нээлттэй бөгөөд энэ тал дээр ямар нэг зохицуулалт байдаггүй. Монгол Улсын хуульд аливаа бүтээгдэхүүнд хөрөнгө оруулалт хийж, үүнээсээ ашиг олохыг хориглосон зүйл заалт байхгүй. Энэ зарчмаараа л өнөөг хүрчихсэн. Нөгөө талаас үүнийг зах зээл нь зохицуулаад яваад байна.

Монгол Улсын сүүлийн 30 жилийн туршлагаас харахад мэдээллийн технологийн салбарт гэхэд технологи нь

эхэлж хэрэглээнд нэвтрээд, хойноос нь эрх зүйн зохицуулалтыг нь хийж ирсэн. Миний хувьд энэ илүү зөв хандлага шиг санагддаг. Гэтэл зохицуулалтаа түрүүлж хийгээд араас нь хөгжөөд явдаг загвар бас бий. Тухайлбал, манай хөрөнгийн зах зээлийн загвар байна. Хуулийг нь А, Б-гүй хийх гэж үзээд, журам нь гарсны дараа шинэчлэл хийнэ гэх жишээтэй. Бодит байдал дээр зохицуулах байгууллага дээр ажлууд гацдагаас болж зарим зүйл дээр манай хөрөнгийн зах зээл хэт удаашралтай байна. Эдгээр байгууллагуудын удирдлага солигдох бүрт дахин ойлголт

авах гэж уддаг гээд олон асуудал бий.

Блокчэйн суурилсан арилжааны платформын хувьд бид ч тодорхой хэмжээнд судалж, бусад байгууллага ч бидэнд хандаж байсан. Гэхдээ өнөөдөр манайд буй эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд үүнийг хийх боломжгүй. Хөрөнгийн биржийн хувьд эрх зүйн орчноор харьцангуй хязгаарлагдмал байна. Манайд энэ чиглэлээр судалгаа хийгээд, хэрэгжүүлэх гээд явж байгаа залуус олон бий. Дэлхий нийтээрээ блокчэйны зохицуулалт харьцангуй бага. Бид ч энэ чиглэлд явж дэлхийн трендийг дагах нь зөв болов уу. ■

Д.ДЭЛГЭРДАЛАЙ

Coinseed компанийн үйл
ажиллагаа хариуцсан захирал

Блокчэйн хөндлөнгөөс нөлөөлөх боломж бий, гэхдээ ашиггүй

Хууль тогтоогчдын энэ технологийн тухай мэдлэг зөвхөн манайд ч гэлтгүй аль ч оронд дутмаг байгаа. Анхнаас нь ямар нэг хууль баталчихаар шинэ зүйл туршиж үзэх боломжийг хаах аюултай. Иймд яг юу гэдгийг мэдэхгүй байгаа өнөөгийн нөхцөлд холоос хараад сууж байх нь зөв гэж бодож байна. Манайд хууль батлахдаа бүх ойлголтыг кодлочихдог. Гэтэл хөгжиж буй технологи тухайн тодорхойлсон ойлголтын хүрээнд гараад явчихаар шинээр хууль батлах, өөрчлөх шаардлага үүсдэг талтай.

Крипто валютын хамгийн том давуу тал нь хараат бус байдал. Мөн инфляци нь тодорхой бөгөөд тогтмол гэдгээрээ онцлог. Үүгээрээ энэ төрлийн валют нь манайх шиг хөгжиж буй, эдийн засаг нь

улс төрчдөөс хэт хамааралтай улсад илүү боломж нээж өгнө. Үүнээс илүү чухал зүйл нь хил хязгааргүй орчин. Ингэснээр гадагшаа хийх гүйлгээг шуурхай, бага зардлаар хийх боломжтой.

Крипто валютууд өөр өөрийн гэсэн олборлолтын алгоритмтай. Ямар алгоритм байгаагаас шалтгаалаад гүйлгээнд хөндлөнгөөс нөлөөлөх боломж бий гэдгээрээ эрсдэлтэй. Тухайлбал, 51 хувийн халдлага гэх ойлголт бий. Энэ нь сүлжээнд холбогдсон бүх компьютерийн 51-ээс дээш хувийг хяналтдаа оруулсан бүлэг этгээд гүйлгээнүүдийн баталгаажилтыг зогсоох, шинээр бичих зэргээр нөлөөлөх боломжтой гэсэн үг. Гэхдээ олборлолтын зардал ихтэй биткойны хувьд үйл ажиллагаанд оролцож буй

компьютерийн 51 хувийг эзэмшинэ гэдэг нь эдийн засгийн хувьд алдагдалтай. Нөгөө талаас үнэ тогтворгүй гэдэг асуудал бас бий.

Иймд stable coin сүүлийн үед тренд болж байна. Энэ 1:1 харьцаатай мөнгөн хөрөнгөөр баталгааждаг боловч манай sandy-ээс ялгаатай нь үүнийг гаргагч зөвхөн хөрөнгөөр баталгаажуулах үүргийг хүлээж, сүлжээнд оролцдоггүй, блокчэйн технологиор зохицуулагддаг. Улс хоорондын гүйлгээ хийхэд stable coin ашиглах хандлага руу олон улсын банкууд чиглэж байна. Тухайлбал, J.P.Morgan, Visa зэрэг байгууллага өөрсдийн койныг гаргах туршилтыг хийж байгаа. Банкуудын улс хоорондын гүйлгээг хийдэг SWIFT систем ч энэ чиглэл рүү явж байна. ■

Э.АНАР

Монголбанкны Төлбөр
тооцооны газрын захирал

Блокчейн технологид суурилсан цахим мөнгө гаргахад эрт байна

Монгол Улсад Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хуулийг 2017 оны тавдугаар сарын 31-нд баталсан. Энэ хууль хэрэгжиж эхэлснээр төлбөрийн системийн эрх зүйн зохицуулалт бий болсон юм. Хуулийн хүрээнд нэгэн шинэ ойлголт гарч ирсэн нь цахим мөнгө. Цахим мөнгийг

хүмүүс хоёр янзаар ойлгож байна. Эхнийх нь крипто валют буюу төвлөрсөн бус, олон оролцогчтой төлбөрийн хэрэгсэл. Үүнийг виртуал орчинд нэг хэсэг хүн л хэрэглэдэг болохоос яг Төв банкнаас гаргасан валют биш. Мөн хэрэглэгч нууц үгээ алдсан тохиолдолд эргэж сэргээх ямар ч боломжгүй. Үүний хариуцлагыг хэн хүлээх вэ. Хэрэглэгч хохирохоороо эцсийн дүндээ зохицуулах байгууллагад хандаж, үүсэж болох эрсдэлийг хангалттай танин мэдүүлсэнгүй зэргээр гомдол гаргадаг. Крипто ханшийн савлагаатай, эрсдэлтэй, төвлөрсөн удирдлагагүй учраас бусад орны Төв банкууд зөвшөөрөхгүй гэдгээ илэрхийлсэн. Нэг ёсондоо бүх төрлийн крипто валют цахим мөнгө биш юм. Хятадын Төв банк цахим мөнгө гаргана гэж ярьж буй ч блокчейн технологид суурилсан эсэх нь тодорхойгүй. Үнэхээр гаргалаа гэхэд Хятадын Төв банк зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлтийг хянаж, зохицуулах боломжтой, гаргасан цахим мөнгийг ямар нэг апп-аар дамжуулан шилжүүлснээр цаг хугацаа, өртөг хэмнэж, санхүүгийн хүртээмж сайжрах давуу талтай байх болов уу. Гэхдээ Хятадын Төв банкны энэ шийдвэр эцэслэгдээгүй, судалгааны түвшинд байгаа.

Манай улс дотоодын хэрэгцээнд блокчейнд суурилсан цахим төгрөг гаргахад арай эрт байна. Дэлхийн Төв банкуудын бодлого хаашаа чиглэх нь тодорхойгүй байна. Крипто валютыг зохицуулах арга хэрэгсэл гарч ирвэл Монголбанк түүнийг нь судлаад, ажил хэрэг болгох боломж бий. Төв банкнаас цахим мөнгө гаргуулах сонирхол тодорхой хэмжээгээр байгаа, финтек байгууллагууд Монголбанкныг ямар технологид суурилахаа шийдээд цахим мөнгө гаргаач гэх байр суурь илэрхийлдэг. Гэхдээ яаж гаргах, түүнийг нь финтекууд хэрхэн түгээх гэх мэт ашиглалт талаас нь бодож, төлөвлөсөн зүйл одоогоор байхгүй. Бас блокчейн технологийг гарын таван хуруу шигээ мэдэхгүй, хүний нөөц, хууль эрх зүйн орчин ч алга. Харин Монгол Улсад хүчин төгөлдөр үйлчилж буй хуулиар бол цахим мөнгө гэдэг нь төвлөрсөн удирдлагатай буюу хэн гаргасан нь тодорхой байх ёстой. Анхны цахим мөнгө болох candy-ийн хувьд “Мобифинанс” ББСБ гаргасан. Цахим мөнгөний ханш төгрөгтэй 1:1 харьцаатай, цахим мөнгө нь төгрөгт, төгрөг нь цахим мөнгө болж хөрвөх чадвартай байх ёстой. Цахим мөнгө

гаргагч нь гаргасан нийт цахим мөнгөтэйгээ ижил хэмжээний мөнгөн хөрөнгийг банкны дансанд баталгаа хэлбэрээр байршуулах ёстой гэж хуульчилсан. Ингэснээр цахим мөнгө гэсэн төлбөрийн хэрэгсэл нь хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалсан, үүсэх эрсдэлийг бүрэн хаасан байх нөхцөлийг бүрдүүлсэн гэсэн үг. Нөхцөл байдлаас шалтгаалаад энэ баталгааны хэмжээг буруулдаг туршлага бий. Бид хоёр жилийн өмнө Японд очиж энэ салбарыг судлахад тэнд баталгааны дансанд нийт гаргасан цахим мөнгөний 50 хувьтай тэнцэх хэмжээний мөнгөн хөрөнгийг байрлуулдаг юм билээ.

Энэ том газар нутагт цөөхүүлээ аж төрдөг, гар утас, интернетийн хэрэглээ өндөр, иргэн бүр банкинд хоёроос дээш данстай гээд цахим мөнгө хэрэглэх боломж, шаардлага манай орны хувьд их байна. Цахим мөнгө нь төгрөгийн цахим хэлбэр л гэсэн үг. Адилхан л төлбөр тооцоо хийх боломжтой. Гэхдээ хуульд цахим мөнгө гаргагчийн дүрмийн сангийн доод хязгаарыг 2.5 тэрбум төгрөгөөр тогтоосон нь энэ салбарт хэн дуртай нь биш эрсдэл даах, технологийн чадавхтай хуулийн этгээдийг оруулах зорилготой юм. ■

НЬЮ ЖУУЛЧИН ТУРС

ДЭЛХИЙГЭЭР АЯЛАХ ТАНЫ МӨРӨӨДЛИЙГ БИД БИЕЛҮҮЛНЭ

**ХОНКОНГ
ВЬЕТНАМ**

3,900,000

**СИНГАПУР
МАЛАЙЗ**

4,100,000

**ШАНХАЙ
ЯПОН**

4,100,000

ХӨЛӨГ ОНГОЦНЫ АЯЛАЛ

70109401, 99909401, 88099401, 95909401

С.ОРГИЛ

Most Fintech компанийн
гүйцэтгэх захирал

Хүн бүр цахим харилцааны оролцогч байж л цахим шилжилт амжилттай явагдана

2018 оноос хэрэгжиж эхэлсэн Монголбанкны “Цахим мөнгөний журам”-ын хэлэлцүүлгэд манай байгууллагын зүгээс тодорхой саналууд хүргүүлж ажиллаж байлаа. Бид уг журамд заасан цахим мөнгөний томъёололд зарчмын хувьд өөр байр суурьтай байсан. Тухайлбал, цахим мөнгийг лоялти буюу урамшууллын оноо гэж харалгүй, зэх зээлд эргэлдэж буй бэлэн мөнгийг дижитал хэлбэрт хөрвүүлж, цахим мөнгийг дижитал сувгаар хэрэглээнд гаргах явдал гэж харсан. Хэвлэмэл дэвсгэртэй адил цахим мөнгөний хувьд Know your customer

буюу харилцагчийг таньж мэдэх, хэний халаасанд явж буйг хянах шаардлагагүй. Хэдий хэмжээний мөнгөн дэвсгэрт зах зээлд нийлүүлэх бодлогыг Монголбанк шийдэж, зохицуулдаг. Тэр утгаараа цахим мөнгө гаргагч нь Монголбанк байх нь зүйтэй гэдэг санал дэвшүүлж байв. Харин цахим мөнгө бүртгэлжүүлэх, цахим мөнгөний гүйлгээ, баланс хөтлөх техникийн шийдэл, платформыг мэргэжлийн байгууллагад нь хариуцуулж болно гэж үзсэн. Жишээлбэл, “МОСТ Финтек” төлбөр, тооцоо, гүйлгээ боловсруулах, дамжуулах дэд бүтцийн үйлчилгээ үзүүлж байна. Магадгүй санаагаа бүрэн дүүрэн ойлгуулж чадаагүйн улмаас санал маань дэмжигдээгүй байх. Олон улсад мөн адил цахим мөнгөний өөр томъёолол, шийдлүүд хэрэгжиж байгаагаас манай байр суурьтай хамгийн дөхөм хувилбар нь Английн Төв банкны цахим мөнгөний тодорхойлолт. Монголбанкнаас цахим мөнгөний журам баталж, мөрдөгдөөд явж байна. Бидний ойлголт, төсөөллөөс зөрүүтэй ч энэхүү журмыг буруу, зөв гэж дүгнэх нь тохиромжгүй болов уу. Нөгөөтэйгүүр, цахим мөнгийг крипто валюттай адилтган үзэх явдал түгээмэл байна. Цахим мөнгө бол хэвлэмэл дэвсгэртийг дижитал хэлбэрт оруулсан хувилбар. Харин крипто валют бол блокчейн технологид суурилсан,

дансны давхар бичилт хийгддэггүй, төвлөрсөн бус бүртгэл бүхий баталгаатай сүлжээ. Крипто валют хов хоосон зүйл. Цахим мөнгө үндэсний мөнгөн тэмдэгттэй тэнцэхүйц хөрөнгөөр баталгаажсан байх шаардлагатай. Тухайлбал, sandy-ээр эргэлдэж буй нийт оноотой тэнцэхүйц мөнгөн хөрөнгийг арилжааны банкинд байршуулдаг. Арилжааны банк цахим мөнгө гаргавал Төв банкинд байршуулна. Тэгэхээр sandy бол бодитой зүйл байна. Гэтэл крипто валют бол тодорхой үнэ ханшаар арилжаалагдаж буй токен болохоос түүнийг батлан даах хөрөнгө хаа нэгтээ байршихгүй. Крипто валютыг гаргаж буй хувь хүн, байгууллага нь өөрсдийн нэрийн хуудсаа хэр зэрэг сайн сурталчилж, эргэлтэд оруулж чадахаас крипто валют хэр ирээдүйтэй байх нь хамаарна. Нэг ёсондоо нэг төрлийн бараа юм. Тиймээс цахим мөнгөнөөс тэс ондоо зүйл. Цахим мөнгө, цахим төлбөр тооцооны тухай ойлголтыг цэгцэлснээр Монгол Улсын цахим мөнгөнд шилжих шилжилт илүү хурдасна. Өдийг хүртэл хүн төрөлхтөн биет орчинд амьдраад, бүгдийг тэмтэрч байж итгэдэг байсан бол цахим шилжилтийн үр дүнд бүх юмс мэдлэг, ойлголт болж түүнээс итгэлцэл үүсдэг нийгэм рүү орж байна. Дижитал хөгжлийн үр дүнд барьж үзэх боломжгүй болж байгаа нөхцөлд цахим шилжилтийн тухай нийтээрээ ойлголттой

болсны дараа өнөөх итгэл төрж, хүн бүр цахим харилцааны оролцогч байж л цахим шилжилт амжилттай явагдана.

Цахим шилжилтийн хурдыг сааруулж буй бас нэг зүйл бол хэрэглэгчийн датаг байгууллага бүр тус тусдаа цуглуулж буй явдал. Дата яг хэний өмч вэ? Хэрэглэгчийн дата ашиглалтыг тухайн санхүүгийн байгууллага шийдэхээс гадна юунд, хэрхэн ашиглах зөвшөөрлийг хэрэглэгч өөрөө олгох нь зүйтэй юм. Хэдийгээр хангалттай их дата байгаа ч төвлөрүүлж, харилцан хуваалцаж чадахгүй байгаагаас бүрэн утгаар үр ашгийг нь гаргаж чадахгүй, үргүй зардал их гарч байна. Дата өмчлөлийн тодорхойгүй байдлын улмаас байгууллага дундын үйл ажиллагаа эрхэлдэг манайх шиг компани зээлийн чадавхыг үнэн зөв тогтоох зэрэг шинэлэг үйлчилгээ нэвтрүүлэхэд хүндрэлтэй байнга тулгардаг. Эцсийн дүндээ хэрэглэгчид хялбар, хямд үйлчилгээ хүргэхэд саад болж байна гэсэн үг. Датаг харилцан хуваалцахгүй учир хэд хэдэн төрлийн үйлчилгээ тус бүрт бүртгүүлэх зэрэг нь хэрэглэгчдэд төвөгтэй. Хэрэв цахим гарын үсэг нэвтрэх ажил улс даяар амжилттай хэрэгжвэл энэ бүгд шийдэгдэх болов уу. Өөрөөр хэлбэл, хэрэглэгч өөрийнх нь мэдээллийг хаана, юунд ашиглахыг цахимаар шийдчихвэл илүү хялбар болно. ■

З.ОЮУНЦАЦРАЛ

СЭЗИС-ийн Санхүүгийн
удирдлагын тэнхимийн
эрхлэгч, профессор

Дэлхий нийтэд цахим мөнгийг крипто валют гэж үзэж байна

Дэлхий нийтэд крипто валютыг цахим мөнгө гэж үзэх хандлага байна. Крипто валютын идэвхжсэн шалтгаан бол ханшийн зөрүүнээс ашиг

хийх зорилгоор ихэнх хүн худалдаж авсантай холбоотой. Судалгаанаас харахад крипто валютын ханшийн зөрүүнээс ашиг хийх зорилгоор хийж буй арилжаа нь өндөр эрсдэлтэй байна. Зарим улсад крипто валютыг төлбөрийн системд ашиглах цаг нь болсон гэж үзээд хүлээн зөвшөөрч, мөн хөрөнгө гэж үзээд янз бүрийн татвар ногдуулсан орнууд ч байна. Нөгөө хэсэг улс орнууд нь криптогоос бүр татгалзаж, хязгаарласан. Энэ бүхэн бол криптог дэлхий нийтээр төлбөрийн хэрэгсэл болгож хүлээн зөвшөөрч чадахгүй байна гэсэн үг. Гол шалтгаан нь уг валютын цаана баталгаа байхгүй бас ханшийн асар их савлагаа зэрэг өндөр эрсдэл байгаа юм. Энэхүү эрсдэлийг хөрөнгө оруулагч өөрөө л даахаас аргагүй. Тиймээс ч хүлээн зөвшөөрсөн орнуудын зарим нь татгалзаж эхлээд байна. Манайх шиг хэрхэх нь тодорхойгүй орнууд ч бий. 2017 онд Монголбанк, СЗХ-оос гаргасан мэдэгдлээр бол крипто валютыг цахим мөнгө гэж тооцохгүй, албан ёсны төлбөр тооцоонд ашиглахгүй. Цаанаа албан ёсны баталгаатай бол цахим мөнгө байж болно. Монголд хүлээн зөвшөөрөгдөхүйц байх хэрэгтэй гэж үзэж байсан.

Хэн дуртай нь цахим мөнгө гаргаад байна гэсэн үг биш. Тухайлбал, Candy-г цахим мөнгө гэж хүлээн зөвшөөрөх эсэхийг зохицуулах байгууллага шийднэ. Монголбанк Монгол Улсын мөнгөн тэмдэгт - төгрөгтэй адилтгах үнэ цэн бүхий бэлэн бус төлбөрийн хэрэгслээр Candy-г үндэсний хэмжээнд хүлээн зөвшөөрсөн гэсэн үг. Онолын хувьд бол мөнгө цаанаа алтан болон Засгийн газрын баталгаатай байдаг. Улс орон бүр үндэсний мөнгөн тэмдэгттэй. Яг л үүн шиг цахим мөнгө бол олон төрөл байж болно гэж ярих хэсэг ч байна. Гэхдээ уг хоёр валютыг шууд адилтгах нь учир дутагдалтай. Фиат валют бол тухайн улс орны хуулиар баталгаажиж, нутаг дэвсгэр дээр нь хүчин төгөлдөр үйлчилж байна. Хаана ч очоод солиулсан бусад улсын валютад хөрвөх боломжтой. Харин криптогийн хувьд алийг нь хүмүүс их хэрэглэж байна, түүгээр л эрсдэл нь буурч байгаа юм. Огт эрсдэлгүй болно гэж байхгүй. Өнөөдрийг хүртэл криптог зөвшөөрсөн орнууд эрсдэлийг нь хаах талаар ямар нэг хэрэгсэл, бодлого гаргаж чадахгүй байна. Дэлхий дахинд шинэ зууны топ 10 эрсдэлийг цахим халдлага, кибер

гэмт хэрэг тэргүүлж байгаа. Өөрөөр хэлбэл, хүмүүсийн хошуураад байгаа крипто валютын гүйлгээ хийдэг цахим орчинд эдгээр гэмт хэрэг үйлдэгдээд байна. Хамгийн энгийн жишээ гэхэд хүмүүс крипто валют хүлээж авдаг түрийвчний нууц үгээ цээжлэх боломжгүй. Ямар цаасан дээр бичээд гудсан доогуураа хийлтэй биш. Ихэвчлэн гар утас, лаптоп гэх мэт ухаалаг, цахим төхөөрөмждөө хадгалдаг. Хакерууд түүгээр нь дамжуулж, дансыг нь онилон хоослох сонирхолтой шүү дээ. Тиймээс улс орнууд кибер гэмт хэрэгтэй тэмцэх системээ сайжруулж, урьдчилан сэргийлэхэд анхаарч байгаа болохоос биш хувь хүнд очоод “Бид таны эрсдэлийг даана” гэсэн баталгаа аль нь ч өгөөгүй, өгөх ч боломжгүй. Цахим мөнгөний шилжилтэд бэлэн байхын тулд шат шатны байгууллага анхаарал хандуулж, хувь хүмүүс юунд хөрөнгө оруулж, мөнгөө өгөх гээд байгаагаа маш сайн мэдэж, эрсдэлээ тооцох хэрэгтэй. Үнэхээр криптог хүлээн зөвшөөрөхөөс аргагүй болвол манай улс ч гэсэн эрсдэлээс хамгаалах бодлогуудаа гаргах байх. Хамгийн гол нь эрсдэлээ зөв удирдахгүй бол алдагдал, гарз, хохирол болно шүү дээ. ■

Г.ХАТАНБОЛД

“Дижитал Эксчейнж Монголиа”
ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал

Хүссэн, хүсээгүй цаасан мөнгө алга болно

Монгол Улсад одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хууль, журмаар манайх цахим мөнгө гаргалаа гэхэд түүнийхээ хэмжээтэй дүйцэхүйц төгрөг байршуулах шаардлага тавьдаг. Гэтэл крипто бол тухайн төслөөсөө хамаараад үнэлгээ нь янз бүр. Хамгийн үнэтэй нь биткойн. Нэг биткойны ханш 26.6 сая төгрөгтэй тэнцэж байна. Гэтэл ханш нь нэг мөнгөтэй ч тэнцэхгүй крипто бий. Тиймээс нэгийг харьцах нэг гэсэн манай хууль, журмын дагуу бол крипто нь цахим мөнгө гэдгээс өөр ойлголт. Криптогийн ихэнх нь баталгаажсан ямар нэг хөрөнгө байхгүй. Хөрөнгийн бирж дээр зарагдаж байгаа

АПУ, “Говь” ХК-ийн хувьцаа гэхэд бүртгэл нь электрон хэлбэртэй тоо боловч бодитоороо цаана нь өмч, хөрөнгөтэйгээр үйл ажиллагаа явуулдаг компани байна. Биткойн гэхэд хөрөнгө, үйл ажиллагаа, хариуцсан хөгжүүлэгч баггүй. Гэхдээ биткойн анхдагч крипто валют төдийгүй биткойныг олборлохын тулд тодорхой хэмжээгээр мөнгө, эрчим хүч, цаг хугацаа зарцуулж, түүнийх нь өртөг шингэж байгаа. Энэ нь цаасан дэвсгэртийг хэвлэх, тээвэрлэх, түгээхэд гардаг зардалтай агаар нэг. Криптог анх төлбөр тооцооны хэрэгсэл болгох зорилгоор гаргасан. Шилжүүлэг маш хурдтай, өртөг багатай байгаа нь криптогийн давуу тал. Японд гэхэд хагас сая орчим супермаркет биткойноор төлбөр, тооцоо хийж болж байна. Германд “Бургеркинг”, АНУ-д авиа компаниуд биткойноор бүтээгдэхүүнээ арилжиж байгаа. Хэдийгээр тухайн улс биткойныг иен, ам.доллар, еврогийн оронд хэрэглээ гэдэг шийдвэр гаргаагүй байгаа боловч бизнесийн үйл ажиллагаанууд үүнийг зөвшөөрч хэрэглээд эхэлсэн. Харамсалтай нь улс орнуудын хууль эрх зүйн орчин нь хүлээн зөвшөөрөхөд удаан, жигд бус, ялгаатай байна. Үүнээс болоод крипто одоогоор зөвхөн хөрөнгө оруулалтын хэрэгсэл л болж байгаа.

Ханшийн өсөлтөөс ашиг олох зорилгоор дэлхий даяараа хөрөнгө оруулж, байна. Яваандаа хүссэн хүсээгүй цаасан мөнгө алга болно. Тухайлбал, 1.3 тэрбум хүн амтай Хятад улсын Төв банк дотоодын дижитал валют гаргана гэдгээ зарлачихлаа.

Ирээдүйн чиг хандлагыг харвал дэлхийн 200 гаруй улс тус тусдаа крипто валют гаргах шаардлагагүй. Харин хэрэглээг дагаж крипто валют төрөлжинө гэж үзэж байна. Тухайлбал, дэлхий даяар автомашин худалдан авах зориулалттай нэг л төрлийн койн байна. Гар утас худалдан авахад зориулсан гэж бас нэг янз. Зөвхөн Toyota автомашин худалдаж авахад зориулсан койн ч байж магадгүй. Тиймээс хэрэглээнд суурилсан ийм валюттай болсноор мөнгөний бодлого ч гэсэн өөрчлөгдөж мэдэх юм. Хятад улсын одоо гаргах гэж байгаа крипто нь блокчэйн суурилсан учраас дундын зуучлагчгүйгээр санхүүгийн үйлчилгээг хэрэглэгчдэд хямд, шуурхай хүргэнэ. Одоо свифт буюу улс орнуудын гадаад гүйлгээ 3-5 өдөр зарцуулж байгаа бол Хятад улс блокчэйн технологид суурилсан крипто валютын тусламжтайгаар үүнийг хэдхэн секундын дотор шийддэг болох гэж байна.

Нэгэнт крипто эрчээ авчихаж байгаа тул ямар нэг байдлаар эртхэн зохицуулалт хийгээд явсан нь дээр. Тэгэхгүй бол олон улсын хурдан

технологиудыг ашиглаад бусад улстай хамтын ажиллагаа эхлүүлж гэхээр саад болж байна. Тухайлбал, Монголын банкууд Өмнөд Солонгосын банк хооронд мөнгөн шилжүүлгийг энэ хурдан технологид суурилж сайжруулах гэхээр цаад тал нь блокчэйн, крипто валютын хувьд манай улс ямар зохицуулалттайг асуудаг. Одоохондоо энэ талаар зохицуулалт байхгүй гэхээр болгоомжилдог. Нэгэнт холбогдох хууль, журам нь байхгүй бол хийсэн бүх ажил үнэгүйдэх эрсдэлтэй. Өмнөд Солонгос ч гэсэн одоогоор зохицуулалтгүй. Гэхдээ зохицуулах талаар хуулийн төсөл явж байгаа. Одоогоор Монголд бидний ойлгож буй дижитал мөнгө болох крипто валют хууль эрх зүйн хүрээнд ямар ч зохицуулалтгүй байна. Харин дэд бүтэц, олон нийтийн ойлголт, интернэт хэрэглээ нь дэлхийн ижил түвшний орнуудтай харьцуулахад нэлээд хөгжсөн. Криптогийн бирж байна, олборлолт хийж байна, банкууд ч энэ технологи руу орохоор бэлтгэж байна. Харин төлбөрийн системийн хувьд крипто болгон өөрийн гэсэн блокчэйн сүлжээтэй, сүлжээнүүд хоорондоо нээлттэй хамтарч ажиллах боломжтой. Засгийн газар төгрөгийг ч гэсэн блокчэйн ашиглаад цахимжуулж болно шүү дээ. Зөвшөөрвөл хэвлэмэл мөнгө болох төгрөгийг ч крипто болгох боломжтой. ■

Mongol Chat

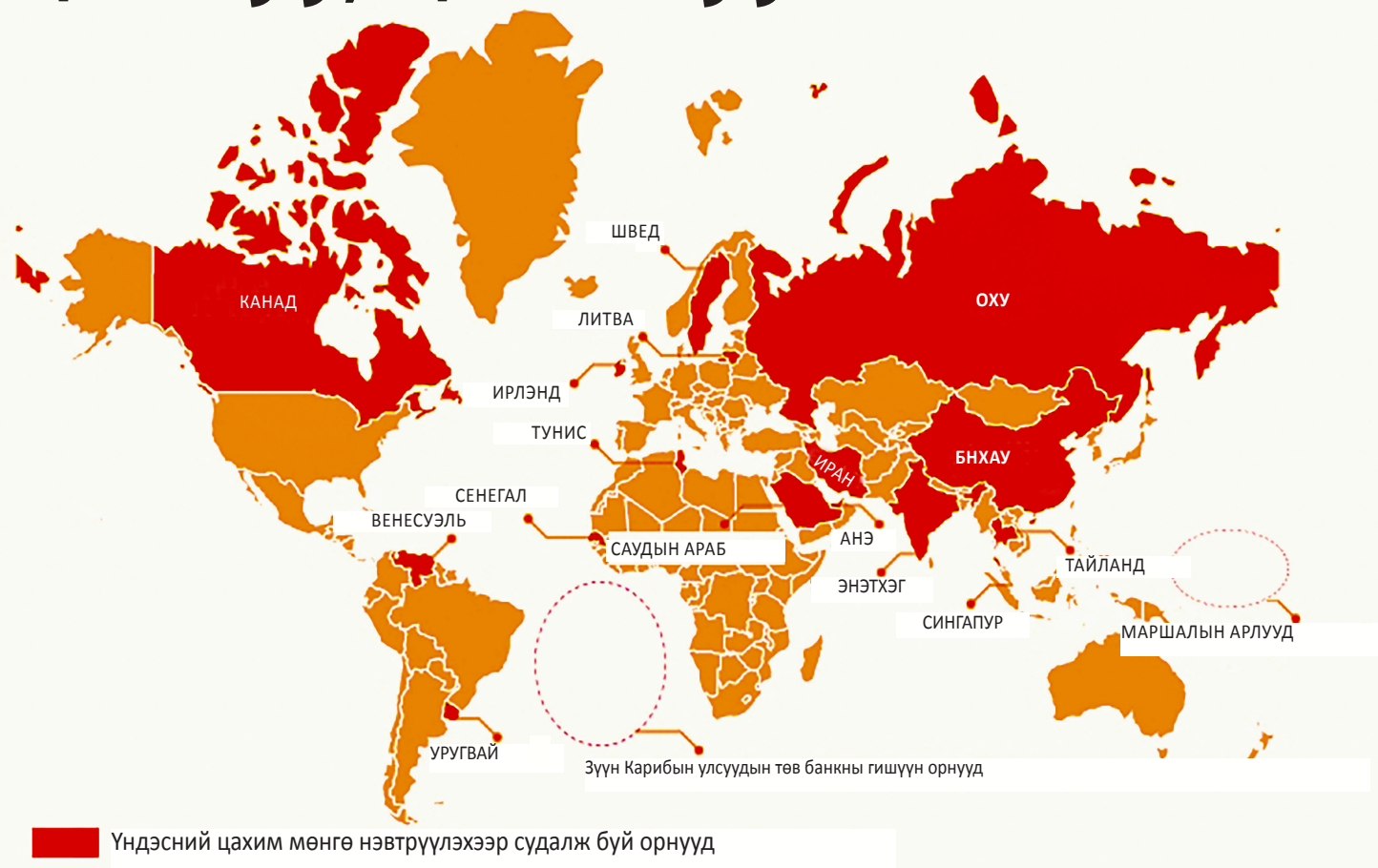
ҮРГЭЛЖ ХАМТДАА

ДЭЛХИЙН ХАМГИЙН ХУРДАН ТӨЛБӨР ТӨЛӨЛТ

ТООЦОО ХИЙХЭД
0.05 СЕКУНД

Цаас уу, цахим уу?

Монгол Улсад эргэлдэж буй нийт мөнгөний долоо орчим хувь нь бэлэн хэлбэрээр, үлдсэн 93 хувь нь тоон хэлбэрээр банкуудын цахим системд хадгалагдаж байна. Түүнчлэн энэ хандлагыг олон улсын хэмжээнд авч үзвэл дэлхий дээрх бүх мөнгөний зөвхөн найман хувь нь л бэлэн, үлдсэн нь цахим хэлбэрээр оршдог бөгөөд ойрын 10-15 жилийн хугацаанд бэлэн мөнгөний хэмжээ улам буурах прогноз гарчээ.

Монгол Улс эдийн засагтаа анх удаа крипто валют нэвтрүүлэх тухай хоёр жилийн өмнө ярьж, холбогдох хууль, журмыг нь батлаад буй. Харин энэ салбарт анхдагч улсаар Шведийг нэрлэж болох бөгөөд тус улсын Төв банк үндэсний цахим мөнгө болох e-krona гаргах төсөл эхлүүлээд байна. Цахим төлбөрийн хэрэгслийг өргөнөөр ашигладаг Швед улсад нийт гүйлгээний 85 хувь нь цахимаар хийгддэг бөгөөд нийтийн тээвэр, зарим дэлүүр бэлэн мөнгөөр гүйлгээ хийхээ больжээ. 2025 он гэхэд тус улсын жижиглэн худалдаа эрхлэгчдийн тал хувь нь бэлэн мөнгөөр

үйлчлэхээ болихоор төлөвлөөд байна. Шведийг эдийн засгийн хувьд бүрэн цахимжсан дэлхийн анхны улс болсноор бэлэн мөнгөгүй нийгмийг жинхэнэ утгаар нь бий болгоно гэж мэргэжилтнүүд үзэж байгаа юм. Энэ үзэгдэл дэлхий нийтэд түгээмэлжих хандлага Аж үйлдвэрийн IV хувьсгалаас үүдэн улам газар авч шинэ үеийн технологи хөгжихийн хэрээр бэлэн мөнгө ч цахим мөнгөнд “зайгаа тавьж өгч” байна.

Цахим мөнгө гэх ойлголтод банкуудын системд тоон хэлбэрээр хадгалагдаж буй тухайн улсны валют, тодорхой нэгэн байгууллагаас гаргасан цахим мөнгө, крипто валют зэрэг биет бус төлбөрийн хэрэгсэл бүгд багтдаг хэдий ч өргөн тархсан ойлголтод гол төлөв сүүлийн хоёрыг хамаатуулдаг. Аливаа улсын Төв банкны зөвшөөрөлтэйгөөр тодорхой нэгэн байгууллагаас гаргасан цахим мөнгөний нийлүүлэлтийг нэг төвлөрсөн системээр зохицуулдаг бол крипто валют нь компьютерүүдийн сүлжээ буюу олон эх үүсвэрээр зохицуулагддаг гэдгээрээ ялгаатай. ►

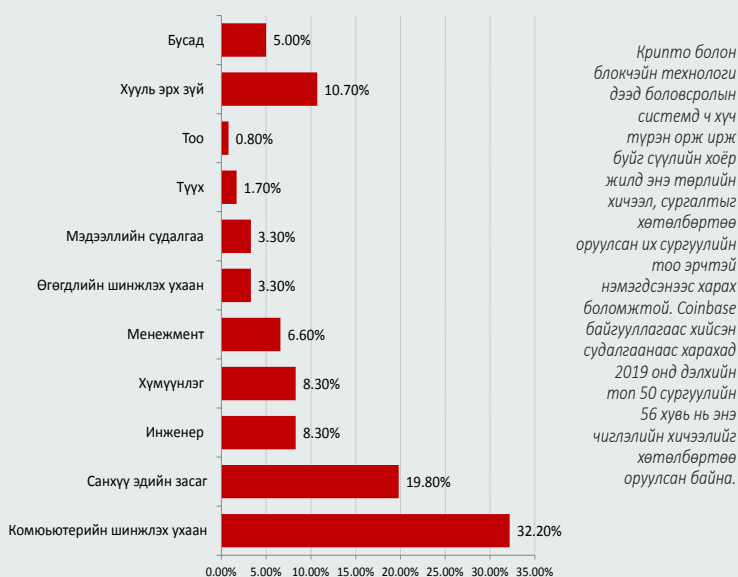
► Төв банкны зөвшөөрөлтэй гаргасан цахим мөнгө буух хаяг буцах эзэнтэй, мөнгөн хөрөнгөөр баталгаажсан буюу тухайн улсын валюттай 1:1 харьцаатай байх, үйлчилгээний байгууллагууд хүлээн зөвшөөрч төлбөрт хүлээн авдаг байх зэрэг үндсэн шинжийг агуулдаг. Харин крипто валютыг аль нэг улсын Төв банк гаргадаггүй учир төвлөрсөн бус зохицуулалттай, ханшны хувьд хэлбэлзэлтэй байдаг бөгөөд зөвхөн цөөн тооны байгууллагууд л хүлээн зөвшөөрч гүйлгээндээ ашиглаж байгаа учир крипто валютыг мөнгө гэхээсээ илүү хөрөнгө оруулалтын хэрэгсэл гэж үзэх хандлага давамгайлж байна.

Цахим мөнгөнд хамаарах ойлголт дунд крипто валютын тухай сүүлийн жилүүдэд эрчимтэй ярих болсон. Энэ хүрээнд 2018 онд АНУ-ын Конгрессийн номын сангаас 130 орны дунд хийсэн “Дэлхийн крипто валютын зохицуулалт” судалгаанд дурдсанаар ихэнх улсын Төв банкнаас крипто валютын тогтворгүй ханш болоод үүнээс үүдэх эрсдэл, мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх зэрэг хууль бус үйл ажиллагааг дэмжих боломжийг бүрдүүлдэг тухай иргэдэд мэдээлэл олгох зорилгоор сэрэмжлүүлэг гаргасан байна. Алжир, Болив, Марокко, Балба, Пакистан болон Вьетнам зэрэг улс крипто валюттай холбоотой ямар нэгэн үйл ажиллагаанд оролцохыг хуулиар хориглосон бол Бангладеш, Иран, Тайланд, Литва, Лесото, БНХАУ, Колумб оронд крипто валют олборлолтыг хориглоогүй хэдий ч тухайн улсын газар нутагт орших санхүүгийн байгууллагуудад крипто валютаар гүйлгээ хийхийг хориглосон байдаг. Мөн 30 гаруй улс Татварын тухай хууль болон Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульдаа крипто валютын тухай заалтыг оруулсан байна.

Дэлхийн Төв банкууд крипто валютын цаана буй блокчэйн технологийн үр ашиг, зардлыг хэмнэснээр санхүүгийн хүртээмжийг нэмэх боломжийг онцгойлон анхаарч, гүйлгээний үйл явцыг хялбарчлах, тэр дундаа банк хоорондын бөөний гүйлгээг хөнгөвчлөх боломжийг түлхүү судалж байна. Монгол Улсад крипто валют олборлох, үүнтэй холбоотой үйл ажиллагаанд оролцохыг хуулиар хориглоогүй боловч крипто валютыг зохицуулах албан ёсны хууль, эрх зүйн бичиг баримт байдаггүй. Бусад орны жишгээр иргэдийг сэрэмжлүүлэх үүднээс Санхүүгийн зохицуулах хороо болон Монголбанкны зүгээс крипто валютын үнийн савлагаа, тогтворгүй байдал зэрэг эрсдэл мөн хохирсон тохиолдолд аливаа нөхөн төлбөр олгохгүй тухай мэдэгдэл гаргасан байдаг.

Харин цахим мөнгийг манай улсад Үндэсний төлбөр тооцооны тухай хууль болон Цахим мөнгөний журмаар зохицуулж байна. Цахим мөнгөний шилжилтээрээ Азид тэргүүлэгчдийн нэг Япон, Солонгосын араас

Блокчэйн технологийн хичээл сонгон судалж буй оюутнууд, салбараар

Хятад улс хүч түрэн орж ирж буй. Тодруулбал, олон улсын PwC судалгааны байгууллагын мэдээлснээр 2017 онд дэлхийд хийгдсэн нийт цахим гүйлгээний тал хувийг БНХАУ дангаараа бүрдүүлжээ. Тус улсад гуйлга гуйх хүмүүс хүргэл Alipay, Tenpay зэрэг төлбөрийн цахим хэрэгслийг ашиглах болсон нь цахим мөнгөний шилжилт, хэрэглээ ямар түвшинд хүрснийг харуулж байна. Өдгөө тус улс үндэсний цахим мөнгөө гаргана гэдгээ мэдэгдсэн бөгөөд ирэх арваннэгдүгээр сард энэ нь биеллээ олно гэсэн хүлээлт үүсгээд байгаа юм. Хятад улс цахим мөнгөний энэ төрлийг нэвтрүүлэхдээ хоёр шатлалтай системийн дагуу явах буюу дээд түвшинд Хятадын Ардын банк, дараагийн түвшинд арилжааны банкуудаар зохицуулагдах аж.

Цахим шилжилт нь төлбөр тооцооны үйл явцыг хялбарчлах, зардал хэмнэх, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, ил тод байдал буюу татвараас зайлсхийх, авлига, мөнгө угаах зэрэг хууль бус үйлдлүүдээс сэргийлэх давуу талтай. Харин хүртээмж талаас аваад үзвэл нийгмийг бүхэлд нь хамрах боломжгүй, кибер гэмт хэргийг гааруулах зэрэг сул тал цөөнгүй байгаа нь шийдвэрлэхэд бэршээлтэй асуудлуудыг тэргүүлж байна. Энэ тал дээр цахим шилжилт хийж буй орнууд одоогоор нэгдсэн шийдэлд хүрч чадаагүй байгаа ч хувьсах явцыг аажмаар мөн ухаалгаар хийх шаардлагатайг мэргэжилтнүүд онцолдог. Мэдээж энэ бүхэн алга эргүүлэх хооронд төгсөрчихгүй. Одоогоор энэ зүгт чиглэж буй БНХАУ болон Шведэд цахим шилжилтийн хүртээмжийг улам өргөжүүлэх үүднээс өндөр настнуудад орчин үеийн технологийг ашиглаж сурахад сайн дурын ажилтнуудыг дайчилж, мэдлэг олгох кампанит ажлуудыг зохион байгуулж, бэлэн мөнгө хүлээж авахаас татгалзсан байгууллагуудад торгууль ногдуулах зэргээр хариуцлага тооцож байна. ■

Mongolian Economy сэтгүүлийн асуулт

Та цахим мөнгө шилжилт болон крипто валютын хэрэглээнд бэлэн үү?

Б.Анхбаяр,
Олон улсын
худалдааны
мэргэжилтэн

Би өдөр тутмын хэрэглээнд яах аргагүй цахим мөнгө илүү хэрэглэгдэж байна. Миний нийт гүйлгээ, төлбөрийн 80 гаруй хувийг цахим мөнгө эзэлдэг. Цахим мөнгө бэлэн мөнгөнөөс илүү давуу талуудтай гэж боддог. Харин үрэлгэн байдлын хувьд цахим хэлбэрээр илүү хяналтгүй зарцуулаад байх шиг санагддаг. Би хувьдаа зөвхөн цахим хэлбэрийн төгрөгийг ашигладаг. Бусад төлбөрийн хэрэгсэл, цахим хэтэвч эсвэл крипто валютыг бол сонирхож үзээгүй, ойлголт бараг байхгүй гэж болно. Гэхдээ цаашид бүх нийтээрээ цахим мөнгөөр гүйлгээгээ хийхээр зохицуулбал төлбөр, тооцооны үйл ажиллагаа хялбар болох байх гэж бодож байна.

Д.Батпогтох,
Эдийн засагч

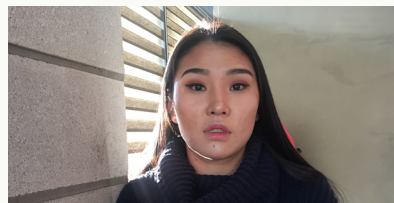
Миний худалдан авалт, гүйлгээний ихэнх хувийг цахим мөнгө эзэлдэг. Ер нь хэтэвчиндээ их хэмжээний бэлэн мөнгөтэй явах нь тохиромжгүй болсон учраас сүүлийн үед хүмүүс ихэвчлэн картхолдер зэрэг авсаархан хэрэглээг илүүд үздэг болжээ. Миний хувьд Social Pay, Q Pay, candy зэрэг дотоодын төрөл бүрийн цахим хэтэвч, төлбөрийн хэрэгслийг түлхүү ашигладаг. Цахим мөнгө бол мэдээж хурдтай, хялбар гэсэн гол давуу талтай. Харин зогсоол зэрэг зөвхөн бэлэн мөнгөөр тооцоо хийх шаардлагатай газруудад л цахим мөнгөний сул тал гардаг. Үрэлгэн байдлын хувьд цахим мөнгө бэлэн мөнгөнөөс илүү юм шиг санагддаг шүү. Жишээ нь, би боодол 10 мянгатын

дэвсгэртэйг гартаа барьж байгаад зарцуулж эхэлвэл илүү хянуур байх бол цахимаар зарцуулахаар үрэгдэж байгаа нь төдийлөн бодитой мэдрэгдэггүй талтай. Крипто валютын хувьд сонирхож судалж үзсэн боловч эрсдэлтэй санагдаад больсон.

Б.Батчимэг,
Нийгмийн
ажилтан

Өдөр тутмын хэрэглээндээ цахим мөнгийг илүүд үздэг. Харин такси зэрэг цөөн тохиолдолд л бэлэн мөнгө ашиглагдах шаардлага гардаг учир бэлэн мөнгө авч явах зайлшгүй шаардлага гардаг. Надад цахим мөнгө хэрэглээгээ хянаад явахад илүү амар, харин бэлэн мөнгийг бол замбараагүй үрчих гээд байдаг юм шиг санагддаг. Ихэвчлэн төгрөгөөр л төлбөр, тооцоо, гүйлгээ хийдэг болохоор бусад цахим мөнгө, төлбөрийн хэрэгслийг тэр бүр ашиглаад байдаггүй. Биткойныг сонирхож үзэж байсан хэдий ч идэвхтэй оролдож үзэж байгаагүй.

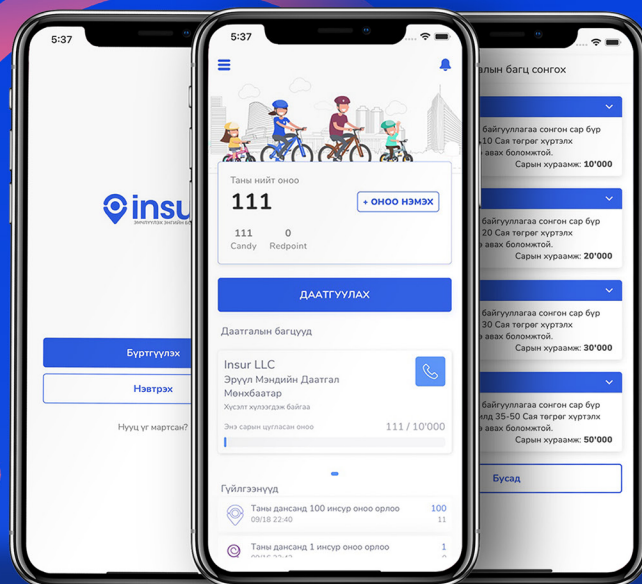
Т.Номин-Эрдэнэ,
Эрх зүйч

Би өдөр тутмынхаа хэрэглээндээ цахим мөнгийг түлхүү ашигладаг, тэр дундаа candy-г ихэвчлэн хэрэглэдэг. Цахим мөнгө алдаж гээгдүүлэхгүй, шуурхай гэх зэрэг давуу талтай боловч олон төрөл байгаа нь сул тал болж байна. Жишээ нь, миний Lend хэтэвчинд тодорхой хэмжээний мөнгө байлаа гэхэд миний орсон кофе шоп зөвхөн candy-аар үйлчилдэг бол надад заавал шилжүүлэх шаардлага гарч байна. Тэгэхээр хэт олон төрлийн цахим мөнгө, төлбөрийн хэрэгсэл байх нь нөгөө талаасаа ийм сул талтай болохоор үндсэн хэрэглэгддэг нэг юм уу хоёр төрлийнх ▶

insur.mn

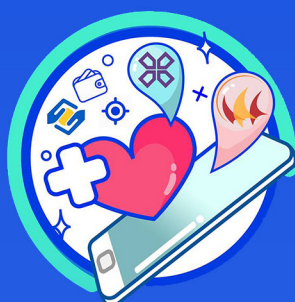
ДААТГУУЛАХАД
ХЯЛБАР БОЛЛОО

ДААТГАЛЫН 10 КОМПАНИ

Бонус оноогоо
ашиглан

гар утаснаасаа
даатгуулж

эрүүл мэндээ
хамгаалаарай

► байвад илүү дээр юм уу гэж боддог. Цахим мөнгөний шилжилтийг би хувьдаа дэмжинэ, гэхдээ зохицуулалт нь ямар байх, шимтгэлийн хувь хэмжээг ямар хэмжээнд тогтоохоос шалтгаална. Кripto валютад төдийлөн анхаарал хандуулж, судалж үзэж байгаагүй.

П. Гэрэлмаа,
Эм зүйч

Би хэрэглээндээ бэлэн мөнгө түлхүү хэрэглэдэг. Яаралтай хүнд мөнгө шилжүүлэх, ямар нэгэн гүйлгээ хийх шаардлага гарсан үед л цахим мөнгийг хэрэглэдэг. Цаашид бүх нийтээрээ цахим мөнгөний шилжилт хийгдвэл хэрэглэж эхлэх байх, тэрнээс биш одоогоор бэлэн мөнгө л ашиглаж байна.

Д.Батчулуун,
Холбооны
техникч

Миний хувьд төлбөрийн картгыг түлхүү хэрэглэдэг тул цахим мөнгийг илүүд үздэг. Мэдээж бэлэн мөнгийг бодвол авч явахад хялбар гэдгээрээ давуу талтай ч банкны шимтгэл өндөр байгаа нь сул тал болж байна. Цаашид бэлэн мөнгийг хэрэглээнээс гаргаж, тоон системд шилжих нь нэг талаасаа зөв шийдэл боловч хүүхэд, настай хүмүүс зэрэг бүлэгт хүндрэлтэй боловч уу гэж бодож байна. Кripto валютыг сонирхож дөнгөж эхэлж байгаа. Идэвхтэй оролцож хараахан үзээгүй л байна.

Д. Баатар,
ХАА-н тусгай
дунд боловсрол

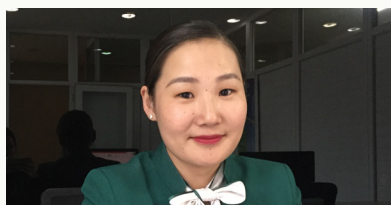
Өдөр тутмын хэрэглээндээ цахим мөнгийг илүүд үздэг. Хурдан, авч явахад авсаархан байхаас гадна хэрэглээндээ хяналт тавьхад илүү амар гэж боддог. Төгрөгөөс өөр

төрлийн цахим мөнгийг ашигладаггүй. Ер нь цаашдаа цахим мөнгөний шилжилт хийгдвэл дэмжинэ гэж бодож байгаа. Кripto валютын талаар бол сонсож байсан хэдий ч манайд төдийлөн өргөн тархаж эхлээгүй гэж ажигласан.

Б.Бямбажав,
Худалдагч

Манай дэлгүүрийн нийт гүйлгээний тал хувийг цахим мөнгө, нөгөө талыг бэлэн мөнгө эзэлдэг. Гэхдээ хүмүүс голдуу цахим мөнгөөр тооцоогоо хийхийг илүүд үзэж байгаа нь анзаарагддаг. Цахим мөнгөний гол давуу тал нь хялбар бас хурдан хэрэглээ боловч нөгөө талаас банкны шимтгэл зэрэг сул талтай. Тэгэхээр зарим талаараа надад бэлэн мөнгөөр тооцоогоо хийх нь ашигтай тусдаг. Хэрэглээний тал дээр бэлэн мөнгийг илүү амархан үрчих гээд байдаг талтай. Бусад цахим төлбөрийн хэрэгслүүдийн хувьд хүмүүс Candy болон банкнуудын QR кодоор төлбөрөө хийх нь элбэг байдаг. Борлуулагчийн хувьд эдгээр цахим төлбөрийн систем шимтгэл авдаггүй нь давуу талтай. Цаашид цахим төлбөрийн системд бүрэн шилжвэл бэлэн мөнгө авч явах, алдах зэрэг наад захын эрсдэлээс сэргийлэхээс гадна шуурхай гээд олон давуу талтай гэж бодож байна.

Ц.Цолмон,
Мэдээлэл зүйн
багш

Миний хувьд бэлэн мөнгөнөөс илүү цахим мөнгийг ашигладаг. Цахим мөнгөзарцуулалтаа хянахад илүү тохиромжтой юм шиг санагддаг. Бэлэн мөнгө гар дээр байхад хяналтгүй зарцуулаад, илүү үрэлгэн байгаагаа анзаарсан. Цаашид цахим мөнгөний шилжилт хийгдэхээр бол олон давуу талтай ч хэдий ч бэлэн мөнгөний хэрэгцээ байсаар байна гэж бодож байна. Жишээ нь, ямар нэгэн техникийн эсвэл цахилгааны асуудал гарахад л бүх харилцаа, гүйлгээ зогсоход хүрнэ. Энэ үед бэлэн мөнгөний эрэлт хэрэгцээ асар ихээр бий болно гэж бодож байна. Тэгэхээр бэлэн мөнгөний хэрэглээг бүрмөсөн халах нь өрөөсгөл. Кripto овалютыг бол сонирхож үзэж байгаагүй. ■

ХЯНАЛТЫН СИСТЕМИЙН ЦОГЦ ШИЙДЭЛ

Та бизнесийнхээ аюулгүй,
найдвартай байдлыг
бидэнд даатга.

**САММИТ КОМПЬЮТЕР
ТЕХНОЛОГИ КОМПАНИ**

IT SOLUTION PROVIDER | МЭДЭЭЛЭЛ ТЕХНОЛОГИЙН
ШИЙДЛИЙГ НИЙЛҮҮЛЭГЧ

☎ (+976) 7505-3535
(+976) 9925-2557

✉ CORPORATE@SUMMIT.MN
🌐 WWW.SUMMIT.MN

📍 САММИТ КОМПЬЮТЕР
ТЕХНОЛОГИ ХХК
ИХ СУРГУУЛИЙН ГУДАМЖ 31/1,
ЧИНГЭЛТЭЙ ДҮҮРЭГ
УЛААНБААТАР ХОТ,
МОНГОЛ УЛС

Хувийн хэвшил

Криптогийн эрсдэлийг бууруулсан АрдКойн

Технологийн хамгийн сүүлийн үеийн ололтыг ашиглан санхүүгийн салбарт төрөлжсөн үйл ажиллагаа явуулдаг “Ард Санхүүгийн Нэгдэл” ХК өнгөрсөн оны сүүлээр АрдКойн хэмээх урамшууллын оноог харилцагчдадаа санал болгож эхэлсэн юм. Тухайн үед энэ нь шинэ харилцагч татах, худалдан авалтыг урамшуулах зорилготой бусад лоялти оноотой төстэй буюу бизнесийн байгууллагын байнга ашигладаг нэг арга мэт харагдаж байв. Үнэн хэрэгтээ АрдКойн нь “Ард Санхүүгийн Нэгдэл”-ийн 16 хувийг эзэмшдэг “Ард Бит” компанийн блокчейн технологид суурилсан крипто валют бөгөөд Эфереумын ухаалаг гэрээ болох ERC20 гэх протокол дээр бичигдсэн. Өөрөөр хэлбэл, хөрөнгөөр баталгаажсан крипто койныг урамшуулал хэлбэрээр харилцагчдадаа өгч байгаа гэсэн үг хэмээн Монголын анхны крипто арилжааны бирж болох “Трэйд Дижитал Эксчейнж” ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал Г.Хатанболд АрдКойныг тодорхойлж байна. Харин “Мост Финтек” ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал С.Оргил “АрдКойн бол нэг төрлийн үнэт цаас. “Ард Санхүүгийн Нэгдэл”-ийн хувьцаатай уясан учраас хов хоосон зүйл биш юм. Цаад хөрөнгө нь бодитой, өөрийн гэсэн ханштай оноо. Тиймээс хөрвөх чадвартай. АрдКойн өсвөл компанийн хувьцаа өснө, хувьцаа өсвөл АрдКойн өснө. Гэтэл ихэнх крипто валют хоосон атлаа зах зээлийн эрэлт хэрэгцээгээр ханш нь тогтдог” гэв.

Менежментийн баг анх гаргахдаа нэг АрдКойныг нэг төгрөгтэй тэнцүүлж байсан ч энэ оны дөрөвдүгээр сард Монголын анхны крипто валютын арилжааны trade.mn дээр арилжаалж эхэлснээс хойш явц арай өөрөөр өрнөсөн юм.

АрдКойныг эзэмшигчдийн тоо
300 мянга давав

“Ард Санхүүгийн Нэгдэл”-ийн Санхүү эрхэлсэн захирал Б.Золбоо “Зарим байгууллагын хувьд лоялти оноо нэр төдий байдаг. Тухайлбал, лоялти оноогоор худалдан авалт хийх, хөнгөлөлт урамшуулал эдлэх боломж нь тодорхой хугацаанд л үйлчилдэг. Худалдан авалт хийх боломжгүй лоялти ч бий. Харин бид үүнийг өөрчлөхийг хүссэн. “Ард Бит”-ийн гаргасан урамшууллын АрдКойн бол бүтээгдэхүүн ч авах боломжтой, бас мөнгөжүүлээд авахад ч нээлттэй. Нэг ёсондоо “Ард Апп”-аар дамжуулан авсан үйлчилгээ бүрийг дагалдах блокчейнд суурилсан крипто лоялти оноо” гэж тайлбарлалаа. АрдКойн нь урамшууллын оноо тараадаг бусад газраас ялгаатай нь ил тод нээлттэй бүртгэлтэй болж байгаа нь хэрэглэгчийн эрсдэлийг хамгаалах тал дээр хувьсгал хийсэнтэй адил болжээ. “Ард Апп” нь хиймэл оюун ухаанд суурилсан өөрийгөө бүртгэх болон харилцагчийн зээлийн эрсдэлийг тодорхойлох функцтэй бөгөөд цахим банк, хувьцааны арилжаа, гадаад валютын гүйлгээ, криптовалютын арилжаа, онлайн даатгал болон тэтгэврийн хуримтлал үүсгэхээс гадна интернет худалдан авалт хийх боломжийг харилцагчдад олгодог. Тиймээс энэ цогц систем нь АрдКойны хэрэглээг өргөн цар хүрээтэй, хууль ёсны, хөрвөх чадвартай болгож буйгаараа давуу талтай юм.

Өдгөө олон улсад крипто валютын зах зээлд тулгарч буй гол сорилт нь тухайн крипто валютын цаадах хөрөнгийн үнэ цэн баталгаагүй, санхүүгийн дэд бүтцэд тулгуурлаагүй, мөн фиат буюу Төв банкнаас гаргасан, Засгийн газрын баталгаа бүхий валют болгон хөрвүүлэхэд хязгаарлагдмал, хууль эрх зүйн хувьд хязгаарлагдмал эсвэл ямар ч зохицуулалтгүй байгаа явдал. Улмаар хэрэглээнд бүрэн нэвтрээгүй байна.

“Ард Санхүүгийн Нэгдэл”-ийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээ бүрт АрдКойны урамшуулал дагалдаж буй ч үндэсний хэмээх тодотголтой тус токен өдгөө улс орнуудын Засгийн газар, Төв банкуудын ▶

► шийдэж чадахгүй байгаа эрсдэлүүдийг бууруулж чадсан бизнесийн шийдлийн үр дүн гэдгээрээ давуу аж. АрдКойн нь олон нийтэд хувьцаагаа арилжаалдаг, санхүүгийн үйл ажиллагаа явуулах тусгай зөвшөөрөлтэй компаниудын баталгаанд суурилжээ. Өөрөөр хэлбэл, одоогоор дэлхий нийтэд арилжаалж буй 2800 гаруй токены дийлэнх шиг зөвхөн гайхамшигтай санаа эсвэл үр дүн нь тодорхойгүй төсөл төдийгөөс баталгаа нь илүү бодит гэсэн үг. Үүнийг тус группын гүйцэтгэх захирал Ч.Ганхуяг “АрдКойны цаадах баталгаа нь юу вэ гэж та асуух байх. “Ард Бит”-ын нөөцөд өнөөдрийн байдлаар “Ард Санхүүгийн Нэгдэл”-ийн 15.7 хувь, “Ард Даатгал”-ын 1.6 хувь, “Ард Кредит”-ийн 1.3 хувь, “Монгол Шуудан” ХК-ийн 0.05 хувь, “КриптоҮндэстэн” сангийн 3.8 хувь зэрэг хөрөнгө оржээ. Энэ нөөцийг байгуулснаар бид койн эзэмшигч таны санхүүгийн эрсдэлийг бууруулах зорилготой. Энэ нөөцийн жинхэнэ эзэд нь АрдКойн эзэмшигч та өөрөө” хэмээн олон нийтийн сүлжээгээр тайлбарлажээ. “Ард Санхүүгийн Нэгдэл” нь үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлдэг харилцагчаа таних (KYC) болон мөнгө угаахтай тэмцэх (AML) системд нийцсэн дижитал хэтэвч, биржийн платформыг санал болгосноор крипто валютын эрсдэлийг технологийн хувьд ч шийдэж чадсан хэрэг.

Энэ өрнөлийн үр дүнд АрдКойны ханш хагас жилийн дотор trade.mn дээр 4-5 дахин өсөж, нэг койн 4.5 төгрөгтэй тэнцэх боллоо. Харин олон улсын крипто валют арилжааны Btcexa.com дээр нэг АрдКойныг арилжих үнэ 7.5 төгрөгтэй тэнцэх нэгжээр арилжаалж байна. Нийт 5.1 тэрбум гаруй ширхэг гаргасан АрдКойны 20 хувь буюу нэг тэрбум орчмыг крипто арилжааны биржүүдэд арилжиж байна. Энэ нь тус койны хөрвөх чадвар сайтайг илтгэх бөгөөд эзэмшигчийн тоо есдүгээр сарын байдлаар 300 мянга давав. Энэ онд багтаж эзэмшигчдийн тоог нэг саяд хүргэхээр зорьж буй аж.

АрдКойны 20 хувийг “Ард Санхүүгийн Нэгдэл”-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд 2019 оны дөрөвдүгээр сард хувь тэнцүүлсэн нэг удаагийн урамшууллаар хуваарилсан аж. Дараагийн 20 хувийг “Ард Бит” болон “Ард Холдингс”-ийн охин компаниудын харилцагчдад урамшууллын оноо хэлбэрээр олгохоор төлөвлөсөн бол үлдсэн 40 хувийг “Ард Бит” стратегийн нөөцөд авч

Монголын нийт хүн амын 10 хувьтай тэнцэх хэмжээний хүн манай улсын анхны крипто валютыг эзэмшдэг гэвэл итгэх үү. Тэдний түүх ингэж эхэлжээ.

үлдэхээр шийдвэрлэсэн байна.

Хэдийгээр компанийн ирээдүй, засаглал болоод санхүүгийн дэд бүтэц, баталгаа зэргээс харахад АрдКойны ханш өсөх магадлалтай ч үүнээс компанийн удирдлага болгоомжилж байна. “Ард Санхүүгийн Нэгдэл”-ийн гүйцэтгэх захирал Ч.Ганхуяг “Койны үнэ цаашид өснө гэдэг нь тодорхой. Гэхдээ бид хэт өндөр өсөхвий гэдгээс болгоомжилж байгаа. Бид АрдКойныг биржээс худалдан авч байж харилцагчдаа урамшууллын оноо болгож өгнө. АрдКойны тоо хязгаартай. Бусад крипто шиг хязгааргүйгээр гаргаад байхгүй” гэлээ. Болгоомжилж буй шалтгаан нь крипто гаргасан олон газар, төслүүд үнээ өсгөж байгаад алга болдог. Эрэлт хэт ихэсвэл үнэ дагаад өснө. Монголын зах зээл жижигхэн учир 10 эсвэл 100 сая төгрөгөөр л АрдКойныг худалдан авахад үнийн савлагаа огцом, өсөж буурна. Энэ нь эргээд компанийн нэр хүнд болон койн эзэмшигчдэд сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэйг компанийн төлөөлөл тайлбарласан.

Гэхдээ АрдКойны зах зээлийн эрэлтгээс хамааран ирэх гурван жилд дахин таван тэрбумыг гаргах боломжтой аж. “Ард Бит” нь 5.158 тэрбум АрдКойн нэмж гаргавал нийт нийлүүлэлт 10.317 тэрбум болно. Цаашдаа “Ард Холдингс” нь даатгалын үйлчилгээг цахимжуулж, криптовалютын онлайн арилжааг “Ард аАпп” дээр суурилуулахаар төлөвлөж буй. Энэ нь АрдКойныг яваандаа бусад төрлийн крипто валютаар арилжих боломж нээгдэж, тэр хэрээр төгрөгийн үнэ цэн нэмэгдэх боломжтой, мөн “Ард Апп”-ын хэрэглэгчид гэрээсээ крипто арилжаанд оролцох технологийн шийдэл нь бэлэн болжээ гэж ойлгож болно.

Санхүүгийн зах зээлийнх нь 90 орчим хувь банкны салбараас бүрэн хараат байдаг Монгол Улсын хувьд блокчэйн технологийг санхүүгийн шинэ үеийнхэн олон улсад гарах боломж хэмээн харж байна. Интернэтийн дараагийн хувьсгалын тоолуур хэдийнэ гүйж эхэлсэн энэ цаг криптогийн эрсдэлийг хааж чадсан АрдКойны хэт хэрхэн үргэлжлэх бол? ■